

Innhold

Artiklar

Frå redaktøren.....	129
Anne Mette Sunde: “ <i>Inspect kniven i inventoryen min.</i> ” <i>Språklig praksis i et nytt domene</i>	133
Karin Beijering: <i>Semi-insubordinate at-constructions in Norwegian: formal, semantic and functional properties</i>	161
Sverre Stausland Johnsen: <i>Null subjects, preproprial articles, and the syntactic structure of Old Norwegian pronouns</i>	183

Bokmeldingar

Kristin M. Eide (red.): <i>Norsk andrespråkssyntaks</i> (Hans Petter Helland)	218
Janne Bondi Johannessen og Kristin Hagen (red.): <i>Språk i Norge og nabolanda. Ny forskning om talespråk</i> (Anu Laanemets).....	227
Meklenborg Salvesen, Ch. & H. P. Helland (eds.): <i>Challenging clitics</i> (Antonio Fábregas)	234
Gulbrand Alhaug og Aud-Kirsti Pedersen (red.): <i>Namn i det fleirspråklege Noreg</i> (Vidar Haslum)	249
Toivonen, I., Csúri, P. & van der Zee, E.: <i>Structures in the mind: Essay on language, music, and cognition in honor of Ray Jackendoff</i> (Michael T. Putnam)	256
Montrul, Silvina: <i>The acquisition of heritage languages</i> (Michael T. Putnam).....	259
Jan Heegård Petersen: <i>Kalasha texts – With introductory grammar</i> (Claus Peter Zoller).....	262

Frå redaktøren

1 Norsk språk i Norsk Lingvistisk Tidsskrift

Ei viktig sak for meg som redaktør er at artiklane skal vere skrivne på norsk. Det er mange utanlandske lingvistar som har spurt meg om kvifor eg har dette synet. Då svarar eg at som lingvist likar eg språkmangfald. Dersom ikkje vi sjølve skjønner at slikt mangfald krev levande bruk av eit språk, kven skal då skjøne det? Det er òg andre grunnar:

- Vi ønskjer ikkje å miste evna til å snakke om faget vårt på språket vårt. Dersom vi ikkje skriv på norsk, vil vi snart miste terminologien som kan gjere det mogleg, og vi blir tvungne over på det store framandspråket i vår del av verda. Dette ville vore eit domenetap vi som språkfolk ikkje kunne ha vore stolte av.
- Vi ønskjer å kunne skrive på eit språk der vi har nyansar og idiomatikk. Sjølv om vi ikkje er store diktarar, er det mi tru at vi skriv betre på det språket vi har snakka heile livet og lært skriftleg gjennom mange år på skulen, enn det vi klarar å produsere på framande språk. Å skrive på norsk er difor ei gåve til oss sjølv.
- Det er lettare for oss og ikkje minst for unge studentar å skjøne kva kollegaer skriv når dei bruker norsk.
- Dersom vi skriv om norsk, er det ei pinsam oppleving å gjere dette på noko anna enn norsk. Vi vert tvungne til å skrive glossar for dei ein-skilde orda og omsetjingar, og må utelate illustrerande eksempel av di dei store eksempla med glossane og omsetjingane tek for mykje plass. Slik går vi òg glipp av fleire variantar og faktorar som vi gjerne elles ville ha diskutert.
- Sjølv om Norsk Lingvistisk Tidsskrift er eit fagtidsskrift, ser vi at artikkelforfattarane gjerne gjer dei teoretiske aspekta noko meir allmenne og mindre detaljrike enn om dei hadde vore prenta i utanlandske spesialtidsskrift. Årsaka er vel at dei veit at fagpublikummet er mindre

her heime, slik at om ein vil at artikkelen skal verte lesen, så må ein gjere det på denne måten. Det er ein god ting.

- Universiteta og høgskulane i Noreg har ei positiv haldning til parallellpublisering, altså at ein publiserer om same forskingsresultat på norsk og eit framandspråk. Sidan publikummet er forskjellig heime og ute, vert ikkje artiklane heilt like; publikummet har ulik bakgrunn for ulike delar av temaa, enten det gjeld det teoretiske rammeverket eller dei språklege delane.
- Allmenta har enklare tilgang til emna vi skriv om når dei er skrivne på norsk. Og sidan allmenta er interessert i språk, er tidsskrift på norsk ei gåve til dei. For oss som er løna av skattebetalaranes pengar, er dette ein fin effekt.
- Signaleffekten andsynes lesarane er særst viktig. Norsk er meir enn bra nok, ja, best, når vi skal formidle forskinga vår til andre norske språkfolk. I ei tid då eit stort framandspråk for mange er det gjævaste sjølv her heime, har det mykje å seie at vi held fast på det språket vi kjenner best, og hjelper til å utvikle det til ei ljøs framtid.

Ut frå det eg har skrive ovanfor, må somme av dykk undre seg over kvifor så mange av artiklane i denne utgåva likevel er på engelsk. Når det gjeld bokomtalane, er det slik at dei som er på engelsk, er skrivne av utlendingar utanfor Noreg. Bokmeldingar er så viktige at eg set pris på at fagfolk vel å skrive dei for oss. I det norske teljekantsystemet tel ikkje bokmeldingar like mykje som andre fagartiklar og norske fagfolk må difor gjere dette arbeidet av di dei veit kor viktig det er, noko ikkje alle vel å gjere. Difor er eg glad når lingvistar frå utlandet kjem i tillegg til dei norske, og slik er med og aukar det totale talet på bokmeldingar. Fagartiklane er skrivne av ein utlending, ein som har skrive ein kommentar om eitt særskilt verk, medan ein er på norsk. I framtida vonar eg at vi får fleire artiklar på norsk (eventuelt svensk eller dansk).

2 Fagfolk som skal takkast i 2016, aksept-statistikk og bokmeldingar

Eg er særst nøgd med at så mange vel å sende inn manuskript til NLT.

Den einaste måten vi kan sikre at Norsk Lingvistisk Tidsskrift held oppe den høge vitenskaplege standarden, er at lingvistar tek på seg å vurdere artiklane som kjem inn til tidsskriftet. Fagfellene er anonyme for den einskilde artikkel-

forfatteren, men på slutten av året er det rett å takke dei for fagfellevurderingane dei har gjort. Dei er nemnde i alfabetisk rekkefylgje:

Elisabet Engdahl (GU, Göteborg), Hans-Olav Enger (UiO), Ingrid Lossius Falkum (UiO), Hilde Hasselgård (UiO), Marit Julien (LU, Lund), Jon Gunnar Jørgensen (UiO), Terje Lohndal (NTNU), Helge Lødrup (UiO), Toril Opsahl (UiO), Andreas Sveen (UiO), Åshild Søfteland (HiØ), Øystein Alexander Vangnes (UiT), Marit Westergaard (UiT), Anna-Lena Wiklund (LU, Lund) og Tor Anders Åfarli (NTNU).

Det kom inn til saman elleve artiklar til tidsskriftet, av dei vart seks godkjende for publisering. Det var ymse grunnar til at det var fem som ikkje kom med, det dreia seg om kvalitet, relevans og språk.

Til slutt vil eg seie at dersom nokon har lyst til å melde ei bok dei har lyst til å lese, kan dei seie frå til meg, så kan eg skaffe eit bokmeldareksemplar. Den som melder ei bok, får ho til odel og eige, så det vert minst tre fluger i ein smekk: leseopplevinga, sjølve boka og ein publikasjon i Norsk Lingvistisk Tidsskrift.

Blindern, 1. desember 2016,
Janne Bondi Johannessen

“Inspect kniven i inventoryen min.” Språklig praksis i et nytt domene

Anne Mette Sunde

Denne artikkelen undersøker sosiale og strukturelle aspekter ved språkkontakt mellom engelsk og norsk i den norske dataspillkulturen. Artikkelen beskriver et nytt og ukjent språklig domene der engelsk spiller en viktig rolle. Med utgangspunkt i muntlig og skriftlig datamateriale fra det norske Counter-Strike-miljøet viser jeg hvordan kontakten med engelsk kommer til uttrykk i norsk i form av hyppig språkblanding på ordnivå. Siden tar jeg utgangspunkt i et intervju med en gruppe aktive gamere, og viser hvordan de engelske innslagene i språket har sine røtter i en internasjonal standardterminologi, og at bruken av engelsk primært er motivert ut fra praktiske hensyn. Artikkelen argumenterer også for at bruken av engelsk kan ses i sammenheng med et ønske om å identifisere seg med og uttrykke tilhørighet til det globale Counter-Strike-samfunnet, som det norske miljøet har tette bånd til.

Nøkkelord: Språkkontakt, språkblanding, lånord, ungdomskultur, dataspill

1 Innledning¹

- (1) – Jeg kan *flashe* hvis du *peeker*.
 – Jeg bare ‘*nader* den, jeg.
 – *Resmoker*.
 – Jeg *walker* mot B, jeg da.
 – *Nader pool, boys*.

Slik lyder det når fem unge voksne sitter og spiller dataspillet *Counter-Strike: Global Offensive* (forkorta *Counter-Strike* eller *CS*). *CS* er blant de mest populære dataspillene i Norge og spilles på lag mot andre over internett. En som ikke spiller *CS* selv, vil neppe forstå utdraget over. Derimot er det lett å legge merke til de mange engelske innslagene i språket. Språkblanding av denne

1. Takk til to anonyme fagfeller for god og konstruktiv tilbakemelding på artikkelen.

typen er blant de mest iøynefallende konsekvensene av språkkontakt i Norge i dag.

Norske myndigheter har lenge vært bekymra over den stadig større rolla engelsk får på enkelte samfunnsområder, som academia og deler av norsk næringsliv. Frykten er at engelsk skal ta over som bruksspråk på disse domeneene, og at norsk vil slutte å være et fullverdig og samfunnsbærende nasjonalspråk (Språkrådet 2005; Kulturdepartementet 2008b). Selv om de dystreste profetiene om en nært forestående norsk språkdød (Lomheim 2001a; 2001b) er kritisert og avfeid (Mæhlum 2002; Akselberg 2002), er myndighetenes offisielle holdning fortsatt å styrke det norske språkets stilling på de områdene der påvirkningen anses som betydelig. I denne sammenhengen er det særlig academia og næringsliv som trekkes fram som «utsatte» domener (Johansson & Graedler 2002; Kristoffersen 2005; Språkrådet 2005), og som stadig følges opp gjennom kampanjer og målretta tiltak. Selv om dataspillkulturen har blitt lagt merke til i denne sammenhengen (Kulturdepartementet 2008a; Kulturdepartementet 2008b), er den fortsatt via lite oppmerksomhet. I mange norske dataspillmiljø har engelsk en viktig rolle. Det henger sammen med at slike miljø ofte inngår i store, internasjonale fellesskap på internett, der engelsk er utbredt som kontakt- og bruksspråk. Det norske dataspillmarkedet er i dag dominert av engelskspråklige spill, og under én prosent av spillene er av nordisk opphav (Kulturdepartementet 2008b). Samtidig oppgir over 90 % av barn og unge at de spiller digitale spill på fritida (Medietilsynet 2012; 2014). Til tross for dette er språkbruksområdet per i dag et nokså ukjent og ustudert felt i norsk språkkontaktforskning.

Med utgangspunkt i miljøet tilknytta Counter-Strike vil jeg gjøre rede for sentrale sosiale og strukturelle aspekt ved språkkontakt mellom engelsk og norsk i den norske dataspillkulturen. Problemstillinga er todelt. Først gjør jeg rede for hvordan den tette kontakten med engelsk kommer til uttrykk i den norske dataspillsjargongen, dvs. hvilken form engelskpåvirkninga tar. Her baserer jeg meg på opptak av spontan tale og skriftlig materiale. Dernest diskuterer jeg hvilken funksjon engelsk har i miljøet. Her tar jeg utgangspunkt i et intervju med en gruppe aktive gamere. Sentralt i denne framstillinga er informantenes motivasjoner for å bruke engelsk, samt deres oppfatninger av egen språkbruk. Gjennom å undersøke disse aspektene bidrar studien til å skissere et bilde av et relativt nytt og ukjent språklig domene der engelsk er svært sentralt. Å kombinere en undersøkelse av faktisk språkbruk med språkbrukernes egne tolkninger vil også øke vår forståelse av hva som styrer unge

nordmenns språkvalg. Dermed får vi oppdatert kunnskap *om*, og eventuelt på hvilken måte, norsk språk er under press fra engelsk, og om dataspilldomenet i det hele tatt kan sies å være utsatt for domenetap.

Artikkelen er strukturert på følgende måte. I del 2 presenterer jeg noen sentrale trekk ved den norske dataspillkulturen og spillet Counter-Strike. Her gjør jeg også rede for datainnsamlinga som ligger til grunn for studien. I del 3 presenterer jeg strukturelle trekk i dataspillsjargongen. Framstillinga av språkbruken er i hovedsak deskriptiv, og jeg vil bruke begrepsapparatet til Myers-Scotton (1993), som har vært toneangivende for mye av den seinere forskningen på kodeveksling. I del 4 diskuterer jeg hvilken funksjon engelsk kan sies å ha i miljøet. Del 3 og del 4 inneholder også en diskusjon om hvorvidt de engelske innslagene i dataspillsjargongen skal regnes som spontan kodeveksling eller etablerte lån. Del 5 avslutter artikkelen.

2 Bakgrunn

2.1 Dataspilling og Counter-Strike

Fra å være et lite utbredt, subkulturelt fenomen har dataspillindustrien på få tiår utvikla seg til å bli en internasjonal storindustri. I dag er datamaskiner, spillkonsoller og nettbrett selvfølgelig innslag i norske hjem, og den digitale spillindustrien utgjør en betydelig del av det norske kultur- og underholdningsmarkedet (Kulturdepartementet 2008a: 6). I Medietilsynets rapport om barn og unges medievaner oppgir 94 % av de spurte 9–16-åringene at de spiller digitale spill på fritida (2014). Dataspilling har med andre ord etablert seg som en viktig fritidssyssele for svært mange barn og unge.

På grunn av det store mangfoldet i sjangre og teknologiske spillplattformer er det vanskelig å identifisere en enhetlig gamerkultur. Også i bruken av dataspill er det store variasjoner. Denne studien tar utgangspunkt i et spesifikt og begrensa miljø. Likevel har mange dataspill flere fellestrekk, og mye av det som gjelder for Counter-Strike er overførbart til øvrige dataspillsamfunn. Counter-Strike er et lagbasert onlinespill, dvs. et spill som spilles over internett i sanntid. Dataspillet er blant Norges mest populære. Også globalt er spillet svært utbredt; på verdensbasis har Counter-Strike over ti millioner unike brukere hver måned. Rundt mange internasjonalt populære onlinespill har det vokst fram store, internasjonale samfunn (eng. *communities*). Slike samfunn skapes og opprettholdes via diverse nettsteder, som Steam, Twitch og YouTube, i tillegg til at-

skillige diskusjonsforum. Her møtes spillere fra hele verden for å spille sammen, utveksle erfaringer og lære av hverandre, både gjennom tekst og video. På slike arenaer er bruken av engelsk som felles kontaktspråk svært utbredt. Siden den sosiale interaksjonen er en viktig og integrert del av mange onlinespill, vil nordmenn som oppsøker og spiller med personer fra andre land via disse nettstedene, måtte kommunisere aktivt med lagspillerne sine på engelsk.

Fra de internasjonale dataspillsamfunnene utvikles og traderes det også kontinuerlig en felles, dataspillrelatert terminologi. Denne terminologien tar utgangspunkt i sentrale termer fra diverse dataspill (hvis originalspråk er engelsk), i tillegg til mer generelle termer tilknyttet handel og andre aktiviteter som foregår via typiske gamernettssteder som Twitch og Steam. I (2) ser vi et eksempel på hvordan en slik terminologi bidrar til å farge den nasjonale dataspillsjargongen. Eksempelet er hentet fra et norsk Counter-Strike-forum på internett (engelske ord og uttrykk er markert i kursiv):

- (2) Ser etter *knife upgrade/keys*. Send *trade offer*. Helst *faire offers*. Gir ikke *overpay* for *pattern* som ikke finnes, så ikke *bullshit* meg *plz* [for *please*] med *triple webs* og *double diamant-greier!* [...] *Offer* i kommentarfeltet.

Eksempelet ovenfor viser at sjargongen tilknyttet Counter-Strike, også når man spiller med eller henvender seg til nordmenn, har betydelige innslag av engelskspråklig terminologi. Å spille nettbaserte, internasjonalt populære dataspill innebærer med andre ord potensielt å investere tid i en aktivitet og et samfunn med engelskspråklig dominans, der det å kunne lese og kommunisere på engelsk nærmest er avgjørende for selve deltakelsen. Norske myndigheter er bekymra over den høye andelen engelskspråklige spill på markedet. I stortingsmeldinga «Mål og mening» ble det presisert at det er et sterkt behov for å sikre barn og unge tilgang på alternative dataspill med norsk språk og innhold (Kulturdepartementet 2008b: 153). For å få til dette ble det besluttet å heve tilskuddene til utvikling av slike dataspill. Ifølge dataspillanmelder Rune Håkonsen i NRK (personlig kommunikasjon, februar 2015) har tiltakene i dag, ni år senere, ikke fungert; til det har de økonomiske tilskuddene vært altfor lave.²

Counter-Strikes suksessfaktor henger sammen med spillets konkurranseaspekt, som også gjør det svært egnet til e-sport. E-sport står for *elekt-*

2. Selv om de totale tilskuddene til satsning på formidling av norsk språk og kultur innen audiovisuell produksjon har økt, tildeles dataspillområdet færre ressurser enn andre områder, som for eksempel filmindustrien.

ronisk sport er dataspilling i konkurranseform. Her hjemme er det nettstedet Gamer.no i samarbeid med Telenor som står for den største satsningen innen e-sport; *Telenorligaen* ble for første gang arrangert våren 2015 med turneringer i fire dataspill, deriblant CS. I ligaens første og andre sesong var Counter-Strike det spillet som tiltrakk seg absolutt flest deltakere, og spillet er per i dag det ledende e-sportspillet i Norge.

2.2 Datamateriale

Studien bygger på et muntlig og et skriftlig datasett, samt et intervju. Det muntlige datasettet består av ett kampopptak og ett kommentatoropptak fra Telenorligaens turnering i Counter-Strike våren 2015. Kampopptaket stammer fra et av deltakerlagene i turneringas øverste divisjon. Per mai 2015 besto laget av fem unge menn fra østlandsområdet i alderen 23 til 28 år. Opptaket består av lagets dialoger under en kamp, og ble gjort av spillerne selv på min forespørsel. Kommentatoropptaket stammer fra en av turneringskampene som ble direkteoverført og kommentert på nett-TV samme høst. Den aktuelle kampen ble kommentert av to unge menn i starten av tyveårene, en fra Vestlandet og en fra Østlandet. Fra hvert av de rundt to timer lange opptakene er det transkribert et utdrag på 30 minutter. Starttidspunktet for transkripsjonen er tilfeldig bestemt, og utdragene er transkribert med vanlig norsk (bokmål) og engelsk rettskriving.

Det skriftlige datamaterialet består av 40 innlegg (eller *tråder*) fra ei norsk Counter-Strike-gruppe på nettstedet Facebook. Facebook-gruppa fungerer som et slags forum folk oppsøker for å finne noen å spille med, diskutere og utveksle erfaringer, samt kjøpe og selge spillrelatert utstyr. Per desember 2015 hadde gruppa oppimot 4000 medlemmer. De 40 innleggene ble valgt ut fordi de inneholder språkblandingsdata, og ble dermed ikke tilfeldig utvalgt på samme måte som de muntlige passasjene. Samtidig er sjargongen i gruppa generelt svært lik språkbruken i de utvalgte innleggene, og utsnittet er derfor, slik jeg ser det, representativt for språkbruken i gruppa for øvrig. På samme måte som med de muntlige passasjene er det skriftlige datamaterialet gjengitt med vanlig rettskriving.

Gruppeintervjuet ble holdt med tre av de fem medlemmene i e-sportlaget bak kampopptaket. Intervjuet ble strukturert rundt to hovedtema: dataspilling og dataspillmiljøet generelt, og språkbruken i dataspillinga spesielt. Formålet med intervjuet var å lære mer om Counter-Strike-miljøet og om laget selv, i tillegg til å avdekke årsaker til bruken av engelske ord og uttrykk i dataspill-

sjargongen. I denne sammenhengen ble også informantenes holdninger til engelsk og norsk et tema. Dessuten var det et mål å la de samme personene som står bak store deler av det øvrige datamaterialet se og kommentere sin egen språkbruk. På den måten kan informantene selv komme med viktige innspill til analysene av språkblandingsdataene.

3 Hvilken form tar påvirkninga?

Her gjør jeg rede for hvordan kontakten med engelsk påvirker den norske dataspillsjargongen. Inntil videre bruker jeg termen *språkblanding* som overordna begrep for alle typer engelsk påvirkning. Seinere diskuterer jeg hvorvidt de engelske innslagene i språket er som lån eller kodevekslinger å regne.

3.1 Generelle trekk: norsk matrisepråk

Som vist i (1) og (2) er den norske dataspillsjargongen spekket med engelske ord og uttrykk. I (3) vises utdrag fra datamaterialet, henholdsvis det muntlige og det skriftlige. Engelske stammer er markert i fet skrift, norske bøyingsaffiks og funksjonsord som står til de engelske stammene, er kursivert:

- (3) a. Selv om han **trada** seg sjøl ut [...] så lot han fortsatt **team maten** sin som var på A værende igjen aleine, og han blei **overwhelma** av alle terroristene [...].
- b. Noen som kan finne ut av **valuen** på kniven min? Eller ja, **price checke** den?

Eksempelene ovenfor viser det som synes å være det generelle mønsteret i datamaterialet: Norsk er et tydelig *matrisepråk* mens engelsk bidrar med leksikalske stammer som settes inn i det norske matrisepråket. Matrisepråk ('Matrix Language') er definert av Myers-Scotton (1993: 6) som det språket som bidrar med den morfosyntaktiske ramma i en språkblandingssituasjon; det bestemmer morfemrekkefølge og vil normalt bidra med alle relevante *systemmorfem*, dvs. funksjonsord og bøyingsaffiks, i tillegg til hovedtyngden av leksikalske stammer eller *innholdsmorfem*. Det *innføyde* språket ('Embedded Language') bidrar primært med innholdsmorfem som settes inn i matrisepråket. På denne måten er det en strukturell asymmetri mellom de to språkene som blandes, og denne asymmetrien vises i (3): I (3a) er de engelske verbstammene *trade* 'handle' og *overwhelm* 'overmanne' tillagt det norske bøyings-

affikset *-a*, henholdsvis som preteritumsending og partisippending, mens verbstammen *price check* 'sjekke pris' i (3b) får den norske infinitivsendinga *-e*. Substantivstammene *value* 'verdi' i (3b) og *mate* i *team mate* 'lagkamerat' i (3a) mottar bøyingsuffixet *-en* som uttrykker bestemt form entall i norsk. *Team mate* inngår i en frase som følger norsk grammatikk med bestemt form før etterstilt possessiv.

I datamaterialet fins også noen tilfeller av setningsintern språkblending der lengre engelske sekvenser blandes inn i norsk: *Join et game in a few hours*; *Kommenter if u has [u has som slanguttrykk for you have]*, samt noen hele setninger på engelsk: *Really nice shooting; I have a gift for you*. Forekomstene av slike lengre engelske innslag er imidlertid såpass få sammenlignet med tilfellene av innføyde enkeltord at jeg velger å se bort fra dem her. Det generelle mønsteret i data-spillsjargongen, basert på både det muntlige og det skriftlige datamaterialet, synes altså å være at norsk er det dominerende matrixspråket, mens engelsk hovedsakelig bidrar med leksikalske enkeltord og *-stammer* som settes inn i norsk. Hovedtyngden av de leksikalske stammene i datamaterialet er verb og substantiv. I resten av denne framstillinga vil jeg gå gjennom hovedtrekk i den strukturelle integreringa av disse, og starter med verb.

3.2 «Da goer vi» – Integrering av verb

Som det framgår av tabell 1, er det identifisert 60 verbstammer i datamaterialet:

Tabell 1. Oversikt over engelske verbstammer i datamaterialet

Verb (n = 60)	Add, ban, bate, bet, block, boost, bullshit, carry, catch, chill, defuse, drop, field test, flash, force, frag, fuck, gamble, go, hide, hit, hunt, inspect, join, leave, limitere, moneyfuck, nade, offer, outdraw, overextend, overpay, overwhelm, peek, price check, push, rage quit, rank, reconnect, reload, resmoke, retake, rush, save, smoke, smurf, spot, squeeze, stab, stack, strafe, stream, trade, unbox, unrank, update, upgrade, value, walk, withdraw, wrap
------------------	--

I norsk er det vanlig å sette opp fire bøyingsformer av verbet: infinitiv, presens, preteritum og partisippform. I tillegg må vi regne med imperativ som en femte form. Tabell 2 viser hvor mange av de 60 verbene som opptrer i de forskjellige bøyingsformene. Antall ganger verbene forekommer i hver form er oppført i parentes:

Tabell 2. Oversikt over antall verb i de fem verbformene

Infinitiv 25 av 60 (74)	Presens 34 av 60 (103)	Preteritum 17 av 60 (35)	Partisippform 13 av 60 (21)	Imperativ 11 av 60 (30)
----------------------------	---------------------------	-----------------------------	--------------------------------	----------------------------

Den morfologiske tilpassinga av de engelske verbstammene er fullstendig i infinitiv, presens og preteritum, som eksemplifisert i (4a–c):

- (4) a. De har ikke tid til å **defuse** bomben.
 b. **Carry***er* deg lett ut.
 c. Nå **overextend***a* de veldig.
 d. Han blei **overwhelm***a*.
 e. Vet jeg har **leav***et* før.
 f. Den er **field test***ed*.
 g. Er **banned** i en uke nå.

Som preteritum uttrykkes partisippformen i perfektum hovedsakelig med bøyingsendelsen *-a*, enkelte ganger med *-et*, som vist i (4d–e). De engelske verbene synes med andre ord å tas opp i den svake *kaste*-klassen, som de fleste norske verb tilhører, og som også de fleste nye verb i moderne norsk tas opp i (Faarlund, Lie & Vannebo 1997: 482) (*Norsk referansegrammatikk*, heretter *NRG*). I partisippform får 12 av de 13 engelske verbstammene norsk partisippmorfologi, mens to verb beholder engelsk bøyning (*ban* 'utestenge' opptrer med både norsk og engelsk partisippmorfologi). Dette vises eksempler på i (4f–g). Tre ganger beholder engelske verb engelsk partisippmorfologi. Til sammenligning får verbene i denne formen norsk partisippmorfologi 18 ganger. Altså er norsk partisippmorfologi mest produktivt for engelske verbstammer i denne formen. Alle tilfellene der verbet beholder engelsk partisippmorfologi, dreier seg om adjektivisk bøyning av verbet. Dette stemmer overens med tidligere studier som viser at det er vanlig å beholde engelsk bøyning i denne formen (Graedler 1998: 84f; Lea 2009: 75–77). Ifølge Graedler (1998: 85) kan slike morfologisk uintegrerte former skyldes at den engelske partisippformen oppfattes som en leksikalisert enhet som ikke skal bøyes.

Siden imperativ uttrykkes via stammen både i engelsk og norsk, kan man vanskelig se på formen av verbet om det er integrert i det norske matricespråket eller ikke (5a–b):

- (5) a. **Offer** i kommentarfeltet.
 b. **Peek** mid A.
 c. **Peek***e* side, der.
 d. **Smoke** mid A.

Noen hint får vi likevel; blant de totalt 30 imperativsformene i datamaterialet tillegges stammene *-e*-suffiks fem ganger. Dette vises eksempler på i (5c–d). Å gjøre imperativformen lik infinitivformen er vanlig i norsk når man vil lette uttalen av verbet (NRG 1997: 477). Verbstammene følger med andre ord jevnt over norske bøyingsregler. Dette bekrefter mønstre som tidligere er dokumentert i norsk; i datamaterialet til Graedler (1998: 79) integreres 98 % av de engelske verbstammene i det norske bøyingsystemet. Unntakene fordeler seg på adjektivisk bøyning av verb i predikativform og verbbøyning i lengre engelske fraser.

3.3 «Kom med offers!» – Integrering av substantiv

Tabell 3 viser de totalt 72 identifiserte substantivstammene (appellativene) i datamaterialet. Der genus kan bestemmes, er stammene markert med *M* for maskulinum og *N* for nøytrum:

Tabell 3. Oversikt over engelske substantivstammer i datamaterialet

Substantiv (n = 72)	Account _M , aim _N , armour, attention, boost _M , boys, bug, case _M , caseopening, cash, collector, damage, death, dobbelkill _M , eco (economic round) _M , execute _M , fight _M , flash _M , force/full buy _M , frag _{M/N} , game _{M/N} , gap _M , giveaway, gun, inventory _M , item, key, kill _N , kit _M , knife _M , limitering, link _M , luck, mail _M , main _M , map _N , map pool _M , major, match _M , nade, nail, noob, nothing, offer _N , overtime, pattern, play _N , peek, price, rank _M , read, rush _N , scam, scout _M , screenshot, silver, site _M , skin _N , smoke _M , smurf _M , spot _N , steam name, sticker, stream _M , trade _M , trade history, truck _M , underpay, value _M , vision, web, win
------------------------	--

I motsetning til norsk er engelsk ikke et genuspråk. De engelske substantivstammene forventes derimot å tilordnes genus når de tas opp i norsk. Som uttrykk for genus regnes her, i tråd med f.eks. NRG (1997: 149–150) og Enger (2004: 65), formen på ord som står til substantivet (6a) og bøyingsendinga i bestemt form entall (6b):

- (6) a. Plukker opp *en_M kjapp_M dobbelkill*
 b. Sitter ikke *aimet_N* ennå, så.

Av de 72 identifiserte engelske substantivene er det kun 38 som uttrykker genus. De resterende 34 substantivene opptrer kun i former der genus er usynlig, for eksempel i flertall. Genustilordninga blant de 38 substantivene er som følger: 28 (74 %) får maskulint genus, 8 (21 %) får nøytralt genus, og 2 (5 %) har vekslende genus. Ingen av substantivene i datamaterialet er tatt opp som

hankjønnsord. Denne fordelinga bekrefter i stor grad tidligere studier som viser at hovedtyngden engelske importord tas opp som hankjønns- eller felleskjønnsord, mens resten tas opp som intetkjønnsord (Stene 1945; Graedler 1998; se også Johansson & Graedler 2002: 184).³ Engelske substantiv tilordnes svært sjelden feminint genus. En gjennomgang av de *norske* substantivene i datamaterialet tyder dessuten på at informantenes genussystem også er todelt mellom intetkjønn og felleskjønn. Genustilordninga kan således også forklares med paralleller til informantenes todelte genussystem for øvrig.

Av plasshensyn vil jeg ikke diskutere mønstre i genustilordninga i denne artikkelen. Likevel kan det nevnes at analogiprinsippet, det vil si at importord kan overta genus til norske synonyme begrep (NRG 1997: 158), *kan* se ut til å ha spilt en rolle: De ekvivalente norske begrepene til samtlige av de åtte engelske substantivene med nøytralt genus er intetkjønnsord, for eksempel *map*_N – *kart*_N, *aim*_N – *sikte*_N og *offer*_N – *bud*_N. Også de fleste engelske substantivene med maskulint genus oversettes til hankjønnsord på norsk, eksempelvis *value*_M – *verdi*_M, *trade*_M – *handel*_M og *smoke*_M – *røyk*_M. Dette stemmer for 16 av 20 substantiv med maskulint genus. De øvrige 8 hankjønns-substantivene har ikke et klart synonymt begrep i norsk, og er dermed vanskeligere å vurdere på denne måten.

De to substantivstammene som gjennomgående har vekslende genus i datamaterialet, er *game* ‘spill’ og *frag* ‘drap’:

- (7) a. Klarer å plukke opp *én*_M **frag**
 b. Han tar åpnings**fraget**_N
 c. Var midt i *en*_M CS-**game**
 d. Join *et*_N **game**

En mulig forklaring på denne vekslinga er at det kan ta tid før genus fester seg hos lånord (NRG 1997: 158; Johansson & Graedler 2002: 186). Her er det verdt å nevne at *game* kan regnes som etablert i norsk. Ordet står oppført både i *Bokmålsordboka* og *Anglismeordboka* (Graedler & Johansson 1997) som intetkjønnsord i betydninga ‘lek’ eller ‘spill’. I CS-sammenheng betyr ordet noe litt annet; her refererer *game* mer spesifikt til en slags «delkamp» inni en større kamp, nemlig en *match* ‘kamp’. Slik sett har *game* en annen betydnings-

3. Felleskjønn (*genus commune*) er en sammenslåing av hankjønn- og hankjønns-kategorien. Felleskjønnsord har gjennomgående maskulin markering på ord som står til substantivene, men kan realisere to ulike bøyingsendinger i bestemt form entall: *-en* på opprinnelige hankjønnsord og *-a* på opprinnelige hankjønnsord (jf. Lødrup 2011).

nyanse i CS. Dette, samt at ordets genus trolig er etablert i norsk for øvrig, men vekslende i dataspillsjargongen, kan være et tegn på at ordet er «lånt inn på ny» i CS-miljøet.

Norske substantiv bøyes i tall (entall og flertall) og bestemthet (ubestemt og bestemt form). Det gir totalt fire bøyingsformer for substantiv i standard norsk. Tabell 4 viser hvor mange av de 72 engelske substantivene som opptrer i hver form (antall forekomster i hver form er igjen oppført i parentes):

Tabell 4. Oversikt over substantiv i tall og bestemthet

	Entall	Flertall
Ubestemt form	52 av 72 (134)	30 av 72 (92)
Bestemt form	29 av 72 (84)	9 av 72 (10)

I entall synes den strukturelle tilpassinga å være fullstendig; ubestemt form uttrykkes med ulike determinativ: artikkel (8a), demonstrativ (8b) og possessiv (8c), og bestemt form uttrykkes både via bøyningssuffiks på selve stammen (8d), samt via dobbel bestemthetsmarkering med foranstilt demonstrativ (8e) og etterstilt possessiv (8f):

- (8) a. Han prøvde å pushe *et spot* på mappet
 b. Bare gamle litt på *hvilken site*
 c. Selger *min smurf account*
 d. Fant *traden*
 e. Jeg kommer til å holde *den scouten*
 f. Inspect kniven i *inventoryen min*

Bestemthetssuffiks, dobbel bestemthetsmarkering og etterstilt possessiv fins ikke i engelsk. Et annet tegn på at den strukturelle tilpassinga av engelske substantiv følger det norske systemet, ser vi i setninga *han er collector*. Her forstås predikativleddet *collector* 'samler' som en objektiv klassifisering av subjektet, på lik linje med hva som er vanlig når man omtaler en persons yrke, eksempelvis *han er klovn* (Golden & Mac Donald 1998: 16). Med artikkel (*han er en klovn*), forstås predikativleddet i større grad som en subjektiv karakterisering av subjektet (ibid.) I engelsk fins ikke denne distinksjonen, og den ubestemte artikkelen *alan* vil i begge tilfeller være del av konstruksjonen. Dette eksempelet viser at selv om ordet *collector* er et innføyd engelsk ord, beholdes likevel den norske måten å uttrykke forholdet mellom subjektet og predikativleddet på.

I likhet med verbstammene synes de engelske substantivstammene jevnt over å tilpasses det norske bøyingssystemet. Unntaket er ubestemt form flertall. Som det framgår av tabell 4, opptrer 30 av de 72 engelske substantivstammene i denne formen. Ubestemt flertall i norsk (bokmål) uttrykkes normalt med bøyingsuffixet *-er* for hankjønnsord og *-er* eller ingen ending for intetkjønnsord. Av de 30 substantivene er det kun fire som bøyes etter norsk mønster (uten ending eller med suffikset *-er*): *To kjappe* kill *kom opp*; *Finner mange* *fnere* *caser enn det der*. *Kill* 'drap' og *case* 'våpeneske' opptrer dessuten også i former der de får engelsk flertallsmarkering. Hele 28 av de 30 aktuelle engelske substantivene beholder sin opprinnelige engelske flertallsmarkering i denne formen. Eksempler på dette vises i (9) med substantivstammene *game*, *map*, *trade*, *item* 'gjenstand' og *offer* (den engelske flertallsmarkeringa er kursivert):

- (9) a. Rolige **games** på **maps** som ingen spiller.
 b. Så du ser [...] at det har blitt gjort **trades** med dine **items**?
 c. Kom med **offers**.

De fire engelske substantivstammene som mottar norsk bøyning, opptrer i denne formen totalt fem ganger. Til sammenligning opptrer de 28 engelske substantivene med engelsk flertallsmarkør totalt 87 ganger, noe som tilsvarer 95 % av tilfellene. Den engelske flertallsmarkøren synes med andre ord å være det foretrukne bøyingsaffikset for engelske substantiv i ubestemt form flertall, og engelsk flertallsbøyning må dermed sies å være et produktivt trekk for engelske substantiv i dataspillsjargongen.⁴

At engelske lånord beholder sin engelske flertallsmarkering når de importeres til andre språk, er ikke uvanlig. Trenden med å markere engelske substantiv i flertall på denne måten ble dokumentert av Aasta Stene så tidlig som på 1930-tallet. Stene hevda samtidig at den engelske flertallsmarkøren *ikke* blir forbundet med flertall, blant annet fordi flertallsmarkøren ofte har blitt lånt inn som en del av ordets stamme (eksempelvis *kjeks*, *pins*, *caps*), og at *-s* vil vike for norsk flertallsmarkering etter hvert som det engelske ordet etableres i norsk (Stene 1945: 158; Stene 1938: 56). Nyere studier tyder derimot på at engelsk flertalls-*s* er en produktiv bøyingsform også for etablerte lånord (Graedler 1998;

4. I datamaterialet opptrer substantivet *boys* (indefinit plural av *boy* 'gutt') 23 ganger. *Boys* fins kun i det transkriberte kamppoptaket, og kun i bøyingsformen ubestemt flertall. Ordet synes dermed å veksles inn som et fast uttrykk (*Kom igjen!*, *boys*; *Nice, boys!*), og det kan derfor være noe misvisende å hevde at ordet aktivt er bøyd i flertall med engelsk flertalls-*s*. Av denne grunnen har jeg valgt å ikke regne med *boys* blant de andre substantivene som opptrer i denne formen.

Johansson & Graedler 2002: 187, 196). I tillegg fins eksempler på at også øvrige ord i norsk og ord som stammer fra andre språk enn engelsk, bøyes på denne måten: *Bordstativ til nettbretts; Jeg hater å fylle ut skjemas* (se også Graedler 1998: 145f).⁵

Årsaken til at de engelske substantivstammene i datamaterialet beholder sin opprinnelige bøyning, kan forklares med at dette bøyingsuffixet er nært tilknyttet substantivstammer; mens de fleste bøyingsaffiks i det innføyde språket ikke vil følge med et morfem når det settes inn i et matricespråk, er det engelske flertallsaffikset ofte et unntak (Myers-Scotton 1993: 62). Dette ser vi også tegn på i bestemt form flertall: Syv av de ni engelske substantivstammene som opptrer i denne formen får norsk bøyingsaffiks *oppå* eller i tillegg til den engelske flertallsmarkøren, som eksemplifisert i (10):

- (10) a. **Skinsene** følger med.
 b. Ikke gi meg **itemsa**.
 c. Om du ikke leavet de andre **gamesene**.

Slike «doble lag» av flertallsmarkering er heller ikke uvanlig i språkblanding generelt, og Myers-Scotton hevder at de mest frekvente tilfellene av denne typen dobbelmarkering nettopp skjer i flertallsform (ibid.: 63). Substantivene med dobbel markering opptrer til sammen åtte ganger. De resterende to substantivene i bestemt form flertall, *mail* 'e-post' og *aimfight* 'siktduell' opptrer én gang hver med kun norsk bøyingsaffiks: *Mailene har vært der; De klarte ikke å matche dem i aimfightene*. Også tendensen med dobbel morfologisk markering er attestert i norsk tidligere. I sin database finner Graedler (1998: 126) langt flere tilfeller av engelsk flertalls-s kombinert med bestemthets-suffixet *-ene*, enn *-s* og flertallsuffixet *-er*. Dette tas til inntekt for at det engelske *-s*-affikset forbindes med flertall i norsk, og at norske *-ene* blir sterkere assosiert med bestemthet enn flertall.

Som en foreløpig oppsummering kan vi slå fast at dataspillsjargongen, slik den kommer til uttrykk i dette datamaterialet, består av et norsk matricespråk med hyppige innslag av engelske leksikalske stammer. Den morfologiske integreringa av disse stammene er fullstendig i de fleste bøyingsformene for både verb og substantiv. Unntakene er bruken av engelsk flertalls-s i ubestemt form flertall, samt den adjektiviske bøyninga av verb i predikativform. Disse funnene

5. <https://www.123elektronikk.no/ipad-stativ-bord/bordstativ-til-nettbretts-flexibel-med-45cm-arm.asp>, lest 27.04.16); «Radioresepsjonen» [Radioprogram NRK P3], 07.11.12.

bekrefter, som vist, tidligere dokumenterte mønstre for tilpassing av engelske importord i norsk.

3.4 Hva består språkblandinga i?

Et spørsmål som melder seg her, er hva de engelske innslagene i dataspillsjargongen best kan analyseres som: etablerte lån eller spontane kodevekslinger? Kodeveksling blir normalt brukt om spontan veksling mellom ulike språk eller språklige koder innenfor én og samme samtale. Lån forbindes derimot med resultatet av en diakron prosess der et språk over tid har tatt opp i seg ord eller strukturer fra et annet språk (Matras 2009: 106). Etter en slik definisjon dreier skillet mellom lån og kodeveksling seg prinsipielt om enspråklig kontra flerspråklig kommunikasjon; mens kodeveksling innebærer en aktiv veksling mellom to eller flere språkssystemer, vil bruken av innlånte, etablerte ord eller strukturer ikke trigge eller forutsette en aktivisering av giverspråket på samme måte (ibid.: 113f). I vår sammenheng er spørsmålet altså om dataspillsjargongen innebærer en aktiv tospråklig veksling mellom engelsk og norsk.

Den morfologiske tilpassing av de engelske morfemene i denne studien viser – etter vanlige definisjoner – at det er snakk om lånord. Myers-Scotton hevder derimot at innføyde enkeltmorfem fra et gjestespråk i et vertsspråk også skal kunne regnes som kodeveksling, og at lån og kodeveksling er å regne som punkter langs et felles kontinuum (1993: 163) (se for eksempel Muysken 2000; Lane 2006 og Grimstad, Lohndal & Áfarli 2014 for en nærmere diskusjon av skillet mellom lån og kodeveksling). Motivasjonen for å regne med et slikt kontinuum ligger i antakelsen om at språklige lån nødvendigvis initieres av personer med en viss kompetanse i giverspråket. Forholdet mellom kodeveksling og lån handler i denne sammenhengen om frekvens og diakroni, og skillet mellom kodeveksla morfem og innlånte morfem dreier seg om hvorvidt det kodeveksla elementet har rukket å bli etablert eller ikke, enten hos individet eller i språket hos et bredere lag av befolkninga. Siden aktiv gaming forutsetter god brukskompetanse i engelsk, kan man forvente at de fleste bidragsyterne til datamaterialet i denne studien har muligheten til å kodeveksle. Det vil fortsatt være vanskelig å skille mellom hvilke av de engelske morfemene i dataspillsjargongen som krever en aktivisering av den engelske språkkompetansen, og hvilke som kan regnes for å være etablerte uttrykk. Etersom en slik distinksjon kan være vanskelig å måle i hvert tilfelle, baserer Myers-Scotton sitt skille mellom de to konseptene på hvorvidt det innføyde morfemet er forutsigbart eller ikke i en gitt kontekst (1993: 193ff). Morfemets forutsigbarhet måles ut

fra om morfemet best kan kategoriseres som kulturelt lån eller kjernelån, samt hvor ofte det opptrer i et gitt korpus. Som kulturelle lån ('Cultural Forms') regnes ord for objekter eller konsepter som er nye i lånetakerspråket, og som importeres eller kopieres for å fylle begrepsmessige «hull» i språket de lånes inn i (ibid.: 169). Kjernelån ('Core Forms') erstatter uttrykk som allerede fins i mottakerspråket. Ifølge Myers-Scotton er kjernelån i større grad motivert ut fra et ønske om å identifisere seg med den kulturen som er forbundet med giverspråket (ibid.: 172). Siden det ikke fins alternative uttrykk for dem i lånetakerspråket, hevder Myers-Scotton (ibid.:16) at kulturelle lån automatisk etableres som lånord. Kjernelån fungerer derimot, før de eventuelt etableres, som en alternativ uttrykksmåte, som introduseres av personer med en viss kompetanse i giverspråket. På denne måten er det kun kjernelånene som regnes for å ha opphav som egentlige kodeveksla elementer. Som etablerte lån regner Myers-Scotton *alle* tilfeller av kulturelle lån, samt alle kjernelån som opptrer tre eller flere ganger i et korpus av en gitt størrelse (ibid.: 204). Motsatt vil alle kjernelån som opptrer færre enn tre ganger, regnes som kodeveksling. Selv om frekvens kan være en god indikasjon på hvorvidt et morfem er etablert i en viss kontekst, er det problematisk å sette et slikt fast tall, noe Myers-Scotton selv innrømmer. Igjen er det altså vanskelig å skille mellom kodeveksla og innlånte morfem. Et bedre utgangspunkt i denne studien er å se på hva de innføyde morfemene i datamaterialet best kan kategoriseres som av kulturelle lån og kjernelån. Ved å undersøke dette kan vi bedre forstå hva som motiverer bruken av engelske ord. Dataspilling bringer med seg et helt univers der norsk har begrepsmessige hull som må fylles. Samtidig er det interessant å undersøke om de engelske innslagene i språket også motiveres ut fra andre hensyn. Sett utenfra er dette spørsmålet vanskelig å bedømme. For å kunne si noe mer om hva språkblandinga består i, er vi altså nødt til å vite mer om bakgrunnen for mange av de engelske termene: hva de betyr og hvorfor de brukes.

4 Hvilken funksjon har engelsk?

I denne delen vil jeg først gjøre rede for de bakenforliggende årsakene til den utstrakte bruken av engelsk i dataspillsjargongen, slik de kommer til uttrykk i intervjuet med tre av de fem medlemmene i e-sportlaget bak kampoppptaket. Deretter vil jeg ta opp igjen diskusjonen i 3.4 og forsøke å kategorisere de engelske innslagene i datamaterialet som enten kulturelle lån eller kjernelån.

4.1 Effektiv kommunikasjon

Informantene forteller at de har spilt dataspill siden tiårsalderen og tidlig i tenårene. De har spilt sammen i ett til to år, og per 2015 ble laget ansett for å være blant Norges beste. E-sportlaget har som mål å kunne leve av spillinga. Det vil i første omgang si å bli kvalifisert til en av de prestisjetunge, internasjonale e-sportturneringene med store pengepremier. Til det kreves det hardt arbeid, og laget anslår at de trener sammen opptil 20 timer i uka. Selv om medlemmene tilhører et fast lag, oppsøker de også ofte og regelmessig internasjonale spillplattformer, der de møter og spiller med tilfeldige spillere fra hele verden. I disse kampene foregår kommunikasjonen på engelsk, og informantene kan på denne måten ende opp med å sitte og snakke engelsk flere timer om dagen.

Når det gjelder lagets interne kommunikasjon, synes det overordna argumentet for å bruke mange av de engelske termene å være at de er nedarva fra en internasjonal terminologi. Informantene forteller at mange av de engelske uttrykkene har blitt tradert innad i det norske CS-miljøet helt siden den første versjonen av Counter-Strike ble lansert i 1999. Ettersom de engelske termene har fulgt spillet hele veien, hevder informantene at de er svært innarbeida og uproblematisk å bruke; alle som spiller CS forstår hva de betyr og det er et naturlig førstevalg i kommunikasjonen:

- Informant 1: *Det er jo det med vaner. Det er en vane å si det. [...] Det går 100 % på automatikk. Fordi spillet går såpass kjapt, så det er liksom umulig å sitte og tenke, liksom ... Ja, altså hvis du skal si det på norsk, så blir det, det blir bare helt feil.*
- Informant 2: *Men det er allerede et etablert språk, da. Så det gir ikke noe mening å komme inn og liksom: «Nei, vi kaller alt noe annet i stedet, som er norsk», ikke sant, for man bruker bare det som er der, og alle vet hva det er.*

Å skulle erstatte de engelske termene med norske framstår for informantene som en unaturlig og unødvendig omvei som vil hindre kommunikasjonen. Årsaken til at mange av de engelske termene er et naturlig førstevalg, blir enda klarere når det kommer fram at flere av disse har en mer spesifikk betydning i CS-sammenheng enn hva utenforstående er i stand til å oppfatte. Dette kan illustreres med et eksempel fra kampopptaket, som de intervjuer informantene altså selv står bak. I løpet av kampen ytrer den ene spilleren at han *walker mot B* (B står for *B-site*, et område på kartet). Valget av engelske *walk* framfor norske

gå er ikke umiddelbart opplagt, og *gå* kan lett oppfattes som en fullgod ekvivalent til *walk* i denne sammenhengen. Når e-sportlaget i intervjuet blir bedt om å kommentere denne setninga, forklarer de at bruken av *walk* framfor *gå*, skyldes at å *gå* i CS-sammenheng refererer til den manøvreringen som skjer på kartet med spillerens standardhastighet – ei hastighet som tilsvarer løping. Siden denne løpinga avgir en lyd som motstanderlaget kan oppfatte, kan spillerne alternativt velge å gå eller liste seg lydløst framover ved å skru ned hastigheten. Det er denne lydløse manøvreringa som ligger i verbet *walk*. Valget av *walk* foran *gå* kan dermed sies å skyldes at *gå* er «opptatt», ettersom dette verbet viser til den standardinnstilte løpehastigheten i spillet. Dette eksempelet illustrerer at flere av de termene som i utgangspunktet ligner en type kjernelån (dvs. lån som erstatter uttrykk i lånetakerspråket), faktisk er kulturelle lån, dvs. lån som motiveres ut fra betydningsmessig nødvendighet framfor, eksempelvis, prestisje. Forskjellen mellom *gå* og *walk* i den norske CS-sjargongen tilsvarer dessuten forskjellen mellom de internasjonale CS-termene *go* og *walk*. Selv om engelsk *go* er mindre spesifikt enn norsk *gå* og i hovedsak betegner en bevegelse eller ferdsel fra ett sted til et annet (mens *gå* i større grad refererer til aktiviteten 'å ferdes til fots'), ligner de såpass på hverandre at *go* har blitt oversatt til *gå* i stedet for eksempelvis *dra*.

Selv om engelsk *go* er blitt oversatt til *gå* i det norske CS-språket, har også engelsk *go* fått feste i e-sportlagets dataspillsjargong:

- (11) a. Da **goer** vi.
 b. Hvis de **goer** på en av oss må vi bare **goe** som faen.
 c. En går Boiler [stedsnavn]. En går side.
 d. Hvis du går side, så går jeg Boiler.

Eksemplene i (11) viser at e-sportlaget veksler mellom *go* og *gå* – ei veksling som går igjen flere steder i kampopptaket. Ettersom begge verbene betyr det samme i CS-sammenheng, samt at den CS-spesifikke betydninga til *gå* er godt kjent i e-sportlaget, kan det i dette tilfellet tenkes å ligge en annen motivasjon bak valget av det engelske verbet enn at det betyr noe annet enn det norske. Flere ganger i løpet av intervjuet nevner informantene at norske ord er *lengre* enn engelske, og at kommunikasjonen ville gått mye tregere dersom de bare skulle brukt norske ord. Dette er blant annet argumentet for å bruke engelske *go* i stedet for norske *gå*:

- Informant 1: *Hvis det er noen som «går på» så er det noen som «goer på» oss. Det er merkelig.*
- Informant 2: *Det er litt merkelig.*
- Informant 1: *Men det er vel fordi det er enklere.*
- Informant 2: *Ja, det er enklere, og kort og enkelt å si. [...] Greia er at hvis vi hadde hatt så mye lange ord, og hele tida måtte lange ut om, liksom, alt vi skal si på skikkelig, liksom, så hadde det blitt så mye kaos på TeamSpeak [programvaren spillerne kommuniserer gjennom].*

Ettersom påstanden om at norske ord er lengre enn engelske, ikke stemmer her (*goer* har to stavelser, mens *går* har én), er det mer nærliggende å tolke denne analysen i retning av at de engelske termene er mer innarbeida og dermed lettere å «få tak i» enn ekvivalente norske termer. På oppfølgingsspørsmål hevder informantene igjen at det dreier seg om automatikk og vane. Siden det språklige miljøet tilknyttet Counter-Strike i Norge er såpass influert av engelsk terminologi, og miljøet generelt har tette bånd til det internasjonale CS-miljøet der engelsk har en dominerende rolle, er det ikke unaturlig at det er de engelske termene som melder seg først i kommunikasjonen. Når mange av begrepene i tillegg har en mer spesifikk betydning i spillet enn ellers, framstår valget av engelske ord framfor norske både som mer naturlig og mer effektivt. I tillegg ville det vært upraktisk å skulle måtte operere med et norsk sett med begreper i tillegg til et engelsk. Siden terminologien opprinnelig er engelsk, og dessuten blir utvikla og oppdatert på engelsk, krever det en bevisst innsats å skulle oversette den til norsk. Dermed blir den enkleste og mest effektive løsningen å bruke de samme engelske ordene i en norsk kontekst også.

4.2 Symbolverdi

Dataspillsjargongen består ikke bare av kulturelle lån fra en internasjonal standardterminologi. E-sportlaget forklarer at de også krydrer språket med engelske ord og uttrykk for å skape ei viss stemning i laget. Når de setter seg ned foran datamaskinen og tar på seg hodetelefonene, går de inn i en rolle der de *skrur på en bryter* og *snakker litt annerledes enn ellers* – en sjargong de beskriver som *vår måte å prate på* (kursiverte fraser i dette avsnittet er autentiske sitat). I denne særegne koden eller praksisformen blir engelske ord og uttrykk (som ikke er CS-spesifikke) brukt for å *hype opp laget* under viktige kamper og tilføre

samtalen mer humor. Dette er informantenes forklaring bak språkbruken i pas-sasjen i (12):

- (12) - **Hello boys.**
 - **Hello**, er dere klare, eller?
 - Da er vi klare, da.
 - Jeg er **back**.
 - «Jon», er du her?
 - **Back**.
 - Da **goer** vi.

Ifølge informantene bidrar altså slike engelske innslag i språket til å bygge opp en skjerpet og samtidig munter stemning i kampsituasjonen, som norsk alene ikke kan skape. Et spørsmål som melder seg her, er hvorfor engelsk, men ikke norsk, er i stand til å tilføre laget denne stemninga. Selv om den ene infor-manten tidlig i intervjuet avviser at engelsk høres bedre ut enn norsk, og samtidig betyr at de engelske termene i språket utelukkende skyldes vane, kommer det seinere fram at e-sportlaget – i CS-sammenheng – synes å oppfatte engelsk som mer profesjonelt enn norsk. Når informantene blir bedt om å for-klare hvorfor enkelte nordmenn i miljøet velger å skrive hele innlegg på engelsk i norske fora, mener de at det først og fremst skyldes et ønske om å nå ut til flere enn bare nordmenn, altså rent praktiske hensyn:

Informant 1: *Med en gang du har en litt engelsk fanbase, så må du kom-munisere på engelsk, og så vet du at alle de norske forstår det uansett, så det er bare det kollektive språket å gjøre seg forstått på. [...]*

Informant 2: *Det er jo for å nå flere folk, da. Skriver du bare på norsk, og det blir lagt ut på for eksempel Twitch, da, så er det jo [...] Altså det det jo ingen andre enn nordmenn som vil klikke seg inn og eventuelt se på. For da tenker de også at da er kanalen på norsk, og da skjønner de ikke en dritt.[...]*

Informant 1: *Det er sikkert bare copy paste. For det der [et eksempelinnlegg jeg viser dem, som er skrevet på engelsk og publisert i ei norsk CS-gruppe på Facebook] havner jo på flere sider også, ikke bare norske.*

Helengelske innlegg kan altså publiseres på internasjonale og nasjonale fora på samme tid, og det vil ikke være nødvendig å oversette innleggene til norsk for det norske publikummet. Samtidig utelukker ikke informantene at å publisere tekster og innlegg på engelsk kan ha en sammenheng med at engelsk er høyere ansett i miljøet enn norsk:

Informant 3: *Det at han skriver på engelsk, det er jo liksom litt sånn ... Det er jo også litt for at det skal se litt kult ut.*

Informant 2: *Ja.*

Informant 1: *M-m.*

Informant 2: *Hvis du skriver på engelsk ... Du føler at det blir hakket mer profesjonelt. [...] Og så syns vel mange at engelsk høres litt bedre ut, ofte.*

Informant 3: *Ja, jeg tror det.*

Informant 2: *Altså hvis du skal si noe på norsk. Det er vel akkurat det samme som folk som synger på norsk og folk som synger på engelsk. Norsk høres ofte litt sånn rart og teit ut i forhold til engelsk.*

Informant 3: *Men hovedgrunnen er jo for å nå flere folk.*

Informant 2: *Det er absolutt hovedgrunnen.*

Informantene understreker altså at hovedmotivet for å skrive hele innlegg på engelsk ligger i å nå ut til flere i miljøet og å bli lagt merke til internasjonalt. Samtidig antyder de også at engelsk høres mer profesjonelt ut enn norsk, som til sammenligning høres *litt sånn rart og teit ut*, og at dette igjen kan påvirke valget av språk. At engelsk oppvurderes når det settes opp mot nasjonalspråket, er kjent fra flere norske studier som har undersøkt bruken av engelsk i akademia, næringsliv og reklame (Ljosland 2003; 2008; Schwab 2004; Bergsland 2008). Lignende holdninger går også igjen i den danske dataspillkulturen, der morsmålet – i dataspillsammenheng – påstås å framstå som negativt, komisk og flatt (Preisler 1999: 177). Slike holdninger til eller oppfatninger av eget og andres språk er en viktig faktor å regne med når det gjelder å forstå språkbruk. Sammenhengen mellom språkholdninger og språkvalg illustrerer dessuten en grunntanke innenfor sosiolingvistikken, om at språk bærer i seg symbolsk mening og brukes til å signalisere identitet og sosial tilhørighet (og avstand) til bestemte fellesskap (Le Page & Tabouret-Keller 1985: 181; Mæhlum 2007: 181f). I studien fra Danmark beskrives engelsk som et viktig verdisymbol for hele den internasjonale dataspillarenaen. Å mestre og bruke engelsk kan på

denne måten ses på som en språklig strategi for å uttrykke tilhørighet til den internasjonale dataspillkulturen og vise at man er innenfor. Ettersom det norske CS-miljøet har sterke bånd til det internasjonale CS-samfunnet, er det nærliggende å tro at slike mer eller mindre bevisste holdninger og strategier også gjelder norsk ungdom og unge voksne som spiller Counter-Strike. På denne måten har engelsk også en symbolsk funksjon utover en rent praktisk. I denne sammenhengen skal man heller ikke se bort ifra at noen også legger helt om til engelsk for å kopiere sine internasjonalt anerkjente forbilder. Norske e-sportlag og enkeltspillere som har slått gjennom på den internasjonale arenaen, markedsfører seg selv på engelsk via nettsteder som Facebook, Twitch og Twitter. Ettersom mange av de som spiller CS aktivt selv trolig har et ønske om å bli bedre, er det nærliggende å tro at disse ønsker å etterligne slike forbilder også gjennom språket. Likevel, dersom vi skal tro e-sportlaget, har engelskens høye status en mer sekundær rolle som motivasjon for å bruke engelsk. Hovedmotivet for å velge engelsk, gjentar de, er et praktisk anliggende.

4.3 Kategorisering av de engelske ordene i dataspillsjargongen

I det følgende tar jeg utgangspunkt i språkblandinga som presentert i avsnitt 3, og diskuterer hvorvidt denne todelinga også er overførbart til de spesifikke verb- og substantivstammene i datamaterialet. Formålet med denne diskusjonen er å kunne presentere dataspillsjargongen mer nøyaktig, og se hvorvidt vi finner spor av det informantene forteller i datamaterialet: Hvor stor andel av de engelske innslagene er motivert ut fra praktiske hensyn (kulturelle lån) og hvor stor andel kan tilskrives mer symbolske hensyn (kjernelån)? Som kulturelle lån regnes ord for objekter, aktiviteter og konsepter som er nye i lånetakerspråket (her norsk), som ikke har fullgode synonyme norske uttrykk, og som dermed kopieres og tas i bruk av praktiske grunner. Kjernelån er en betegnelse på ord som erstatter allerede eksisterende ord i lånetakerspråket, og som i større grad enn kulturelle lån kan sies å motiveres ut fra et ønske om å assosieres med eller uttrykke tilhørighet til et spesifikt fellesskap. En nærmere kategorisering av de ulike verb- og substantivstammene viser at de absolutt fleste engelske innslagene i datamaterialet er som kulturelle lån å regne. Inndelinga er gjort på bakgrunn av opplysninger om de forskjellige termene gitt i intervjuet, samt internettkilder og informasjon fra personlig bekjente CS-spillere:

Tabell 5. Kategorisering av engelske morfem i dataspillsjargongen

		Etablerte lånord norsk	Kulturelle lån dataspillsjargongen	Kjernelån dataspillsjargongen
Verb	(n = 60)	10	47	3
Substantiv	(n = 72)	9	55	8
Totalt	(n = 132)	19 (14,4 %)	102 (77,3 %)	11 (8,3 %)

I denne inndelinga har jeg laget et skille mellom etablerte lån, kulturelle lån og kjernelån. I det følgende gjennomgår jeg kort hva som inngår i de tre kategoriene.

Blant de engelske innslagene i datamaterialet regner jeg 10 verb og 9 substantiv for å være etablerte i det norske generelt, for eksempel *mail*, *truck*, *cash*, *push* og *gamble*. Disse ordene antar jeg har funnet sin vei inn i dataspillsjargongen via det norske allmennspråket, ikke via den internasjonale CS-terminologien. For å avgjøre hvilke ord som regnes som etablert i norsk, har jeg hovedsakelig tatt utgangspunkt i om ordet står oppført i *Bokmålsordboka*. Å bruke ordbøker som utgangspunkt er ikke uproblematisk, ettersom det gjerne går ei stund før et ord blir tatt opp i disse. En annen utfordring gjelder generasjonsforskjellene i språkbruken; flere engelske ord vil kunne regnes som etablerte i norsk dersom man tar utgangspunkt i generasjonen født på 80- eller 90-tallet, enn om man ser på språkbruken i eldre generasjoner. Ettersom majoriteten av informantene i denne studien er under 30 år, har jeg valgt å inkludere flere ord i denne kategorien, blant annet *link* 'lenke', *chill* 'roe ned/slappe av' og *catch* 'ta imot'.⁶

Videre regner jeg opp mot 80 % av alle de engelske innslagene i datamaterialet for å være kulturelle lån. Ordene i denne kategorien regner jeg for å være etablerte innenfor CS-miljøet. Inkludert i denne gruppa er også alle engelske termer som er vidt brukt i dataspillmiljøet generelt, som substantivet *bug* 'krøll i systemet' og verbet *carry*, som brukes når en spiller gjør det betraktelig bedre enn resten. Mer spesifikt for CS er ord som *smoke* og *flash*, både som substantiv og verb (henholdsvis 'røykgranat'/'kaste røykgranat' og 'sjokkgranat'/'kaste sjokkgranat'). De fleste termene i denne gruppa er opplagt som kulturelle lån å regne, for eksempel verbene *moneyfuck* (et uttrykk som brukes om det å ødelegge motstanderlagets økonomi) og *nade*, av eng. *grenade* 'å kaste granat'. Dette er alle klare kulturelle lån, ettersom de har en helt spesifikk be-

6. *Link* '(forbindelses)ledd' står oppført i *Bokmålsordboka*, men i en annen betydning enn den informantene i denne studien tillegger ordet, nemlig 'henvisning til nettsted', på norsk *lenke* eller *nettenke*.

tydning innenfor dataspill- eller CS-miljøet, og som det ikke fins dekkende uttrykk for på norsk. Som kulturelle lån regner jeg også en rekke ord som tilsynelatende har fullgode termer i norsk. Som vist i 4.1 har flere ord og uttrykk en mer spesifikk betydning i CS-sammenheng enn det utenforstående er i stand til å oppfatte; mange av de engelske termene i dataspillspråket har en betydningsnyanse som de tilsvarende norske ordene mangler, og som dermed gjør dem vanskelig å oversette. Dette gjelder blant annet tidligere nevnte *game* og *walk* (se henholdsvis avsnitt 3.3 og 4.1). På bakgrunn av dette kan en stor del av de etablerte termene innenfor denne kategorien karakteriseres som en type kulturelle lån. Andre termer i denne gruppa er det mer nærliggende å karakterisere som kjernelån. Dette gjelder eksempelvis substantivene *case* og *account*, samt verbene *trade* og *offer*. Disse ordene kan sies å ha fullgode norske termer, henholdsvis 'eske', '(spill)konto', 'byttehandle' og 'gi bud'. Selv om *case* står oppført i Bokmålsordboka, refererer termen i CS-sammenheng til en type våpeneske – og altså ikke 'sak' eller 'tilfelle', som ordet betyr ellers i norsk. At *case* ikke oversettes til 'eske' eller 'våpeneske', skyldes ikke nødvendigvis et ønske om å bruke mest mulig engelsk. *Case*, likt øvrige termer med klare norske ekvivalenter, er nemlig del av den internasjonale fagterminologien som stadig blir tradert innenfor det norske Counter-Strike-miljøet. Så selv om det fins fullgode norske termer for mange av de engelske ordene i datamaterialet, er ordene såpass nært knyttet til det internasjonale CS-språket at de vanskelig kan ses på som *reine* kjernelån. I stedet kan de eventuelt sies å befinne seg i mellomsjiktet mellom kulturelle lån og kjernelån.

Den tredje og minste kategorien viser antallet engelske ord jeg regner som kjernelån. Denne gruppa består av åtte substantiv og tre verb, blant annet *luck* 'flaks', *attention* 'oppmerksomhet', *overtime* 'overtid' og *overwhelm* 'overmanne'. Å skille kjernelån fra kulturelle lån på denne måten vil alltid være et definisjonsspørsmål (jf. avsnitt 3.4). Felles for det jeg her regner som kjernelån, er at ordene ikke kan sies å være etablert i norsk for øvrig, og at de ikke har en spesifikk betydning relatert til dataspilling generelt eller Counter-Strike mer spesifikt. Med andre ord regner jeg disse lånene for å være alternative uttrykksmåter som erstatter fullgode uttrykk i norsk. Det norske substantivet *overtid* kan ses på som et synonym til engelsk *overtime* i setninga *Det gikk på overtime på siste kartet*. Det samme gjelder norsk *flaks* i setninga *Alt er mulig med luck*. Kjernelån kan som nevnt sies å motiveres ut fra prestisjen som er forbundet med lånetakerspråket, eller retttere sagt: prestisjen som er forbundet med en spesifikk kultur eller sosial gruppe som bruker språket. Det kan høres både

«kulere» og mer profesjonelt ut å si at man må *prøve å ta* attention i stedet for *oppmerksomhet*. Likevel mener jeg prestisje ikke alene vil motivere engelske kjernelån. Vel så avgjørende kan det være at det språklige miljøet spillerne befinner seg i generelt er svært dominert av engelsk. Et slikt flerspråklig miljø kan tenkes å føre til at spillerne naturlig trigges til å bruke engelske ord og uttrykk som ikke har en spesifikk betydning i CS- eller dataspillsammenheng.

4.4 Oppsummering

Her har jeg vist at de absolutt fleste engelske innslagene i datamaterialet trolig er å regne som etablerte, kulturelle lån. Rundt 80 % av termene regner jeg med har funnet sin vei inn i dataspillsjargongen via en internasjonal standardterminologi for CS. Dette er termer som kontinuerlig traderes innenfor miljøet og overføres til nyankomne spillere. Denne kategoriseringa stemmer overens med det e-sportlaget selv forteller. Informantene påstår at de bruker engelsk av praktiske årsaker: De engelske termene betyr spesifikke ting, de har alltid vært der og de er godt kjent og vidt brukt i hele det norske miljøet. Siden spillerne ofte spiller på engelsk, og derfor uansett er nødt til å holde seg oppdatert på den internasjonale terminologien, er det like greit og naturlig å bruke de samme termene i norsk. En annen, mindre fremtredende motivasjon for å bruke engelsk dreier seg om språkets symbolske status i miljøet mer generelt. Som vist regner jeg rundt 8 % av de engelske termene for å være mulige kjernelån. Disse inngår ikke i et spesifikt CS-vokabular, og erstatter dermed potensielt fullgode uttrykk i norsk. Å bruke engelske ord og uttrykk utover det som er rent praktisk nødvendig kan tolkes som et ønske om å ville identifisere seg med og signalisere tilhørighet til den internasjonale CS-kulturen. En slik todelt argumentasjon for å bruke engelsk i norsk går også igjen blant unge nordmenn mer generelt. Johannessen (2014) hevder at unge nordmenn kodeveksler til engelsk både av praktiske grunner og av mer symbolske eller identitetsmessige årsaker, nemlig et ønske om å betrakte seg selv som del av en spesifikk sosial eller lingvistisk gruppe. Selv om e-sportlaget gjentar at det praktiske aspektet er det viktigste, vedgår de også å bruke engelsk for å piske opp og skape god stemning i laget før en kamp. Med andre ord virker det som at engelskens sentrale rolle internasjonalt gir språket høy status på den norske arenaen, noe som igjen fører til et økt ønske om å bruke engelsk i og for seg selv.

5 Konklusjon

I denne artikkelen har jeg skissert et bilde av en svært populær ungdomskultur der engelsk har en viktig rolle. Målet har vært å vise hvordan kontakten med engelsk setter spor i norsk på denne arenaen og hvilken funksjon bruken av engelsk kan sies å ha. Den språklige praksisformen tilknyttet Counter-Strike består i all hovedsak av et norsk matrisespråk ispedd engelske verb- og substantivstammer. Flesteparten av disse termene er etablerte lån som stammer fra en internasjonal standardterminologi tilknyttet CS. Siden det norske CS-miljøet har tette bånd til et internasjonalt og engelsktalende CS-miljø, er det rimelig å anta at bruken av engelsk ytterligere motiveres ut fra et mer eller mindre bevisst ønske om å identifisere seg med og uttrykke tilhørighet til denne kulturen.

Sammenligner man dataspillmiljøet som språkbruksarena med øvrige språkbruksområder der engelsk har en viktig rolle, som academia og næringsliv, er det visse likheter. Det norske dataspillsamfunnet inngår i og har hyppig kontakt med internasjonale nettverk og aktører som i utstrakt grad bruker engelsk som kontaktspråk. Likt det som er tilfellet både innenfor academia og deler av næringslivet, smitter kontakten med engelsk over til norsk i form av innlånt engelsk terminologi. Dataspilldomenet skiller seg derimot fra øvrige «utsatte» språkbruksområder på to måter. For det første er det slik at mens norsk i forskning og høyere utdanning samt visse bedrifter og konsern er under press på den måten at språket i sin helhet erstattes av engelsk, synes ikke dette å være tilfellet på dataspilldomenet. Som jeg har vist i denne studien, har norsk en relativt robust rolle i kommunikasjonen nordmenn imellom. For det andre er det slik at det språklige utgangspunktet i dataspilldomenet alltid har vært engelsk-norsk språkblanding. Online dataspilling vokste fram i takt med utviklinga av internett på 1990-tallet. Domenet er med andre ord relativt nytt, og kontakten med et internasjonalt og engelskspråklig samfunn er blant det som har definert den norske dataspillkulturen fra starten av. Slikt sett har norsk aldri hatt en fullt utviklet dataspillterminologi, og dermed er det ikke snakk om tap av uttrykksmiddel i norsk på dette området. Derfor er heller ikke dataspillkulturen utsatt for domenetap i tradisjonell forstand. Til tross for dette er myndighetene likevel bekymra over barn og unges tette kontakt med engelsk på dette feltet. Som nevnt i 2.1, har styresmaktene derfor forsøkt å dempe bruken av engelsk gjennom å heve de økonomiske tilskuddene til utvikling av norskspråklige dataspill, et tiltak som inntil videre ikke har fungert. Her kan man spørre seg hvorvidt slike fornorskningstiltak i det hele tatt vil kunne begrense bruken av engelsk all den tid noe av selve essensen ved å spille dataspill

nettopp er å være del av en digital og verdensomspennende (ungdoms)kultur. Game on.

Referanser

- Akselberg, Gunnstein. 2002. Kvifor kjem ikkje engelsk språk til å overta i Noreg? Nokre merknader til myten om norsk språkdød og engelsk språk-overtaking i Noreg. *Nordica Bergensia* 26 (2002): 109–123.
- Bergsland, Anette O. 2008. You look great! Om holdninger til engelsk reklame. Masteroppgave, NTNU.
- Bokmålsordboka, <http://ordbok.uib.no/>
- Enger, Hans Olav. 2004. On the relation between gender and declension: a diachronic perspective from Norwegian. *Studies in Language* 28-1, 51–82.
- Faarlund, Jan T., Lie, Svein & Vannebo, Kjell I. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Golden, Anne & Mac Donald, Kirsti. 1998. Hva er vanskelig for utlendinger i norsk grammatikk? I Golden, Anne, Mac Donald, Kirsti, Michalsen, Bjørg A. & Ryen, Else (red.): *Hva er vanskelig i grammatikken? Sentrale emner i norsk som andrespråk*. Oslo: Universitetsforlaget, 11–26.
- Graedler, Anne-Line. 1998. *Morphological, Semantic and Functional Aspects of English Lexical Borrowings in Norwegian*. Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo.
- Graedler, Anne-Line & Johansson, Stig. 1997. *Anglismeordboka. Engelske lånord i norsk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grimstad, Maren B., Lohndal, Terje & Åfarli, Tor A. 2014. Language mixing and exoskeletal theory: A case study of word-internal mixing in American Norwegian. *Nordlyd* 41-2, 213–237.
- Johannessen, Maria B. 2014. «Alt er awesome i mitt liv.» Social motivations for Norwegian-English code-switching. Masteroppgave, NTNU.
- Johansson, Stig & Graedler, Anne-Line. 2002. *Rocka, hipt og snacksy. Om engelsk i norsk språk og samfunn*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Kristoffersen, Gjert. 2005. Vil det norske språk overleve? [avisartikkel] <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/Vil-det-norske-sprak-overleve-469060b.html> (lest 30.04.16)
- Kulturdepartementet 2008a Stortingsmelding nr. 14 (2007–2008) Dataspill.
- Kulturdepartementet 2008b Stortingsmelding nr. 35 (2007–2008) Mål og mening. Ein heilskapleg norsk språkpolitikk.

- Lane, Pia. 2006. *A Tale of Two Towns. A Comparative Study of Language and Culture Contact*. Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo.
- Lea, Ann Helen. 2009. Lånord i norsk talespråk. Masteroppgave, Universitetet i Oslo.
- Le Page, Robert B. & Tabouret-Keller, Andrée. 1985. *Acts of Identity: Creole-Based Approaches to Language and Ethnicity*. New York: Cambridge University Press.
- Ljosland, Ragnhild. 2003. Engelsk som akademisk språk i Norge. En domenetapsstudie. Masteroppgave, NTNU.
- Ljosland, Ragnhild. 2008. *Lingua franca, prestisjespråk og forestilt fellesskap: om engelsk som akademisk språk i Norge. Et kasusstudium i bred kontekst*. Doktorgradsavhandling, NTNU.
- Lomheim, Sylfest. 2001a. Kamp i all æve? I Bakke, E. og H. Teigen (red.): *Kampen for språket. Nynorsken mellom det lokale og det globale*. Oslo: Det norske samlaget, 216–35.
- Lomheim, Sylfest. 2001b. Nädetid for norsk. [avisartikkel], *Dag og Tid*. 21. juni, 25.
- Lødrup, Helge. 2011. Hvor mange genus er det i Oslo-dialekten? *Maal og Minne* 103-2, 120–136.
- Matras, Yaron. 2009. *Language Contact*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Medietilsynet 2012. Barn og medier 2012. Fakta om barn og unges (9–16 år) bruk og opplevelser av medier.
- Medietilsynet 2014. Barn og medier. Barn og unges (9–16 år) bruk og opplevelser av medier.
- Muysken, Peter. 2000. *Bilingual Speech. A Typology of Code-Mixing*. New York: Cambridge University Press.
- Myers-Scotton, Carol. 1993. *Duelling Languages. Grammatical Structure in Codeswitching*. Oxford: Clarendon Press.
- Mæhlum, Brit K. 2002. «Om hundre år er allting glemt.» Når pseudovitenskap får lov til å prege den språkpolitiske agendaen. *Norsk lingvistisk tidskrift* 20, 177–199.
- Mæhlum, Brit K. 2007. *Konfrontasjoner. Når språk møtes*. Oslo: Novus forlag.
- Preisler, Bent. 1999. *Danskerne og det engelske sprog*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

- Schwab, Inger L. 2006. Learning to «Walk the talk»: Language socialization in MBA classroom and the production of marginality. Masteroppgave, Universitetet i Oslo.
- Språkrådet 2005. Norsk i hundre! Norsk som nasjonalspråk i globaliseringens tidsalder. Et forslag til strategi.
- Stene, Aasta. 1938. The Influence of English on Present-day Norwegian. *Transactions of the Philological Society*, 37-1, 35–63.
- Stene, Aasta. 1945. English Loan-words in Modern Norwegian. A Study of Linguistic Borrowing in the Process. London: Oxford University Press, Oslo: Tanum Forlag

English summary

This article investigates structural as well as social aspects of language contact between English and Norwegian as it occurs among young Norwegians participating in the strongly anglicized gaming culture. The paper describes a new and so far unstudied linguistic domain in Norway where English plays a pivotal role. Based on oral and written data from the Norwegian Counter-Strike community, I show how the contact with English is expressed through frequent word-internal language mixing. Based on an interview with competitive gamers, I show how the majority of the English words and word-stems stem from an international Counter-Strike terminology, and that the use of English mainly is motivated by practical needs. The article further argues that the use of English additionally is motivated through a wish to identify with and express belonging to a global Counter-Strike community to which the Norwegian culture has tight relations.

Anne Mette Sunde
Institutt for språk og litteratur
NTNU
NO-7491 Trondheim
anne.sunde@ntnu.no

Semi-insubordinate *at*-constructions in Norwegian: formal, semantic and functional properties

Karin Beijering

This paper reports on a corpus investigation of one type of semi-insubordination in Norwegian, viz. semi-insubordinate *at*-clauses. That is, constructions that consist of a subordinate *at*-clause which is preceded by just one element.

The study offers an overview of possible initial constituents in this construction on the basis of spoken and written corpus data. The data show that there are basically two types of initial elements in semi-insubordinate *at*-constructions: evaluative and discursive ones. The former include ‘minimal matrices’ conveying the speaker’s attitudinal assessment of the *at*-clause. The latter comprises rhetoric elements denoting the speaker’s reasoning towards the *at*-clause in relation to prior discourse.

Semi-insubordinate *at*-clauses are problematic for traditional syntactic analyses as these constructions extend beyond the sentence level. Syntactically they are independent clauses, but pragmatically they are heavily dependent on prior context. It will therefore be argued that semi-insubordinate *at*-clauses are best accounted for as a discourse level phenomenon.

Keywords: corpus investigation, discourse, main and subordinate clauses, minimal matrix, Norwegian, semi-insubordination, subordination, syntax

1 Introduction

This study is concerned with one type of semi-insubordination in Norwegian, viz. semi-insubordinate *at*-clauses.¹ That is, constructions in which a subordinate *at*-clause is preceded by one element only, as in the examples in (1).

1. Subordinate clauses introduced by *om* ‘if’ may also be preceded by just one element (e.g. *Fint om noen kan hjelpe meg!* ‘It would be nice if someone could help me!’; NoWaC).

- (1) a. *Flott at det gikk bra med prøven!* (NoWaC)²
lit. 'Great that it went well with the test!'
- b. *Kanskje at det tar litt lang tid.* (NoWaC)
lit. 'Perhaps that it takes a little long time.'

The concept of semi-insubordination is closely linked to the notion of insubordination. Insubordination is "the conventionalized main clause use of what, on prima facie grounds, appear to be formally subordinate clauses" (Evans 2007: 367). Instances of insubordinate constructions include, amongst others, subordinate *at*-clauses without an identifiable matrix clause as in the examples in (2).³

- (2) a. *At du vil gjøre det!* (Faarlund et al. 1997: 864)⁴
lit. 'That you want do that!'
- b. *em ## at em # ja # folk er litt fisefine kanskje noen ganger # at det er litt sånn for konservativt* (NoTa-Oslo)
lit. 'Em... that em ... yes ... people are perhaps a little bit condescending sometimes... that it is like a little too conservative.'

D'Hertefelt & Verstraete (2014) make a distinction between 'expressive' and 'elaborative' insubordinate *at*-constructions.⁵ The former express "the speaker's evaluation of a presupposed state of affairs", as in (2a), and the latter "elaborate on an aspect of the preceding discourse", as in (2b), (ibid: 89). Constructions like (2a) are syntactically and pragmatically independent whereas constructions such as (2b) are never pragmatically independent (ibid: 100).

Both insubordination and semi-insubordination are instances of the broader phenomenon of (semi-)autonomous subordination (Van linden & Van de Velde 2014: 226). In this paper, the working definition of semi-insubordination is the characterization proposed by Van linden & Van de Velde (2014: 231) in (3).

2. Norwegian Web as Corpus (cf. Guevara 2010), < <http://www.hf.uio.no/iln/tjenester/kunnskap/sprak/korpus/skriftsprakskorpus/nowac/index.html> >

3. For more examples of insubordinate constructions see Evans (2007).

4. NB. Faarlund et al. do not use this terminology. They refer to insubordinate *at*-clauses as 'exclamations'.

5. D'Hertefelt & Verstraete (2014) use the term 'independent complement constructions' to refer to insubordinate *at*-clauses.

- (3) [C]onstructions [which] consist of a subordinate *dat*-clause that is preceded by just a [sic.] one element which seems to function at matrix clause level. Crucially, this element conveys the attitudinal (including epistemic) assessment of the propositional content expressed in the *dat*-clause.⁶

Semi-insubordinate *at*-constructions may be introduced by adjectival, adverbial and nominal elements expressing epistemic (e.g. *maybe*), evaluative (e.g. *no wonder*) or affective⁷ (e.g. *glad*) meanings (ibid: 247). These initial constituents all express various types of interpersonal meaning.⁸ In addition, semi-insubordinate *at*-constructions are often used with exclamative illocutionary force to firmly express the speaker's emotional stance towards the *at*-clause (cf. example (1a)).⁹ In spoken language the speaker's emotional involvement is prosodically marked by exclamative intonation, in written language it is signaled by an exclamation mark.

The aim of this study is to give an overview of the range of possible initial elements in semi-insubordinate *at*-constructions in Norwegian. More specifically, on the basis of spoken and written corpus data it will be investigated which elements can occur as the first constituent in this construction type. The outcome of the corpus investigation serves as a basis for the description of the prototypical grammatical, semantic and discursive properties of semi-insubordinate *at*-clauses in Norwegian.

This paper is organized as follows: Section 2 reviews previous studies on semi-insubordinate and related constructions in the Mainland Scandinavian languages. The method and sources used in this study are described in Section

6. This characterization is formulated for Dutch, but is also applicable to other Germanic languages. The conjunction *dat* 'that' corresponds to Norwegian *at* 'that'.

7. That is, the speaker's psychological state (Van linden & Van de Velde 2014: 233).

8. Interpersonal meanings include "deontic, directive, epistemic, and evaluative meaning (cf. McGregor 1997:74, 209-251), as well as discursive meanings" (Van linden & Van de Velde 2014: 228).

9. Exclamative semi-insubordinate *at*-constructions differ from the exclamative constructions discussed in Delsing (2010). He defines exclamatives pragmatically as "a speech act which contains an assertion, and where there is a mismatch between this assertion and a presupposition" (ibid: 16). Moreover, the assertion in an exclamative is typically scalar in that it expresses a higher degree than expected, as for example in *Vilken trevlig hatt du har!* lit. 'Which nice hat you have!' On this view, constructions like (1a) would be excluded from exclamatives on similar grounds as the expression *Trevlig hatt du har!* lit. 'Nice hat you have!' is not considered an exclamative because there is no 'hidden expectation' and it is not scalar (ibid: 20). NB the example in (2a) is an instance of a 'polar exclamative' (ibid:17).

3. In Section 4, the results of the corpus investigation are discussed and illustrated with examples. Section 5 contains a concluding discussion of the prototypical formal, semantic and discursive properties of semi-insubordinate *at*-constructions in Norwegian.

2 Preliminaries – literature review

Recent years have witnessed a growing interest in insubordination and related phenomena (cf. Evans & Watanabe (2016) and references therein). Semi-insubordination, however, remains an under described phenomenon in the literature. For the Scandinavian languages, a number of interesting observations related to semi-insubordinate *at*-clauses have been made in the context of the *plus(s) at(t)*-construction (Nørgård-Sørensen 2001; Julien 2009) and *så att* ‘so that’, *før att* ‘because that’ and *men att* ‘but that’ clauses (Lindström & Londen 2008).

There are basically three different views on the structural status of constructions that contain a subordinate *at*-clause which is headed by just one element: i) the whole construction is a main clause in which the *at*-clause is subordinated to a one-word matrix clause (Julien 2009), ii) the construction is a dependent clause which is subordinated to an implicit neustic ‘I say so’ component (Nørgård-Sørensen 2001), or iii) these constructions function as continuations or additional comments to a prior assertion and are dependent on a discursal antecedent (Lindström & Londen 2008). These different analyses will be discussed in more detail in subsections 2.1 and 2.2.

2.1 The *plus(s) at(t)*-construction

Both Nørgård-Sørensen (2001) and Julien (2009) studied the peculiar properties of the so-called *plus(s) at(t)*-construction. Like the *kanskje at*-clause in example (1b), the *plus(s) at(t)*-construction contains a subordinate *at*-clause which is headed by just one element (i.e. *pluss* ‘plus / in addition’). It differs from the example in (1b) in that *pluss* does not convey the speaker’s attitudinal (epistemic) assessment of the *at*-clause; rather it introduces a supplement to a prior statement. A Norwegian example of the *plus(s) at(t)*-construction is presented in (4).

- (4) *Vi prøver å finne ut hva vi skal bli. **Pluss at** vi vil ha det gøy, og bli kjent med nye folk, og oppleve og erfare nye ting.*¹⁰ (Julien 2009: 127)
lit. 'We try to find out what we want to be. Plus that we want to have a good time, and meet new people, and to encounter and experience new things.'

According to Julien (2009: 124), "the whole *plus(s) at(t)*-construction is a main clause where *plus(s)* represents the matrix clause while the subordinator that follows introduces an ordinary embedded clause." She notes that other elements in addition to *plus(s)* may also function as 'one-word matrix clauses'. These include *men* 'but', *hoppas* 'hope-1SG', *dumt* 'foolish', *trist* 'sad', *synd* 'a pity' and *tur* 'luck' (ibid: 139). Some of these minimal matrices can be further modified (e.g. *lite synd* 'a little pity', *verkligen tur* 'sheer luck').

There is one crucial difference for the possible minimal matrices she identified. The adjectival, nominal and verbal initial elements seem to be elliptical matrix clauses, whereas for elements such as *men* and *plus(s)* it is unclear whether they have a full clause structure or constitute truly minimal matrix clauses (ibid: 124). The syntactic structure of the construction, in which one-word matrices take the position of *plus*, is represented in (5).

- (5) [...*plus*...[*att* ...]] (Julien 2009: 132)

In line with Stroh-Wollin (2008a; 2008b), Julien notices one property that all minimal matrices have in common: they express the illocutionary force of the utterance. For example, *at(t)*-clauses introduced by an interjection (e.g. *förbask mig* 'damn me') express exclamative illocution. Initial modal expressions (e.g. *sannerligen* 'truly, indeed') denote 'some kind of assertion' which can be interpreted as declarative illocution. Likewise, *plus(s) at(t)*-clauses can be considered to express declarative illocution (Julien 2009: 135).

One more remarkable property of semi-insubordinate *at(t)*-constructions concerns the optionality of the subordinator *at(t)*. Hellberg (2001) analyzes constructions like (6a) as simple main clauses with an initial speech-act marker. Insertion of *att* 'that' would not be possible in these constructions. This analysis is challenged by Julien (2009) by means of a number of authentic examples of similar utterances with *att*, as in example (6b).

10. www.kig.no/Jente2002/blodsminke.htm (last accessed by Julien 22-12-2008).

- (6) a. *Klart man blir förbannad.* (Hellberg 2001: 62)
lit. 'Of course one will be cursed.'
- b. *Klart att man kan stoppa kniven i munnen!* (Julien 2009: 137)
lit. 'Of course you can shove the knife in your mouth!'

On the basis of counterexamples like (6b), she concludes that constructions such as (6a) are the result of 'att-deletion'. On this view, constructions like (6a) also contain an (implicit) dependent clause. However, the subordinate status of the dependent clause becomes only syntactically manifest in presence of a negation marker or sentence adverb in between the subject and finite verb (e.g. *Kanskje man aldri ville oppdaget det* 'Maybe one would never find out about this', LBK).

Nørgård-Sørensen (2001) proposes a different analysis of *plus(s)-at(t)*-constructions. He does not conceive of *plus* as a minimal matrix for the subordinate *at*-clause, but analyzes *plus at* as a new complex conjunction in Danish (on a par with *så at* and *for at*). The 'integrated expression' *plus at* heads a dependent clause without accompanying superordinate clause. In this respect, clauses starting with *plus at* differ from apparently similar clauses introduced by *og at* 'and that'. The examples in (7) show that *og at*-clauses signal a coordinated subordinate clause which presupposes a superordinate matrix clause (i.e. *jeg mener* 'I think' in (7a)). The ungrammaticality of the example in (7b) shows that *plus* cannot be used in the same way as *og*. Unlike *og at*-clauses, *plus at*-constructions do not have an identifiable matrix clause in prior discourse. This difference is due to the fact that *og* is used to connect two clauses at the sentence level, whereas *plus* operates at the discourse level by adding a supplementary comment to a prior statement (cf. example (4)).

- (7) a. *Jeg mener han skal klare sig selv, og at han skal ta sig sammen.* (ibid: 69)
lit. 'I think he should take care of himself, and that he should get himself together.'
- b. **Jeg mener han skal klare sig selv, plus at han skal tage sig sammen.*
(ibid: 69)
lit. '*I think he should take care of himself, plus that he should get himself together.'

An important observation is that *plus at*-constructions only occur in specific argumentative contexts. They always introduce and conclude the last part in a stretch of argumentation. As such, *plus at*-constructions can only be used discourse-internally. It is not possible to start a text or conversation with a *plus at*-construction as it always supplements and strengthens claims made in prior discourse.

Nørgård-Sørensen explains the syntactic isolation of *plus at*-constructions through the presence of an implicit ‘neustic component’ (cf. Hare 1970).¹¹ The neustic ‘I say so’ component is “that part of the sentence which expresses the speaker’s commitment to the factuality, desirability, etc., of the content conveyed by the phrastic [= propositional content KB]” (Lyons 1977: 749 – 50). It represents the speaker’s ‘sign of subscription’ to the speech act which for standard declarative clauses can be paraphrased as: “I hereby say that... (proposition).”

Nørgård-Sørensen argues that *plus at*-constructions are subordinate to an implicit neustic component, which in turn constitutes the underlying matrix for the entire construction (ibid: 74 –6). In the context of his analysis, the neustic component is reflected in the sentence structure of an utterance (i.e. declarative, interrogative, etc.). For *plus at* it can be paraphrased as “and as a completion of this stretch of argumentation I hereby say that (proposition)” (ibid: 74). A schematic representation of his structural analysis is rendered in (8).

- (8) stretch of argumentation [implicit neustic ‘I say so’ component [*plus at* ... (proposition)]]

He also mentions an alternative analysis for *plus at*-constructions. Another option would be to consider *plus* a preposition which can take an *at*-clause (similar to expressions like (*i forbindelse*) *med at* ‘in connection with that’, (*bortset fra at* ‘apart from that’, (*på grund*) *af at* ‘on the base of that’, (*i modsætning*) *til at* ‘as opposed to that’, etc.. Yet, Nørgård-Sørensen discards this analysis because these prepositional expressions do not necessarily share the prosodic properties (caesura and emphasis) characteristic of *plus at*-constructions (ibid: 83).

11. Hare (1970) distinguishes three components in the logical structure of utterances: the phrastic component (propositional content), the tropic component (speech-act) and the neustic component (the speaker’s commitment to the phrastic).

2.2 Så att, för att *and* men att-clauses

Lindström & Londen (2008) examined the grammatical and discursive aspects of the Swedish complex connectives: adversative *men att* ‘but (that)’, causal *för att* ‘for (that)’, because’, consecutive *så att* ‘so (that)’ in spoken language. They distinguish these ‘sentence connectors’ (which they regard as common lexicalized complex forms), from other semi-lexicalized combinations with prepositions, adverbs and conjunctions (e.g. *därför att* ‘because’, *oavsett att* ‘irrespective of that’, *uten att* ‘without that’, etc. (ibid: 109)).

The complex connectives are composed of two general conjunctions *för* ‘for’, *så* ‘so’, *men* ‘but’ + the default subordinator *att*, the combination of which forms a multi-word conjunction. Lindström & Londen do not analyze *att* in the traditional sense of a default subordinate marker introducing declarative or nominal clauses. Instead, they focus on the discourse function of *att*.

At the discourse level, the function of *att* is “to point back to a preceding discourse source and respond to this and expand from this” (ibid: 145). As such, the complex connectives can be conceived of as a “trade-off between semantic specification and sequential back-linking”. That is, the first part of these complex forms specifies the semantic relation (e.g. adversative, causal or consecutive), whereas *att* points back to a previous discourse sequence.

Lindström & Londen observe that the connectives *så att*, *för att* and *men att* “introduce a clause which is not syntactically or semantically subordinated to an assertion made in some previous clause; rather, they introduce an additional orientation to a prior assertion” (ibid: 108). This means that the ‘independent’ syntactic units introduced by these connectives can be interpreted as subsequent units to a previous part of discourse.

Since connectives in general are an integral part of expressing speaker reasoning (i.e. “putting forward arguments, expanding them, giving motivations for them, returning to them and summarizing them” (ibid: 147)), these constructions stand in a responsive relation to prior discourse. This reflects a pragmatic kind of dependency in which these continuations or commentaries are dependent on a ‘discoursal antecedent’.

An interesting and useful concept in their analysis is the distinction between predication and discourse subordination (ibid). Predication subordination is a hierarchical, grammatical dependency which is typical for syntactically dependent clauses, and is predominantly used in written language (e.g. *Jag tror att han kommer* ‘I think that he comes’). Discourse subordination, on the other hand, comprises the sequential nature of conversational language. It concerns

a sequential dependency which is representative of (syntactically independent) clauses that function as continuations or additional commentaries to a statement which could have represented a complete and independent move in a sequential context (cf. the *plus at*-clause in example (4)).

3 Corpus investigation – method and sources

The empirical part of this study involved a bottom-up analysis of semi-insubordinate *at*-constructions on the basis of data from corpora of spoken and written language. The *Norsk talespråkskorpus - Oslodelen*¹² (henceforth NoTa-Oslo, ca. 900.000 words; The Text Laboratory) was consulted for the spoken data, and the *Leksikografisk bokmålskorpus*¹³ (henceforth LBK, ca. 100 million words; Knudsen & Vatvedt Fjeld 2013) was checked for the written data.

The corpora were searched for by means of the queries ‘part of speech’ + *at*’ whereby the different parts of speech include V, N, ADV, ADJ, INT, CONJ. The query did not differentiate between upper and lower case for the first letter of the initial element. In this way, the search procedure was able to capture initial constituents with further modifications (e.g. *veldig godt* ‘very good’, *ikke så rart* ‘not so strange’, etc.) and initial elements which are separated by a comma or semicolon (e.g. *Vi vant på god organisering, pluss at vi har fem gode spillere med 1. divisjonserfaring fra Sandviken*, LBK). Lit. ‘We won because of good organization, plus that we have five good player with experience in the 1st division from Sandviken.’), in addition to single initial minimal matrices like *Flott* ‘Great’ or *Kanskje* ‘Maybe’ (cf. example (1)).

The search interface generated a file of collocations which then had to be checked manually in order to see if the returned hits indeed contained instances of semi-insubordinate *at*-clauses. The results of these follow-up searches offer an inventory of possible initial elements in semi-insubordinate *at*-constructions in Norwegian. A comparative analysis of the found forms will reveal if, and in what respects, the possible initial constituents differ from one another.

4 Results of the corpus investigation

Semi-insubordinate *at*-constructions as such are an infrequent phenomenon, but there is nonetheless a wide variety of possible initial elements in this con-

12. <http://www.tekstlab.uio.no/nota/oslo/index.html>

13. <http://www.hf.uio.no/iln/tjenester/kunnskap/sprak/korpus/skriftsprakskorpus/lbk/index.html>

struction type. As expected on the basis of the working definition in (3), elements conveying the speaker's attitudinal (including epistemic) assessment of the *at*-clause were frequently found. For these evaluative elements there are two subtypes: i) attitudinal elements expressing strong feelings, emotions and speaker stance, and ii) elements conveying epistemic assessments.

In addition to initial evaluative elements, there is a large group of discursive elements that may head semi-insubordinate *at*-clauses. These rhetoric items reflect the speaker's reasoning towards the *at*-clause in relation to previous discourse. Discursive initial elements signal various linking relations between prior context and the content of the *at*-clause (e.g. addition, contrast, concession, condition etc.) from the speaker's point of view. Some initial discursive elements may display multiple functions.

As implied by the working definition in (3), there were no instances of subordinate *at*-clauses headed by purely descriptive, i.e. non-attitudinal, elements (e.g. quality adjectives such as *stor* 'big', *grønn* 'green' or manner adverbs like *raskt* 'quickly', *vakkert* 'beautifully'). The NoTa-Oslo and LBK contain the same basic inventory of possible initial elements, but there is much more variation for both evaluative and discursive elements in the LBK. Appendix A presents an overview of the range of possible initial constituents in semi-insubordinate *at*-constructions in Norwegian.

4.1 Evaluative semi-insubordinate *at*-constructions

The majority of the initial evaluative elements are adjectives expressing positive stance (e.g. *bra* 'good', *fint* 'nice', *fantastisk* 'fantastic', *kult* 'cool', etc.), negative stance (e.g. *forferdelig* 'awful', *tragisk* 'tragic', *ubehagelig* 'unpleasant', *grusomt* 'hideous', etc.) and various other speaker-oriented evaluations (e.g. *interessant* 'interesting', *usannsynlig* 'improbable', *merkelig* 'strange', *urettferdig* 'unreasonable', etc.) towards the content of the *at*-clause.

In example (9), *bra* 'good' is used to express the speaker's delightment about the fact the therapy was successful.

- (9) *Men jeg valgte ham. Merkelig. Ja.*
 lit. 'But I chose him. Strange. Yes.'
***Bra at* terapien var en suksess!** (LBK)
 'Good that the therapy was a success!'

In (10) speaker 1 evaluates that it is an incredibly good thing that speaker 2 is not just walking around being somehow angry.

- (10) 1: *det sier jo litt da at du er bare glad liksom det er jo* +[pron=*uklart*] *kjempebra*
lit. ‘That does say something. That you are just glad somehow. That is just great.’
- 2: {*uforståelig*}
{unintelligable}
[...]
- 1: *det gjør jeg jo # dødsbra at du ikke bare går rundt og er sur liksom*
‘Well that is what I do # damn good that you do not just walk around and be somehow angry.’
- 2: * [*latter*]
[laughing] (NoTa-Oslo)

Verbal forms occur in present participle form and may be used as either adjectives or adverbs (e.g. *irriterende* ‘annoying’, *garantert* ‘guaranteed’, *forvirrende* ‘confusing’, *imponerende* ‘impressive’, etc.)¹⁴ In (11), the speaker makes an additional explanatory comment with respect to the previous statement in which s/he evaluates that it must be confusing for the child that the moon can be both full and half.

- (11) Barnet hadde først ikke klart for seg hvilke trekk som var bestemmende for hva som var måne.
‘At first the child did not have a clear idea about which features were decisive for what counts as moon.’
- Forvirrende** at en måne både kan være hel og halv. (LBK)
‘Confusing that a moon can be both full and half.’

Initial evaluative adverbs are all epistemic (*kanskje* ‘perhaps’, *kan hende* ‘maybe’, *muligens* ‘possibly’, *sannsynligvis* ‘probably’), except for *heldigvis* (and *gudskjelov* if it is considered an adverb instead of an interjection). In (12), the speaker adds an epistemically assessed comment to his/her previous statement by saying that it may take a couple of years before there will be top title games available.

14. Unlike Julien, I do not consider verbal forms like Swedish *hoppas* ‘hope-1SG’ minimal matrices as these only involve deletion of the subject. Likewise, Julien does not conceive of imperative forms (e.g. *Säg att det inte är sant!* ‘Say that it is not true!’) as minimal matrix clauses because “there is nothing exceptional about these constructions” (Julien 2009: 133).

- (12) *Selv om teknologien er spennende, så er ikke innholdet på plass.*
 lit. 'Although the technology is exciting, the content is not in place.'
***Kan hende at** vi må vente et par år før det kommer topp titler på spill.*
 'Maybe that we have to wait a couple of years before there will be top
 title games.'
Hva med å se filmer på 3D-TV? (LBK)
 'What about watching movies on 3D TV?'

In (13) the *kanskje at*-clause is an epistemic assessment of the possibility that there might be a lot of crime going on in the neighborhood. At the same time, the *kanskje at*-clause functions as a tentative answer to the interviewer's question if there is actually something negative about the place where the interviewee lives.

- (13) *er det noen ting som ikke er så positivt?*
 lit. 'Are there things that are not so positive?'
*ja kanskje det **kanskje at** det er e # mye kriminell vi- +[pron=uklart] e
 kriminalitet da*
 'Yes that may be perhaps that there is e a lot criminal we- e crime.'
 # i gåsetegn +[pron=uklart] # jeg vet ikke jeg (NoTa-Oslo)
 'By the way, I don't know.'

Initial sentence adverbs differ from the adjectival, nominal and verbal one-word matrix clauses (cf. Julien 2009) in that they, like *pluss* and *men*, do not seem to have a full clause structure. Ramat & Ricca (1998: 212-14) mention this 'puzzling syntactic feature' of some sentence adverbs which "go against their nature: they occur together with a complementizer and play a main predication role." They explain this unusual phenomenon by taking into account the diachrony of adverbs that originated through univerbation of a higher predicate (like French *peut-être* 'maybe').

This scenario may also apply to the univerbated adverbs *kanskje*, *kan hende* and *gudskjelov* (cf. Lindqvist 1961; Wessén 1968). In that case, the adverbial semi-insubordinate *at*-clauses reflect an earlier stage in the development from verb phrase (e.g. *(det) kan skje (at)* '(it) can happen (that)') to univerbated sentence adverb (e.g. *kanskje*). On this view, this particular subset of sentence adverbs can also be considered minimal matrices because of their origin in a predicate.

The attested non-univerbated adverbs (*sannsynligvis*, *muligens*, *heldigvis*, etc.) are all near-synonyms of the univerbated ones. Other common sentence adverbs such as *dessverre* ‘unfortunately’, *faktisk* ‘actually’, *forhåpentligvis* ‘hopefully’ do not seem to occur as initial element. The tendency for epistemic adverbs to occur in semi-insubordinate *at*-constructions could therefore be a case of analogical extension after the pattern of *kanskje* and *kan hende*.

There are only two instances of nominal initial elements. One conveying positive stance (*flaks* ‘luck’), the other expressing negative stance (*synd* ‘a pity’). In (14), *flaks* denotes that the speaker thinks it is lucky that no one got hurt when the lamp and ceiling tile fell down.

- (14) *En lampe raser plutselig ned fra taket. Like etter kommer en hel takplate.*
lit. ‘A lamp suddenly falls down from the ceiling. Just after comes a whole ceiling tile.’
Flaks at ingen får den i hodet. (LBK)
‘Luck that no one gets it in the head.’

Interjections, social formula and curses (*gudskjelov* ‘thank god’, *faen* ‘damn it’, *pokker* ‘damn’, *ikke sant* ‘right?’, *takk* ‘thanks’, *unnskyld* ‘pardon’, *sorry* ‘sorry’, etc.) may also head a semi-insubordinate *at*-construction. These initial constituents express (strong) feelings, emotions, polite requests, etc. on behalf of the speaker. In (15) the speaker excuses him-/herself in advance for disturbing Carl.

- (15) Hei, Carl. ***Unnskyld at jeg forstyrrer. Har du tid et øyeblikk?*** (LBK)
lit. ‘Hi, Carl. I am sorry to interrupt. Do you have a minute?’

To sum up, there are basically two types of evaluative initial elements: attitudinal (expressing various emotions and speaker stance) and epistemic ones (conveying degrees of uncertainty). The speaker’s attitudinal assessment of the *at*-clause may take the form of an exclamation (cf. example (9)), but it is generally an evaluative declarative clause (though in written language data it may be ambiguous between these two in absence of an exclamation mark, cf. example (14)). Epistemic evaluations never occur with exclamative illocutionary force. All initial evaluative elements can be considered minimal matrices (cf. Julien 2009), or minimal clauses in case of interjections, curses or social formula.

4.2 Discursive semi-insubordinate *at*-constructions

Initial discursive elements convey the speaker's reasoning towards the content of the *at*-clause in relation to prior statements. The three main linking functions are: i) adding a continuation or supplementary comment to a prior statement, ii) expanding on prior discourse by means of examples or comparisons, and iii) returning to prior discourse by highlighting a contrast, condition or limitation with respect to the content of the *at*-clause.

Initial discursive elements used to introduce a continuation or additional comment to a previous statement include items like *pluss* 'plus', *dessuten* 'moreover', *samt* 'and', *også* 'also', *utover* 'in addition to', etc. In (16), *dessuten* introduces an *at*-clause that supplements and reinforces the speaker's previous statement about alcohol and car driving by emphasizing that advertising for alcohol is not even permitted in Norway.

- (16) *Jeg trodde at alkohol og bilkjøring ikke hører sammen.*
 lit. 'I thought that alcohol and driving a car do not go together.'
Dessuten at *alkoholreklame ikke er tillatt i Norge.* (LBK)
 'Moreover that advertising for alcohol is not permitted in Norway.'

Some initial discursive elements serve to expand on prior discourse (e.g. *for eksempel* (+ variants of the abbreviation *f.eks.*, 'e.g.') 'for example', *blant annet* 'among others', *det vil si* (+ variants of the abbreviation *dvs.* 'that is'), *altså* 'thus/hence', *enten-eller* 'either - or', *nemlig* 'namely') by giving a further clarification of (one specific part of) the previous statement. In (17), *for eksempel* refers to one of 'the certain things he got to know about her in the meantime'.

- (17) *I mellomtiden hadde han fått vite visse ting om henne.*
 lit. 'In the meantime he got to know certain things about her.'
For eksempel at *hun hadde en sønn.* (LBK)
 'For example that she had a son.'

Other discursive items may specify a contrast, condition or limitation by returning to a certain aspect of prior discourse (e.g. *særlig* 'especially', *bortsett fra* 'apart from that', *forutsatt* 'provided that', *bare* 'just / only', *ikke* 'not', etc.). In general, these elements oppose or limit the *at*-clause in relation to previous statements.

In (18) speaker 1 and 2 are discussing highest mountain peaks in Norway. Speaker 1 is confusing the mountains *Glittertind* and *Snøhetta*. According to him/her these two mountains are more or less the same, apart from the fact that *Snøhetta* comes in either twenty-fourth or twenty-third place in the ranking of highest mountains in Norway (whereas *Glittertind* is the second-highest mountain in Norway KB).

- (18) 1: *S- nei Glitretind jeg blander jeg*
lit. ‘S-no Glitretind I am mixing up.’
2: *ja +[pron=uklart]*
‘Yes.’
1: *Glitretind Snøhetta det er jo nesten det samme*
‘Glitretind Snøhetta that is almost the same.’
2: *Snøhetta er {uforståelig} ...*
‘Snøhetta is {unintelligible}...’
1: *bortsett fra at Snøhetta ligger på tjuerfjerde plass eller tjuetredje plass?*
‘Apart from that Snøhetta is in twenty-fourth place or twenty-third place?’
2: * *ja [latter]* (NoTa-Oslo)
‘Yes [laughing].’

In (19) the *bare at*-clause adds a further specification to the previous statement by limiting the comparison between *Nordstrand* and *Manglerud*. The *bare at*-clause singles out one particular aspect which is actually different for the districts *Nordstrand* and *Manglerud*: the type of people who go there.

- (19) *Nordstrand trur jeg faktisk er samme sånn som Manglerud*
lit. ‘I think Nordstrand is actually the same as Manglerud.’
bare at det er andre type mennesker som går der (NoTa-Oslo)
‘Just that it is another kind of people who go there.’

The discursive element *bare* may also occur in exclamative contexts. In (20) the *bare at*-clause complements and reinforces the speaker’s enthusiasm about the fact that s/he had seen the CBS weatherman: it was him, but without his hairpiece.

- (20) *Det var mannen fra værmeldinga på CBS!*
 lit. 'That was the man from the weather forecast on CBS!'
***Bare at** han ikke hadde på seg tupeen!*
 'Only that he was not wearing his toupet!'
Det var forkledningen hans. (LBK)
 'That was his disguise.'

As initial element, *men* 'but' is used with different meanings and functions. This reflects its overall status as a multifunctional element expressing contrast, objection or limitation (cf. Bokmålsordboka). In (21) the speaker states that there may not be living lynxes (at the biology department KB). The *men at*-clause is a continuation of the prior statement by which s/he stresses that they do have some living animals there.

- (21) *nei kanskje ikke levende gauper **men at** de har noe levende der da*
 (NoTa-Oslo)
 lit. 'No perhaps not living lynxes but that they do have some living [animals] there.'

However, *men* may also be used to express astonishment, exhortation or impatience (cf. Bokmålsordboka). In (22) it is used in an exclamative expression to convey the speaker's surprise that a woman looks way too old for her age.

- (22) *Riktignok er hun fire år eldre enn han, altså 47, snart 50, med andre ord.*
 lit. 'Admittedly, she is four yours older than him, thus 47, almost 50, in other words.'
***Men at** hun skulle se så gammel ut!*
 'But that she would look so old!'
Kanskje er det brillene. Og så den frisyren!
 'Perhaps is the glasses. And then the hair!'

The example in (22) differs from the exclamative clauses in (9) and (20) in that *men* is not used to express the speaker's reasoning or evaluation with respect to *at*-clause; rather it generates a 'surprise effect' (cf. Delsing 2010: 17; footnote 8). It resembles the insubordinate *at*-clause in example (2a), though it is pragmatically dependent on the prior statement.

To sum up, discursive initial elements are part of a diverse group of items (adverbs, multi-word conjunctions and semi-lexicalized combinations) which are used for rhetoric purposes and the marking of various discourse relations. On functional grounds they can be grouped under the broad rubric of discourse connectives. An essential criterion for initial discursive elements in semi-insubordinate *at*-constructions is that they establish a link between the *at*-clause and the prior context from the speaker's point of view, instead of connecting two clauses at the sentence level.

5 Concluding discussion

There are basically two types of initial elements in semi-insubordinate *at*-constructions: evaluative minimal matrices and discourse connectives. The working definition in (3) explicitly states that the initial element conveys the speaker's attitudinal (including epistemic) assessment of the propositional content expressed in the *at*-clause. Yet, it does not mention rhetoric elements as possible initial constituents, though discursive meanings are part of the interpersonal meanings expressed by the initial element (cf. Van linden & Van de Velde 2014: 228).

There are a number of semantic and structural differences between evaluative and discursive semi-insubordinate *at*-constructions. The main semantic difference is that evaluative initial elements express various speaker-oriented evaluations and attitudes towards the content of the *at*-clause, whereas discursive initial elements convey the speaker's reasoning with respect to the *at*-clause in relation to (some aspect of) prior discourse.

On a structural level, initial evaluative elements can be considered minimal matrices (cf. Julien 2009). These comprise adjectives (e.g. *bra* 'good'), nouns (e.g. *flaks* 'luck') and present participle verbal forms (e.g. *forvirrende* 'confusing'). In addition, epistemic sentence adverbs (e.g. *kanskje* 'maybe') as well as various types of interjections (e.g. *gudskjelov* 'thank god') and social formula (e.g. *unnskyld* 'pardon') may introduce a semi-insubordinate *at*-construction. Discursive initial elements include (conjunctive) adverbs (e.g. *dessuten* 'moreover'), complex conjunctions (e.g. *så at* 'so that') and semi-lexicalized combinations (e.g. *bortsett fra at* 'apart from that'). These fall under the broad rubric of discourse connectives.

Despite these semantic and structural differences, evaluative and discursive semi-insubordinate *at*-constructions also have a lot in common. They express

either an evaluation or a line of thought (or a combination of both) from the speaker's point of view (cf. Nørgård-Sørensen's analysis of *plus at*-constructions in terms of an 'implicit neustic 'I say so' component'). Both construction types occur predominantly as declarative clauses, but they may also occur with exclamative intonation in order to stress the speaker's emotional involvement.

Functionally, it can be observed that both construction types relate back to prior discourse, though there are different levels of pragmatic dependence for individual instances of semi-insubordinate *at*-constructions. Discursive semi-insubordinate *at*-constructions always occur discourse-internally as they establish a rhetoric link between the *at*-clause and a specific part of a prior statement (e.g. *for eksempel*) or a stretch of discourse (e.g. *pluss*). In this regard there is a parallel between evaluative and discursive initial elements. Evaluative semi-insubordinate *at*-constructions also occur discourse-internally and point back to prior discourse: they represent attitudinal or epistemic continuations and additional comments.

This pragmatic dependence on previous statements suggests that both evaluative and discursive semi-insubordinate *at*-constructions are 'elaborative' constructions (cf. D'Hertefelt & Verstraete 2014). This is also strengthened by the fact that the examples with exclamative intonation in (9) and (20) are of a different kind than the exclamative insubordinate *at*-construction in (2a).

Both evaluative and discursive semi-insubordinate *at*-clauses are problematic for traditional syntactic analysis. These constructions bear the formal hallmarks of subordinate clauses (i.e. the subordinate marker *at*, and (overt) subordinate word order in presence of a negation marker or sentence adverb in between the subject and finite verb), but they function as main clauses. Pragmatically, their status is far from independent because these syntactically independent units are heavily dependent on prior context (cf. Lindstrom & Londen's 'discoursal antecedent'). When analyzing these constructions at the sentence level, assuming a hierarchical dependency between the initial element and the *at*-clause, they do not fit Diderichsen's (1946) classical A and B schemes for the analysis of main and subordinate clauses in the Mainland Scandinavian languages.

A functional analysis in terms of discourse subordination (cf. Lindstrom & Londen 2008) offers an accurate description of the structural status of semi-insubordinate *at*-constructions. These constructions function as continuations or additional comments to a prior assertion. As such, they always occur discourse-internally. On pragmatic grounds these syntactic independent unit can-

not stand on their own as they stand in a responsive relation to prior independent statements. This represents a sequential dependency at the discourse level, rather than a hierarchical relation between the initial element and the *at*-clause at the sentence level. In these constructions *at* operates at the discourse level “to point back to preceding discourse source and respond and expand from this” (Lindstrom & Londen 2008: 145).

To conclude, the examination of semi-insubordinate *at*-constructions extends beyond the sentence level. Despite their syntactic independent status, they are heavily dependent on prior context. Because they predominantly function as evaluative or discursive continuations or comments to previous statements, they are best analyzed as a discourse level phenomenon.

Acknowledgements

I would like to thank the anonymous reviewers and Janne Bondi Johannessen for their useful comments and constructive feedback on an earlier version of this paper. The research reported on in this paper, and my stay as a guest researcher at the University of Oslo (ILN / The Text Laboratory), were financed by a Postdoctoral Fellowship (12L7715N) awarded by the Research Foundation – Flanders (FWO).

References

- Bokmålsordboka, Språkrådet / Universitetet i Bergen. <http://ordbok.uib.no/>
- Delsing, Lars-Olof. 2010. Exclamatives in Scandinavian. *Studia Linguistica* 64 (1), 16-36.
- D’Hertefelt, Sarah & Jean-Christophe Verstraete. 2014. Independent complement constructions in Swedish and Danish: Insubordination or dependency shift? *Journal of Pragmatics* 60, 89-102.
- Diderichsen, Paul. 1946. *Elementær Dansk Grammatik*. Copenhagen: Gyldendal.
- Evans, Nicholas. 2007. Insubordination and its uses. In: Nikolaeva, Irina (eds.) *Finiteness. Theoretical and Empirical Foundations*. Oxford: Oxford University Press, 366-431.
- Evans, Nicholas & Honoré Watanabe (eds.). 2016. *Insubordination* [Typological Studies in Language 115]. Amsterdam: Benjamins.

- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie & Kjell Ivar Vannebo. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Guevara, Emiliano Raul. 2010. NoWaC: a large web-based corpus for Norwegian. In: *Proceedings of the NAACL HLT 2010 Sixth Web as Corpus Workshop*, Association for Computational Linguistics, 1–7.
- Hare, R.M. 1970. Meaning and speech acts. *The philosophical review* 79 (1), 3–24.
- Hellberg, Staffan. 2001. Om svenska språkhandlingar. In: *Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens årsbok 2001*, 55–64.
- Julien, Marit. 2009. Plus(s) at(t) i skandinaviska – en minimal matris. *Språk och Stil* 19, 124–141.
- Knudsen, Rune Lain & Ruth Vatvedt Fjeld. 2013. A balanced; annotated national corpus for Norwegian Bokmål. Proceedings of the workshop on lexical semantic resources for NLP at NODALIDA 2013, May 22–24, 2013, Oslo, Norway. NEALT Proceedings Series 19.
- Lindström, Jan & Anne-Marie Londen. 2008. Constructing reasoning: the connectives *för att* (causal), *så att* (consecutive) and *men att* (adversative) in Swedish conversations. In Leino, Jaakko (ed.) *Constructional Reorganization*. Amsterdam: John Benjamins, 105–152.
- Lindqvist, A. M. 1961. *Satzwörter: eine vergleichende syntaktische Studie*. (=Göteborgs universitetets årsskrift 97). Göteborg: Göteborgs universitet.
- Lyons, John. 1977. *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McGregor, William B. 1997. *Semiotic Grammar*. Oxford: Clarendon Press.
- Norsk talespråkskorpus - Oslodelen, Tekstlaboratoriet, ILN, Universitetet i Oslo. <http://www.tekstlab.uio.no/nota/oslo/index.html>
- Nørgård-Sørensen, Jens. 2001. Plus at – en ny konjunktion i dansk. *Danske studier* 96, 65–84.
- Ramat, Paolo & Davide Ricca. 1998. Sentence adverbs in the languages of Europe. In: van der Auwera, Johan & Dónall P. Ó Baoill (eds.) *Adverbial constructions in the languages of Europe*. Berlin: Mouton de Gruyter, 187–273.
- Stroh-Wollin, Ulla. 2008a. 'Det känner fan inte någon Oscar Segerqvist!' Om bl.a. popularitet och formellt fundament i svenskan. In: *Språk och stil* NF 18, 38–66.
- Stroh-Wollin, Ulla. 2008b. Dramernas svordomar – en lexikal och grammatisk studie i 300 års svensk dramatik. *FUMS Rapport* 224. Uppsala.

Van linden, An & Freek Van de Velde. 2014. (Semi-)autonomous subordination in Dutch: Structures and semantic-pragmatic values. *Journal of Pragmatics* 60, 226-250.

Wessén, Elias. 1968. Ett fornsvenskt vardagsord Fsv. maxan – da. måske – sv. kanske. *Nysvenska Studier* 47. Lund: Carl Bloms Boktryckeri A.-B.

Karin Beijering
Postdoctoral Fellow of the Research Foundation – Flanders (FWO)
Department of Linguistics
University of Antwerp – CST
Prinsstraat 13 S.R. 214
B-2000 Antwerp
Belgium
Karin.Beijering@uantwerpen.be

Appendix A

Initial constituents in semi-insubordinate *at*-constructions in Norwegian

absurd	fascinerende	i påvente av	nemlig	sørgelig
aldri	feigt	i stedet for	<i>øg</i>	sorry
åleit	fint	idiotisk	også	spennende
altså	flaks	ikke	ok	spesielt
antagelig	flott	imponerende	overraskende	spøkefullt
antakelig	for	interessant	<i>på grunn</i>	sykt
åpenbart	forbausende	ironisk	på tide	synd
artig	forbløffende	irriterende	pinlig	takk
både - og	fordi	kanskje	pluss	<i>tilfeldig</i>
bare	forferdelig	kan hende	pokker	tøft
beklagelig	formodentlig	kjekt	positivt	tragisk
besynderlig	først	kjempefint	provoserende	trist
blant annet bl.a.	først og fremst	kjempeflott	pussig	typisk
bortsett fra	forunderlig	kjempegøy	rart	ubegripelig
bra <i>dødsbra</i>	foruten	kjipt	så	ubehagelig
d.v.s. dvs. dvs.	forutsatt	klart	særlig	ufattelig
dårlig	forvirrende	klokt	<i>siden</i>	uforståelig
deilig	fryktelig	knapt	<i>sikkert</i>	umulig (ikke)
deretter	<u>galt</u> (for)	koselig	samt	underlig
dernest	garantert	kult	sånn	unnskyld
dessuten	godt	leit	sannsynligvis	urettferdig
dumt	gøy	likeledes	sant (ikke)	urimelig
ekkkelt	greit	<i>liksom</i>	såpass	urovekkende
eksempel (for)	greitt	lurt	selvfølgelig	usannsynlig
eksempelvis	grusomt	men	<i>sjelden</i>	uten
enten - eller	gud skje lov	merkelig	<i>sjeldent</i>	utmerket
ergerlig	gudskjelov	merkverdig	sjokkerende	utover
eventuelt	heldig	moro	skjønt	utrolig
f eks f. eks. f.eks f.eks. for eksempel foreksempel foreksempel	heldigvis		skremmende	uvanlig
fælt	herlig	morsom	slik	uvirkelig
faen	herregud	mulig	snodig	visst
fantastisk	hyggelig	muligens	søren	vondt

regular = only in LBK

bold = both in LBK and NoTa-Oslo*italic* = only in NoTa-Oslo

shaded cells = evaluative elements

transparent cells = discursive elements

Null subjects, preproprial articles, and the syntactic structure of Old Norwegian pronouns^{*}

Sverre Stausland Johnsen

In Old Norwegian (ON), 1st and 2nd person null subjects (1/2 NS) are much rarer than 3rd person null subjects (3 NS). It has been suggested in recent work that 1/2 NS are ungrammatical and in fact do not exist in ON. According to this view, only 3rd person pronouns can be null subjects, because only they are not DPs (determiner phrases). For this latter claim to be true, ON cannot have preproprial articles, as this would indicate that 3rd person pronouns are DPs. This article presents ON data to demonstrate that the language has both 1/2 NS and preproprial articles. Since all ON personal pronouns appear to be DPs, there is little support for the purported difference in syntactic structure; thus, the observed asymmetry between 1/2 NS and 3 NS must have other, possibly extra-grammatical, causes.

Keywords: Null subjects, preproprial articles, pronouns, Old Norse, determiners, grammaticality, frequency, appositions.

1 Introduction

There has been much interest in recent years in the phenomenon of *null subjects* in the old Germanic languages. This includes work on Old English (van Gelderen 2013; Walkden 2013; Rusten 2015), Old High German (Axel 2007; Schlachter 2012), Gothic (Fertig 2000; Ferraresi 2005), Old Icelandic (Kinn et al. 2016), Old Swedish (Håkansson 2013), Old Danish (Heltoft 2012), and old Germanic languages in general (Walkden 2014). In a string of recent publications, Kari Kinn has investigated the distribution of null subjects in yet an-

* This paper is based on the so-called “opposition” I held March 8, 2016 at the public defense of Kari Kinn’s Ph.D. dissertation *Null subjects in the history of Norwegian* (Kinn 2016a). I am grateful to Ivar Berg, Klaus Johan Myrvoll, Dennis Ott, journal editor Janne Bondi Johannessen, and two anonymous reviewers for helpful comments and suggestions on earlier drafts of this paper.

other old Germanic language: Old Norwegian (2016a,b,c). Based on the distribution of null subjects in a subset of the Old Norwegian text corpus, Kinn provides a theoretical account of how certain subjects are deleted from the derivation and thereby become null subjects.

In line with earlier work on Old Norwegian null subjects, Kinn observes that they are significantly more common in the 3rd person than in the 1st and 2nd person. The main assumption in Kinn's theory is that 1st and 2nd person pronouns are *determiners* while 3rd person pronouns are not. This difference in syntactic structure is suggested to be responsible for the observed asymmetry in null subjects, as it is proposed that there is a deletion process in the language that cannot target determiners. This process is then only able to delete 3rd person pronouns from the derivation, not 1st and 2nd person pronouns.

The theory suggested by Kinn requires two aspects of Old Norwegian grammar to hold true. First, the grammar cannot allow 1st and 2nd person null subjects, since these pronouns are determiners. Second, 3rd person pronouns cannot function as *preproprial articles*, because if they did, 3rd person pronouns would also be determiners. While Kinn argues that both of these assumptions are supported by the Old Norwegian data, the aim of this article is to demonstrate with examples from Old Norwegian texts that neither assertion is warranted, and that the language in fact has both 1st and 2nd person null subjects and preproprial articles. As a result, there does not appear to be any difference in the syntactic structure of these pronouns, and the observed asymmetry must be due to other factors.

In the following section, it is explained in greater detail what null subjects are and how Kinn accounts for their presence in Old Norwegian. Section 3 discusses the theoretical framework of Kinn's analysis, a framework I will also adopt in this paper. Section 4 treats the appearance of 1st and 2nd person null subjects in the Old Norwegian corpus, and it is argued that these instances cannot be dismissed as ungrammatical scribal errors. In section 5, it will be demonstrated that Old Norwegian has preproprial articles, and a closer discussion of the semantic and pragmatic properties of preproprial articles will be presented. Section 6 concludes the paper; it is argued that all pronouns in Old Norwegian are determiners, and it is suggested that the observed asymmetry in the distribution of null subjects in the text corpus could be due to discourse-related properties.

2 Kinn's analysis

Old Norwegian exhibits clauses in which the referential subject is not expressed. An example is given in (1), where there is no expressed subject for the finite verb form *stefnir*. The missing subject is denoted here with an inserted item *pro*.¹

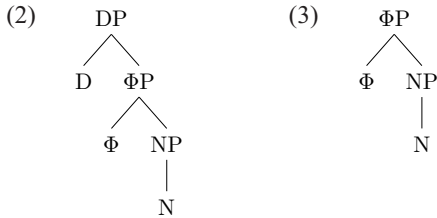
- (1) *Stefnir pro nú þing við folkit.*
 summons [she] now assembly with people.DEF
 'Now she summons the people to an assembly' (Johnsen 1922: 5).

A "referential subject" is defined by Kinn as a subject that "denotes something" (2016a: 13), but it will not be relevant to this paper to discuss the referent or denotation of referential subjects any further. When the subject is not expressed, it is called a "null subject" (2016a: 13), and Kinn assumes all referential null subjects to be null pronouns (2016a: 67; 2016b: 111).

Kinn's empirical finding for Old Norwegian is that "there is a strict grammatical restriction on 1st and 2nd person null subjects", that there is "a grammatical rule that prevents them", and that "null arguments are restricted to the 3rd person". Kinn's goal is to account for this finding (2016a: 32; 2016b: 113; 2016c: 295–296). To this end, she argues that in Old Norwegian, 3rd person pronouns have a different syntactic structure from 1st and 2nd person pronouns. The latter pronouns are said to be *determiners*, and so they form the determiner head D of a determiner phrase DP, illustrated in (2). 3rd person pronouns, on the other hand, "lack a D-feature", and they "simply spell out ϕ -features". As a result, they are called Φ Ps.² Their syntactic structure is illustrated in (3) (Kinn 2016a: 159–164; 2016b: 114–116; 2016c: 296–297).

The suggestion, then, is that there is a process in Old Norwegian that deletes Φ Ps from the derivation so that they are not phonetically realized, but that this deletion process cannot target DPs (2016a: 172; 2016b: 121; 2016c: 297–299). As a result, 3rd person pronouns can be null subjects in this language (they are deleted Φ Ps), whereas 1st and 2nd pronouns cannot be null subjects (they are DPs, which cannot be deleted). This difference explains,

-
1. I will follow Kinn's convention of denoting the unexpressed subject with *pro* in the positions she has chosen (2016a: 31). Unlike Kinn (2016a: 30–31), however, I will for the ease of exposition normalize the spelling and add punctuation for Old, Middle, and Modern Norwegian alike, as the only thing of relevance here is the syntactic structure. Readers who are interested in the manuscript spellings and the phonetic transcriptions can follow the references given after the examples.
 2. For the definition of ϕ -features, Kinn follows Déchaine & Wiltschko (2002: 410), who write that " ϕ -features include number and gender, and in some cases person".

then, the so-called “strict grammatical restriction on 1st and 2nd person null subjects” in Old Norwegian. The technical details of how this deletion is assumed to take place are not relevant here, cf. Kinn 2016a: 170–177; 2016b: 119–121.

3 Grammaticality and the object of study

The central claim in Kinn’s analysis is that 1st and 2nd person null subjects are “ungrammatical” in Old Norwegian (see the previous and next section for more details). The notion of “grammaticality” is, however, a theoretical concept, and what constitutes grammaticality will depend on the framework employed. As Kinn’s theoretical framework is “current Chomskyan generative grammar, also known as Minimalism [or] the Minimalist Program” (2016a: 34–35), it will be useful to look more closely at the concept of grammaticality within Chomskyan grammar.

In the early instantiation of Chomskyan grammar, later dubbed the “Standard Theory”, the explicit goal is to develop a theory of grammar that is able to generate all and only the *grammatical* linguistic expressions of a language (Chomsky 1957: 13, 85; 1975: 95). Although there is no known criterion within this framework to conclusively determine when a linguistic expression is “grammatical” (Chomsky 1965: 11, 19), one typically relies on the native speaker’s intuition about what is a “well-formed” expression in his language (1957: 13; 1965: 18–21, 24; 1975: 101–102). The object of study within this framework, then, is the knowledge that the speaker draws on when applying his intuition (1965: 24–27; 1975: 95–96). This is the native speaker’s *internalized* knowledge about the linguistic structures of his language, an object referred to as *competence* (1965: 4, 8, 11).

An important point made in Chomsky’s works is that frequency is of no relevance to grammaticality (1957: 15–17; 1965: 195; 1975: 102, 145–146). Under this view, the probability of a linguistic expression has nothing to do

with the speaker's *competence*, but rather it has to do with *performance* (1965: 10–11). While *competence* is defined as “the speaker-hearer’s knowledge of his language”, *performance* refers to “the actual use of language in concrete situations” (1965: 4). Performance is affected by phenomena such as “memory limitations, distractions, shifts of attention and interest, [...] errors (random or characteristic)[,] organization of memory[,] bounds on memory, [...] intonational and stylistic factors, [...] elements of discourse [...], and so on” (1965: 3, 10–11). Expressions that are less likely to be used by a speaker for reasons having to do with these factors are said to be less *acceptable*, a distinct notion from *grammatical* (1965: 11).³

Another important goal of the Standard Theory is to discover the fundamental principles of the innate predisposition for language, as this will serve as a guide for choosing among otherwise compatible theories of grammar for any given language (1957: 14, 50; 1965: 24–27; 1975: 77–80). With the advent of the “Principles and Parameters” model, this has become the main enterprise (Chomsky & Lasnik 1993: 514), and the notion that a theory of grammar should be able to generate or identify the grammatical expressions of a language is now called “misguided” (Chomsky 1986: 29–30). The object of study is nevertheless still the native speaker’s internalized knowledge about the linguistic structures of his language, now called *I-language* (1986: 21–24; 1993: 507), and the evidence for this knowledge continues to be that speaker’s intuition (1986: 36).

Within the current instantiation of Chomskyan grammar, the “Minimalist Program”, the focus has shifted almost entirely to determining the core properties of the innate predisposition (Chomsky 2000: 92), and grammaticality has explicitly ceased to play a role in the theory. A linguistic expression is either *convergent* or not (Chomsky 1995: 219–221; 2000: 95), but there is no requirement that a convergent expression make any sense. It can be “complete gibberish”, both phonetically and semantically (1995: 194, 219, 290; 2000: 141). *Convergence*, therefore, cannot be equated with *grammaticality* or *well-formedness*, which are notions now considered meaningless altogether (1995: 213).

Kinn has, as mentioned above, chosen the Minimalist Program as her theoretical framework, but given the current status of grammaticality in that program, it is not entirely clear what is meant by labeling various constructions as

3. While “acceptable” in this tradition thus means something different from “grammatical”, Kinn uses “acceptable” synonymously with “grammatical”. I will distinguish between the two terms as in Chomsky 1965.

“(un)grammatical”, “(un)acceptable”, and “(not) licit” (Kinn 2016a *passim*), as these terms are not explained or discussed anywhere in her work. Nor is it made explicit if Kinn conceives of grammaticality as a matter of degree along a scale, as in the Standard Theory (Chomsky 1957: 42–43, 78; 1965: 148–153; 1975: 129–155), or if it is a binary phenomenon (either grammatical or ungrammatical) as has been the tradition in most of generative syntax (Sprouse 2007: 123).

Kinn states that “the object of study of this investigation is the I-language” (2016a: 95). The evidence for I-language is her own intuition when it comes to Modern Norwegian (2016a: 88), and for Old Norwegian the (fully justifiable) assumption is that the I-language of the scribes is reflected in the manuscripts (2016a: 96). The term I-language is defined as “the speaker’s knowledge of his or her native language(s), of what syntactic structures are allowed and not” (2016a: 36). Based on this definition together with the fact that she is proposing a categorical distinction between subjects that can be deleted and subjects that cannot be deleted (see section 2 above), I take it that Kinn is following the general tradition in generative syntax of viewing grammaticality as a binary notion (“what syntactic structures are allowed and not”). I will use the term *(un)grammatical* in this sense in the remainder of this paper. Following Kinn’s statements that the main contribution of her work on this topic is a syntactic analysis of a “strict grammatical restriction on 1st and 2nd person null subjects” in Old Norwegian and that “I aim to identify conditions on null subjects in the *grammatical system*” (2016a: 32, 37), I interpret her main goal to be that of the Standard Theory, i.e. to “separate the *grammatical* sequences [...] of [language] L from the *ungrammatical* sequences [...] of L and to study the structure of the grammatical sequences” (Chomsky 1957: 13).

Although the technical implementation of Kinn’s analysis is based on works within the Minimalist Program, it should be clear that the broader questions regarding methodology (i.e. grammaticality) and scope (i.e. the grammar of a specific language) are more in line with early Chomskyan grammar and the traditional practice of generative syntacticians. Some of the key theoretical concepts from this framework will be important in the following sections.

4 Null subjects

4.1 *Testing a hypothesis*

Kinn's hypothesis of Φ P deletion (see section 2) leads to a clear prediction: 1st and 2nd person null subjects are ungrammatical in Old Norwegian. Kinn explicitly states that this prediction is met, cf. "my Old Norwegian data support the view that there is a strict grammatical restriction on 1st and 2nd person null subjects", "1st and 2nd person null subjects are not actually a part of the I-language", and "omission of 1st person subjects was not licit in Old Norwegian" (2016a: 32, 130, 265–266).

In order to meet scientific standards, any prediction must be falsifiable (Popper 1994: 15). To that end, Kinn gathers a corpus of Old Norwegian texts and tallies up the number of observed referential null subjects by their person features (2016a: 81–82, 128; 2016b: 109, 111). The assumption is that "null arguments found in my corpora are [...] in line with the I-language of the scribes, unless there are independent reasons to classify them as errors. A corpus may serve as a list [...] of phenomena that are possible in a given I-language" (2016a: 96). If 1st and 2nd person null subjects are ungrammatical in Old Norwegian (i.e. not possible in the I-language), then their number of occurrence in the corpus should be zero.

The number of occurrence is not zero, however, but five, corresponding to a proportion of about 1 % of the relevant sentences (2016a: 128–130; 2016b: 111–112). If the null subjects found in the corpus reflect what is possible in the I-language of the scribes, as is Kinn's assumption, then the hypothesis about the ungrammaticality of 1st and 2nd person null subjects has been falsified, unless the anomalies are caused by errors or some other factor. In Kinn's view, the data support her hypothesis that 1st and 2nd person null subjects are ungrammatical, and she offers two explanations aimed to account for the observed anomalies: (1) The attested 1st and 2nd person null subjects are scribal errors, (2) 1st and 2nd person null subjects have a very low frequency. These two explanations are discussed in the following sections.

4.2 *Null subjects as errors*

When treating the five cases of 1st and 2nd person null subjects in detail, Kinn claims that paleographic evidence suggests that 1st and 2nd person null subjects are "omission errors" and "unintended omissions" (2016a: 130; 2016b: 112), and in later discussions 1st and 2nd person null subjects are implied to be "ac-

cidents” (2016a: 179, 227). The hypothesis is that the scribes have omitted the pronouns by mistake, and that these omissions do not reflect anything linguistic (2016a: 130; 2016b: 112).

The key characteristic of an error is that there is no regularity to its distribution – it is random (Popper 1994: 152–158). If around 1 % of sentences with 1st and 2nd person pronominal subjects lack an overt pronoun due to an omission error not conditioned by language, as claimed by Kinn, then the same proportion of omission errors should be found for other word categories as well. If that is not the case, then there is some regularity to the distribution of omission errors with respect to *grammatical category*, meaning that there is something about the grammatical category of 1st and 2nd person pronouns that makes them liable to be deleted.⁴ And if the deletion is grammatically conditioned, then this indicates that 1st and 2nd person null subjects are grammatical. As an example, if Kinn’s omission hypothesis is true, we would expect to find that prepositions like *á, af, at, frá, í, með, til, við*, etc. are randomly missing from 1 % of the relevant sentences. While the reference literature mentions that 1st and 2nd person subject pronouns are sometimes missing (Nyggaard 1905: 8–9), it makes no such observations about prepositions (cf. e.g. Nygaard 1905; Heusler 1932; Iversen 1972; Faarlund 2004).

In two of the five attested cases of 1st and 2nd person null subjects, Kinn notes that the line in the manuscript breaks where the pronoun would have been written. Kinn suggests that this constitutes paleographic evidence that the presence of a line break caused the scribe to omit the pronoun (2016a: 130; 2016b: 112). This suggestion is an *auxiliary hypothesis* to the main hypothesis about the ungrammaticality of 1st and 2nd person null subjects, and auxiliary hypotheses also need to make predictions and be falsifiable (Popper 1994: 51). One way to test this hypothesis would be to investigate whether words from other grammatical categories are also omitted to the same extent at line breaks, a question that is not explored further in Kinn’s work. In this case, however, the auxiliary hypothesis is falsified by the data Kinn presents. As the majority (three out of five) of the 1st and 2nd person null subjects in Kinn’s corpus are *not* at line breaks, there is no apparent link between the two observations.

4. Cf. Popper 1994: 158: “The methodological rule forbids the occurrence of systematic deviations; such as deviations in a particular direction, or the occurrence of segments which are atypical in a definite way” (translated from the German).

4.3 Null subjects and frequency

The characterization of 1st and 2nd person null subjects that is made most often in Kinn's work is that they are infrequently attested in the corpus. They are "barely attested", "marginal", "extremely rare", "very scarce", and "hardly present at all". Their number is "strikingly low", 1st and 2nd person pronouns are "practically never null", and null subjects are "almost never first and second person" (2016a: 127, 130, 139, 142, 153, 155, 201, 222; 2016b: 112; 2016c: 295). The argument here is that the low frequency itself indicates ungrammaticality, cf. "The fact that 1st and 2nd person null subjects are barely attested in the Old Norwegian data set [...] may suggest that 1st and 2nd person null subjects are not actually a part of the I-language", "I take the strikingly low frequencies [...] to indicate that there is a grammatical restriction on 1st and 2nd person null arguments in Old Norwegian", and "if a [form is] almost never repeated in a large corpus, it may be regarded a sign of unacceptability" (2016a: 95, 130; 2016b: 112).

Five occurrences might seem like a low number, but it should be noted here that the corpus is of modest size. The total number of sentences with 1st and 2nd person subjects in this corpus is 650 (2016a: 128; 2016b: 111), and 5 out of 650 is 0.8 %. When we look at the almost identical sister dialect of Old Icelandic from the same time period (i.e. before 1350),⁵ we find 27 cases of 1st and 2nd person null subjects in the corpus investigated by Kinn et al. (2016: 66). Their proportion is nevertheless almost exactly the same as in the Old Norwegian corpus (0.7 % in Old Icelandic vs. 0.8 % in Old Norwegian), and so the higher absolute number in the Old Icelandic corpus (27 vs. 5) is only because this corpus is larger. But if a proportion of 0.8 % in the Old Norwegian corpus is so low that one can dismiss the instances in question as ungrammatical errors, then we should also dismiss the proportion of 0.7 % of such cases in the Old Icelandic corpus. Yet it is more difficult to accept that there are as many as 27 cases of erroneous omissions of 1st and 2nd person

5. The two Old Norwegian dialects included in Kinn's corpus are *Trøndsk Norwegian* and *West Norwegian* (Knudsen 1952: 19, 21; Holtsmark 1956: 7; Kinn 2016a: 82–83). Heusler (1932: 7) points out that there is no sharp delineation between Old Icelandic and Old Norwegian, and that Old Icelandic shares many linguistic features with West Norwegian that are not found in Trøndsk Norwegian. Overall, the literature emphasizes that Old Icelandic and Old Norwegian are "very close" (Noreen 1923: 2; Heusler 1932: 7). With respect to the syntax, Nygaard (1905: 3–4) claims that there are no significant differences between the two varieties, and Kinn, too, suggests that the "default assumption" should be that the syntactic properties of Old Icelandic and Old Norwegian are the same, unless there is evidence to the contrary (2016a: 109). There are therefore good reasons to compare the Old Norwegian data with Old Icelandic.

pronouns in the subset of Old Icelandic texts included in the corpus in Kinn et al. 2016.

The comparison with Old Icelandic suggests that the number of occurrences of 1st and 2nd person null subjects in Old Norwegian would be higher if the corpus was larger. By extension, we can predict that if we look beyond the corpus used by Kinn, we will find more examples of the same. There are many Old Norwegian texts outside of this corpus (cf. Seip 1955: 37–42, 66–68, 84–97, 225–240; Johannessen & Simensen 1975), some of which are contained in the collection of Old Norwegian charters from the 13th century (Hødnebo 1960). In one of the oldest of these charters, dated to 1243, we find another example of such a null subject, rendered in (4) below.⁶

- (4) *En elligar þá hofum pro heyrt ok svá sétt bréf Magnús konungs*
 and else then have [we] heard and so seen letter Magnus king's
 'Moreover, we have heard and also seen king Magnus' letter' (DN I 51, Hødnebo 1960: 32).

In (4), the 1st person plural subject pronoun *vér* is not expressed, and there is furthermore no line break in this sentence that could otherwise explain this omission (cf. section 4.2). The ease with which this additional example was discovered suggests that a closer inspection of the many Old Norwegian texts outside of Kinn's corpus would yield more instances of 1st and 2nd person null subjects, and at some point the question would need to be raised whether it is reasonable to suggest that they are all ungrammatical mistakes.

Nevertheless, Kinn correctly observes the existence of a clear asymmetry in the distribution of null subjects in Old Norwegian: null subjects are significantly more common in the 3rd person than in the 1st and 2nd person (2016a: 127–128; 2016b: 111–112; 2016c: 295). This asymmetry is, however, also observed in the other old North-West Germanic languages, cf. Rusten (2015: 70) for Old English, Axel (2007: 315) and Schlachter (2012: 183) for Old High German, Walkden (2014: 193) for Old Saxon, de Smet (1970) for Old Low Franconian, Kinn et al. (2016: 66) for Old Icelandic, and Håkansson (2013: 166) for Old Swedish. What all these languages have in common with

6. Old Norwegian allows null subjects that are coreferential with the subject of a preceding coordinated clause, a type of null subject that Kinn excludes from her study (2016a: 29). Although the sentence in (4) begins with the conjunction *en*, the sentence does not appear to be coordinated with the preceding clause, and there are no 1st person pronouns earlier in the charter that the null subject in (4) could corefer with anyway. The example in (4) is therefore not of a type that can be excluded from consideration on this basis.

Old Norwegian is that 1st and/or 2nd person null subjects are found in the manuscripts, and often with a low frequency. When a given syntactic phenomenon is shared among all languages within a language family, it seems more reasonable to me to assume that we are dealing with a real linguistic feature, rather than concluding that the phenomenon is due to scribal errors in some (or all) of the languages.

The low frequency of 1st and 2nd person null subjects in the Old Norwegian corpus is an interesting aspect of the language that calls for an explanation. According to Kinn, the explanation resides in the speaker's grammatical system (see sections 2 and 3), and the low frequency of attestation indicates ungrammaticality (see above). But in Chomskyan generative grammar, which Kinn has adopted as her framework, there is no link between frequency and grammaticality, as discussed in section 3. Kinn herself notes that "information about the frequencies [...] is in and of itself of limited interest from a pure I-language perspective" (2016a: 96). Under the Chomskyan approach, frequency effects in a language corpus are caused by performance factors, not competence or grammaticality (see section 3).

Observations otherwise made of Old Norwegian and Old Icelandic texts support the view that one of these performance factors, *style*, plays a large role in determining the probability of null subjects. Nygaard (1905: 9–10) finds that 1st and 2nd person null subjects are "very frequent" in poetry, and Kinn et al. (2016: 39, 44) observe that null subjects have a much higher prevalence in texts dealing with science and law. It would be a very valuable enterprise to investigate in more detail what kind of performance factors affect the probability of 1st and 2nd person null subjects in Old Norwegian. Within the framework of Chomskyan generative grammar, the corpus data clearly indicate that, although grammatical, 1st and 2nd person null subjects are less *acceptable* than 3rd person null subjects, and one could therefore hypothesize that this difference perhaps has something to do with factors such as discourse, sentence processing, intonation, style, etc. Analyses along these lines are provided by Sigurðsson (1993) and Walkden (2014: 209–215), in which it is argued that discourse-related properties prevent 1st and 2nd person null subjects from being common, although they are allowed by the grammar. These specific proposals may or may not be correct (cf. the discussion in Kinn 2016a: 148–158), but at the very least we must acknowledge that an extra-grammatical solution is possible and could be worth pursuing further.

5 Preproprial articles

5.1 3rd person pronouns as determiners

In most dialects of Modern Norwegian, the 3rd person singular pronouns *han* ‘he’ and *ho* ‘she’ often precede proper names and kinship terms that function as proper names (Aasen 1864: 286–287; Heggstad 1931: 183; Beito 1986: 237; Faarlund et al. 1997: 247; Johannessen & Garbacz 2014). These pronouns are today often referred to as *preproprial articles*. This construction is exemplified in (5) and (6) below, with both examples taken from the dialect of my home region Inner Østfold. The pronouns are boldfaced for clarity.

- (5) *På tjuetårsdagen* heldt **han** Torbjørn og **ho** Eline ein fest for **ho** Sissel.
 on twenty.year.day.DEF held he Torbjørn and she Eline a party for her Sissel
 ‘On her 20th anniversary, Torbjørn and Eline held a party for Sissel’ (Husmann 1943: 30).
- (6) **Han** far er ikkje heime, og **ho** mor er daud.
 he father is not home and she mother is dead
 ‘Father is not home, and Mother is dead’ (Målføresynopsisen § 43).

Following earlier scholars, Kinn argues that the use of 3rd person pronouns as preproprial articles demonstrates that these pronouns are determiners. As a result, 3rd person pronouns in Modern Norwegian are analyzed as forming the determiner head D of a determiner phrase DP (2016a: 253–256; 2016b: 123–124 with references).

5.2 Testing a hypothesis – reprise

As outlined in section 2, the central assumption in Kinn’s analysis of null subjects in Old Norwegian is that 3rd person pronouns in this language are not DPs. If the existence of 3rd person pronouns as preproprial articles means that these pronouns are DPs (section 5.1), then it follows from Kinn’s analysis that Old Norwegian cannot have preproprial articles. Kinn acknowledges this prediction by pointing out that the existence of preproprial articles is “not compatible” with her analysis of null subjects in Old Norwegian (2016a: 258). As a result, the hypothesis of the non-existence of preproprial articles in Old Norwegian is a falsifiable prediction that follows straightforwardly from Kinn’s analysis of null subjects.

Unlike the hypothesis of the non-existence of 1st and 2nd null subjects (section 4.1), the current hypothesis is not tested against the corpus data in Kinn’s work. No quantitative data are presented, and the notion that Old Norwegian has preproprial articles is only assumed in footnotes to be incorrect on

the basis of the observation that the presence of 3rd person pronouns before proper names in Old Norwegian “does not seem to [...] have [any] semantic or pragmatic effect” (2016a: 165; 2016b: 124). It is left unmentioned, however, what such semantic or pragmatic effects might be, were they to exist, and how it was determined that these effects are not present.

Kinn nevertheless reports that the 3rd person singular pronoun *hann* “sometimes” or “sporadically co-occurs with proper names” in her Old Norwegian corpus (2016a: 165; 2016b: 124). The one example provided by Kinn is given in (7) below.

- (7) *Ok í því kemr hann Ásbjörn í stofuna.*
 and in that comes he Ásbjörn in room.DEF
 ‘And then Ásbjörn comes into the room’ (Johnsen 1922: 45).

The sentence in (7) is in fact immediately followed in the manuscript by yet another example of a 3rd person pronoun before a proper name, seen in (8) below. This fact will be important for the evaluation and analysis of example (7) I present later in section 5.4.

- (8) *Ok í því kemr hann Ásbjörn í stofuna. Snarask þegar at honum Þóri.*
 and in that comes he Ásbjörn in room.DEF turns [he] immediately at him Þórir.
 Þórir
 ‘And then Ásbjörn comes into the room. He turns immediately towards Þórir’.

More examples of personal pronouns cooccurring with proper names are not hard to come by in Old Norwegian texts outside of Kinn’s corpus. The excerpt in example (9) below is taken from the text *Heimlysing ok helgifróði*, written by a Norwegian scribe around 1300 (Jónsson 1892–1896: xx–xxx; Helgason 1960: x–xi).

- (9) *Á því landi hinu sama var sá prófeti, er hét Daniel [...]. En hann Daniel var með konungi þeim, er hét Dari.*
 on that land the same was that prophet REL was.called Daniel [...] and he Daniel was with king that REL was.called Darius
 ‘In the same land was a prophet called Daniel [...]. And Daniel was with a king called Darius’ (*Hauksbók* 1892–1896: 161).

Examples (10) and (11) are taken from two Old Norwegian charters dated 1340.

- (10) *Halli á Hakavíkinni borgaði fyrir Loðini á Holtum uppá eitt hundrað sperna honum*
 Halli on Hakavika bailed for Loðinn on Holtar upon one hundred rafters him
Katli Auðunarsyni
 Ketill Auðunarson
 ‘Halli from Hakavika guaranteed 100 rafters to Ketill Auðunarson on behalf of Loðinn from Holtar’ (DN V 137).
- (11) *Loðinn setti Halla tvau auraból í Holtum fyrir þá borgan, sem hann borgaði honum*
 Loðinn set Halli two auraból in Holtar for the bail REL he bailed him
Katli Auðunarsyni
 Ketill Auðunarson
 ‘Loðinn mortgaged two auraból (a certain piece of farmland) in Holtar to Halli for the bail that Halli paid to Ketill Auðunarson’ (DN V 138).

If Kinn’s theory of null subjects is to be maintained, it is therefore necessary to conclude that the examples in (8–11) are not instances of preproprial articles. Kinn indeed presents three arguments to establish the claim that preproprial articles are unattested in Old Norwegian (2016a: 278; 2016b: 124): (1) Based on the empirical data, preproprial articles first started to appear in 15th century Middle Norwegian in the language of some speakers (2016a: 258); (2) Apparent cases of preproprial articles before that time are in fact instances of *apposition* (2016a: 165–166, 252; 2016b: 124); (3) The attested cases of a 3rd person pronoun before proper names in Old Norwegian do not exhibit the semantic properties of preproprial articles (2016a: 165; 2016b: 124). These three arguments are addressed in the following sections.

5.3 Preproprial articles in Icelandic

As mentioned in section 4.3, Old Norwegian has a nearly identical sister dialect in Old Icelandic. When a linguistic feature is shared between Norwegian and Icelandic, scholars generally agree on two possible causes: (1) The common feature was inherited from early Old Norwegian before the Norwegian settlement of Iceland ended in the 10th century, or (2) The feature has spread from Norway due to language contact in the time period between the end of the settlement and the end of the 14th century, after which the contact between Iceland and Norway was severely diminished (Chapman 1962: 24, 39–41; Ottosson 2003: 112–113, 118–119; Sandøy 2003: 101–103).⁷ If preproprial ar-

7. There is a third possibility, of course, which is that two neighboring languages have innovated the same feature independently of each other. This approach will not be entertained here for two reasons. First, according to the widely accepted scientific methodology of parsimony, it is preferable to posit one origin for one feature rather than two origins for one feature. Second, the use of personal pronouns as articles before proper names cannot be considered a universal tendency that is likely to emerge independently in two neighboring languages. I know of no languages outside of North

ticles really emerged in the Norwegian language first in the 15th century, then, as suggested by Kinn, we would not expect the same feature to be present in Icelandic.

Yet it is well established that Modern Icelandic has preproprial articles with the same morphological, syntactic, and semantic properties as Modern Norwegian does (Vigfusson 1874: 239; Einarsson 1949: 122–123; Sigurðsson 2006: 224–231; Thráinsson 2007: 91), as seen in example (12).

- (12) *Hún Anna sendi hann Jón til hennar Maríu.*
 she Anna sent him Jón to her María
 ‘Anna sent Jón to María’ (Sigurðsson 2006: 225).

The presence of preproprial articles in both Norwegian and Icelandic indicates that this feature can be no younger than the end of the 14th century, around the same time that Kinn sets as the end of the Old Norwegian period (2016a: 25; 2016b: 109). From the modern languages alone, then, it is probable that Old Norwegian exhibited preproprial articles.

Data from the old languages support this notion. As seen in examples (8–11) in the section above, everything suggests that Old Norwegian had preproprial articles at least as early as the first half of the 13th century, which is the date of the example in (8) (Holtsmark 1956: 8). Preproprial articles are similarly not hard to come by in Old Icelandic texts. The excerpt in (13) below demonstrates two preproprial articles uttered by king Harald Fairhair when he meets Skalla-Grímr, contained in an Icelandic manuscript from around 1320–1350 (Einarsson 2001: xxv).

- (13) *Qlvir tók til máls: “Nú er Grímr hér kominn, sonr Kveld-Ulfs”. [...] Konungr Qlvir tók til speech now is Grímr here come son Kveld-Ulfr’s [...] king litadist um. Hann sá, at maðr stóð at baki Qlvi [...]. “Er þetta hann looked around he saw that man stood at back Qlvir [...] is this he Skalla-Grímr”, sagði konungr, “inn mikli maðr?” Grímr sagði, at hann kenndi rétt. Skalla-Grímr said king the great man Grímr said that he knew right “Ek vil þá”, sagði konungr, “ef þú beiðist bóta fyrir Þórolf, [...] veita þér I will then said king if you request compensation for Þórolfr [...] give you [...] sómd, eigi minni en ek veitta honum Þórolfi, bróður þínum”. [...] honor not smaller than I gave him Þórolfr brother yours*
 ‘Qlvir began speaking: “Now Grímr has arrived, the son of Kveld-Ulfr”. [...] The king looked around. He saw a man standing behind Qlvir [...]. “Is this Skalla-Grímr”, said the king, “the great man?” Grímr said that he was right. “Then I wish”, said the king, “if you request compensation for Þórolfr, [...] to honor you no less than I honored Þórolfr, your brother”’ (Einarsson 2001: 36).

Given the existence of preproprial articles already in Old Icelandic in the early 14th century, the emergence of preproprial articles in Norwegian must have occurred no later than the 13th century, well within the Old Norwegian period, and agreeing with the appearance of preproprial articles in the early 13th century Norwegian manuscript from which example (8) is taken.⁸ The data therefore do not support Kinn's claim that preproprial articles first emerged in the 15th century in Norwegian.

5.4 *Preproprial articles or appositions?*

As mentioned in section 5.2, Kinn claims that all cases of a personal pronoun preceding a proper name in Old Norwegian (and by extension also Old Icelandic, which also has referential null subjects) are not instances of preproprial articles, but rather instances of *apposition*. Kinn does not specify in any detail what kind of structural relationship is assumed to hold between the elements of an apposition, and I will remain agnostic about that question here (see Ott 2016 for a recent discussion). For this discussion, I will assume that if the Old Norwegian collocation *hann Ásbjörn* in (7) is an apposition, as Kinn claims, then the first element, the pronoun *hann*, is the *anchor*, while the second element, the proper name *Ásbjörn*, is an *addition* to the anchor with a non-restrictive reading (cf. Burton-Roberts 1994: 186; Huddleston & Pullum 2002: 1351–1352). That the reading is non-restrictive means that the proper name *Ásbjörn* does not in any way modify what the pronoun *hann* is referring to. The proper name only serves to provide extra, and possibly disambiguating, information about the element it is added to.

Appositions in Modern Norwegian can be recognized from their phonetic properties. Generally speaking, there is an intonational break and a pause both before and after the added element in an apposition (Heggstad 1931: 182; Næs 1979: 254; Faarlund et al. 1997: 270, 913). As we have no access to the intonational properties of Old Norwegian sentences, any reasoning about the appositional status of collocations such as *hann Ásbjörn* must be based on their pragmatic and discourse-related properties. Kinn (2016a: 165–166; 2016b: 124) does not provide any such pragmatic or discourse-related arguments in favor of an appositional analysis. Instead, she assumes that the cases with a pro-

8. No attempt has been made here, though, to find the earliest examples of preproprial articles in either Old Norwegian or Old Icelandic. The examples given in (8–11) and (13) are merely the first instances I came across while looking for cases of preproprial articles. A proper empirical study of this phenomenon might therefore yield older examples than the ones given in this paper.

noun and a following proper name are appositions only because the pronoun, in her view, is not a prepropral article – a view based on the conclusion that the pronoun “does not seem to [...] have [any] semantic or pragmatic effect”. As mentioned in section 5.2, however, Kinn does not specify any further what those semantic or pragmatic effects should have been if the pronoun were a prepropral article, or how she has determined that the pronoun did not have those effects.

For the purposes of the following discussion, I will assume that any of the following three discourse-related properties are largely incompatible with an appositional analysis, or at the very least render such an analysis somewhat unlikely.

1. The pronoun in an apposition cannot depend on the added proper name for its reference. If it did, the addition would have a restricted reading (see above). In an apposition, then, the person the pronoun is referring to must be known from the context. If *hann Ásbjörn* is an apposition where the proper name is only an addition to the pronoun, then the pronoun should be able to stand on its own with its referent still retrievable from the context, although possibly with some ambiguity (cf. Burton-Roberts 1994: 185).
2. The added proper name in an apposition cannot itself be in apposition with another added element. If the proper name in *hann Ásbjörn* is an addition, it cannot itself have an addition after it, as *faðir þín*, i.e. *hann, Ásbjörn, faðir þín* ‘he, Ásbjörn, your father’ (constructed example). In short, an apposition embedded within another apposition is unlikely to occur, primarily because a scribe would hardly deliberately construct a structure that is both rare in speech and more difficult for readers to process.
3. An apposition with a pronoun and a proper name is unlikely to be in more or less immediate succession with another apposition of the same kind, as it is both rare in natural speech and would sound disruptive in an otherwise normally flowing prose. Cf. how an English sentence of this kind would sound: “Then he, John, walked in and saw him, Bill, standing next to her, Mary”.

With these criteria in place, we can evaluate the probability that the Old Norwegian and Old Icelandic examples in (8–11) and (13) are appositions. Example (8) is repeated in (14) below.

- (14) *Ok í því kemr hann Ásbjörn í stofuna. Snarask þegar at honum*
 and in that comes he Ásbjörn in room.DEF turns [he] immediately at him
Þórir.
 Þórir
 ‘And then Ásbjörn comes into the room. He turns immediately towards Þórir’.

If these were appositions, as Kinn claims (2014: 189–191; 2016a: 165–166), the English translation would be “Then he, Ásbjörn, comes into the room. [He] turns immediately towards him, Þórir”, with one apposition more or less immediately following another. This sounds unnatural because it violates condition 3 above. The [pronoun + proper name] constructions here are therefore unlikely to be appositions. This specific example is a good demonstration of why it is often important to provide the relevant context for the analysis of a linguistic sentence. As mentioned in section 5.2, Kinn (2016a: 165) only provides the first sentence in (14) as an example of a personal pronoun followed by a proper name. The first sentence in isolation appears to be a possible case of an apposition, but when the following sentence from the manuscript accompanies it, the possibility that we are seeing two appositions in sequence becomes relatively small.

Example (10) is repeated in (15) below. The sentence in (11) is an equivalent example that will not be repeated here.

- (15) *Halli á Hakavíkinni borgaði fyrir Loðini á Holtum uppá eitt hundrað sperna honum*
 Halli on Hakavíka bailed for Loðinn on Holtar upon one hundred rafters him
Katli Auðunarsyni
 Ketill Auðunarson
 ‘Halli from Hakavíka guaranteed 100 rafters to Ketill Auðunarson on behalf of Loðinn from Holtar’.

If *honum Katli Auðunarsyni* is an apposition, then the pronoun should be able to stand on its own. But the person Ketill Auðunarson has not been mentioned earlier in this charter, nor has the fact that anyone is going to receive rafters. The sentence in (15) is in fact the first sentence in this charter that mentions any of these people and the agreement they have reached. If the construction in *honum Katli Auðunarsyni* did not include the proper name, it would be impossible to identify the referent of the pronoun. This example can therefore not be an instance of an apposition, as it violates condition 1 from above. The same applies to the sentence in (11).

The most relevant portions of the Old Icelandic excerpt in (13) are given in (16) below.

- (16) “*Er þetta hann Skalla-Grímr*”, *sagði konungr*, “*inn mikli maðr?*” [...] *eigi minni en ek veitta honum Þórolfi, bróður þínum*”.
 is this he Skalla-Grímr said king the great man [...] not smaller than
 I gave him Þórolfr brother yours
 “Is this Skalla-Grímr”, said the king, “the great man?” “[...] no less than I gave Þórolfr,
 your brother”.

Both of the [pronoun + proper name] collocations in (16) place the proper name itself in apposition with a following noun phrase: *hann Skalla-Grímr* [...], *inn mikli maðr* ‘Skalla-Grímr, the great man’, and *honum Þórolfi, bróður þínum* ‘Þórolfr, your brother’. If the proper names are additions to the pronouns, then both of these collocations violate condition 2 above, since in both cases an apposition is embedded within another apposition. The English translations would in that case read “Is this him, Skalla-Grímr, the great man?” and “no less than I gave him, Þórolfr, your brother”, both of which sound decidedly less natural and more clunky than “Is this Skalla-Grímr, the great man?” and “no less than I gave Þórolfr, your brother” – the reading under a preproprial article analysis.

In conclusion, this section has shown that when explicit criteria are laid down to identify appositional material, relevant example sentences from Old Norwegian and Old Icelandic fail to meet these criteria. It is therefore all the more likely that these examples are instances of preproprial articles.

5.5 The semantics of preproprial articles

As pointed out in section 5.2, the existence of preproprial articles in Old Norwegian is incompatible with Kinn’s analysis of null subjects in the language. Such examples of personal pronouns before proper names are nevertheless attested. Kinn concludes that such examples are appositions rather than preproprial articles, but an actual analysis of the relevant examples in section 5.4 above demonstrates that the apposition account is unlikely to be correct. Kinn’s conclusion that these collocations do not contain preproprial articles is drawn on the following basis: The underlying hypothesis is “that presence or absence of the preproprial article is associated with some semantic, pragmatic or sociolinguistic effect”, and she argues that it “does not seem to be the case” that these effects are present in Old Norwegian because she has “not been able to spot any such patterns” (2016a: 165, 254; 2016b: 124). It is not mentioned, however, what semantic and pragmatic effects she hypothesizes the preproprial article to have, and so it becomes unclear on what basis the conclusion is drawn that these effects are not found in Old Norwegian. In this section, I will make explicit the expected semantic and pragmatic properties of preproprial articles,

and will demonstrate that the Old Norwegian and Old Icelandic data from section 5.2 are quite compatible with a preproprial article analysis.

One recurring argument against the existence of preproprial articles in Old Norwegian is that proper names are not consistently preceded by personal pronouns in Old Norwegian texts, unlike some Modern Norwegian dialects where preproprial articles are obligatory “in the contexts where they occur” (Kinn 2016a: 165, 254, 257–258; 2016b: 123–124). Data from the modern Nordic languages demonstrate, however, that obligatoriness is not a consistent characteristic property of preproprial articles in synchronic grammars. They are optional in my Norwegian dialect (cf. also the varied use of preproprial articles in Husmann 1943), they are optional in Icelandic (Delsing 2003: 21; Sigurðsson 2006: 224), they are inconsistently used by speakers of a Norwegian dialect investigated by Håberg (2010: 62–68), and they are reported to be optional in the Outer Nordreisa dialect (Delsing 2003: 21) as well as in the Stange and Hamar dialects (Johannessen 2006: 99, 103). There is therefore no reason to assume they should be obligatory in Old Norwegian either.

The preproprial article is “a marker of familiarity or givenness”, and speakers “use it to signal that both they and the addressee are familiar with the person in question” (Sigurðsson 2006: 225–226). Dialects differ, however, in how familiar a speaker has to be with the person in question for a preproprial article to be appropriate. In some Norwegian dialects, the preproprial article can only be used with first names (cf. Larsen 1907: 112; 1926: 550–551), indicating that the person needs to be known by the speaker personally, while in other Norwegian dialects the only condition is that the person is “known at all”, which then includes people from the news or from history that the speaker has never met (cf. Iversen 1918: 26; Venås 1977: 221–222; Haugen 1982: 126; Juel 1991: 57). As a very loose characteristic, then, one can say that a preproprial article signals that the person is, on some level, known to the speaker or the listener, either personally or from some other context. Another way of phrasing it would be to say that the person’s identity is given from personal experience or contextual knowledge. Knowing the semantic and pragmatic properties of the preproprial article, we can have a closer look at the examples from section 5.2.

Example (8) from the Legendary Saga of St. Olaf is repeated in (17) below.

- (17) *Ok í því kemr hann Ásbjörn í stofuna. Snarask pro þegar at honum*
 and in that comes he Ásbjörn in room.DEF turns [he] immediately at him
Þóri.
 Þórir
 ‘And then Ásbjörn comes into the room. He turns immediately towards Þórir’.

These two sentences appear in the climax of a story (in the very next sentence, Ásbjörn chops Þórir's head off). The story begins by introducing Ásbjörn, his background, and how he traveled with his men to buy grain. Then Þórir is introduced into the story, and it is told how he confiscated Ásbjörn's grain from his ship. When the two men later meet again, both men are well known to the reader from context, and their identities are given information. Use of preproprial articles with these two names in this context is therefore quite appropriate and natural.

Example (9) from *Heimlysing ok helgifróði* is repeated in (18).

- (18) *Á því landi hinu sama var sá prófeti, er hét Daniel [...]. En hann Daniel*
 on that land the same was that prophet REL was.called Daniel [...] and he Daniel
var með konungi þeim, er hét Dari.
 was with king that REL was.called Darius
 'In the same land was a prophet called Daniel [...]. And Daniel was with a king called Darius'.

The first sentence in (18) sets the beginning of a chapter that introduces a prophet called Daniel. The following sentences tell about Daniel's virtues as a man of God. By this time, the identity of Daniel is given information, and he is the only person mentioned so far in this chapter. It is therefore quite appropriate and natural to use a preproprial article when his name is mentioned again, as in the second sentence of (18).

The excerpt from Egil's Saga is another example of this type, seen in (19).

- (19) *Ólvir tók til máls: "Nú er Grímr hér kominn, sonr Kveld-Ulfs". [...]* *Konungr*
 Ólvir took to speech now is Grímr here come son Kveld-Ulfr's [...] king
lítaðist um. Hann sá, at maðr stóð at baki Ólvi [...]. "Er þetta hann
 looked around he saw that man stood at back Ólvi [...] is this he
Skalla-Grímr", sagði konungr, "inn mikli maðr?" Grímr sagði, at hann kenndi rétt.
 Skalla-Grímr said king the great man Grímr said that he knew right
"Ek vil þá", sagði konungr, "ef þú beiðist bóta fyrir Þórolf, [...] *veita þér*
 I will then said king if you request compensation for Þórolfr [...] give you
[...] sómd, eigi minni en ek veitta honum Þórolfi, bróður þínum".
 [...] honor not smaller than I gave him Þórolfr brother yours
 'Ólvir began speaking: "Now Grímr has arrived, the son of Kveld-Ulfr". [...] The king looked around. He saw a man standing behind Ólvir [...]. "Is this Skalla-Grímr", said the king, "the great man?" Grímr said that he was right. "Then I wish", said the king, "if you request compensation for Þórolfr, [...] to honor you no less than I honored Þórolfr, your brother"'.
 [...]

In this chapter, Grímr has gone to see the king to ask for weregild for his older brother Þórolfr, whom the king had killed. When he arrives, Qlvir, Grímr's friend and one of the king's men, brings Grímr with him into the hall where the king and his men are. As the excerpt in (19) begins, Qlvir now announces to the king that Grímr has arrived. When he does, there is no preproprial article with Grímr's name. This is quite appropriate, as Grímr's identity is new information in the context. In the intervening sentences, Qlvir and other men implore the king to treat Grímr well. When the king spots the man he believes is Grímr, he asks if this is him, and now the king uses a preproprial article. This is again fitting, as Grímr now is given information and the main topic of the conversation. When Grímr confirms that he is the one, the king mentions Grímr's brother, Þórolfr, who is now introduced into the discourse. Since Þórolfr is new information, he is mentioned without an article. But when Þórolfr is mentioned again later in the king's response to Grímr, his name is accompanied by a preproprial article, as Þórolfr is now given information in the context.

The three examples in (17–19) demonstrate a fairly consistent behavior with respect to the use of the preproprial article. In the circumstances in which it appears, the person whose name the article is attached to is known and given information in the context, and this makes the preproprial article behave more or less like a definite article would. The close semantic connection between the preproprial article and the definite article has been pointed out before (cf. e.g. Venås 1977: 221; Papazian 1978: 241–242). It is therefore difficult to agree with Kinn's statement that the pronoun before personal names in Old Norwegian (and Old Icelandic) does not seem to have any semantic or pragmatic effect.

The examples above are all taken from sagas and religious stories. The examples in (10–11) belong to a very different genre, as they are taken from charters detailing local purchase agreements, most often penned by a local literate clergyman on behalf of the issuers (cf. Mørck 2011: 34). The example in (10) is repeated in (20).

- (20) *Halli á Hakavíkinni borgaði fyrir Loðini á Holtum uppá eitt hundrað sperna honum*
 Halli on Hakavika bailed for Loðinn on Holtar upon one hundred rafters him
Katli Auðmarsyni
 Ketill Auðmarson
 'Halli from Hakavika guaranteed 100 rafters to Ketill Auðmarson on behalf of Loðinn from Holtar'.

As discussed earlier (section 5.4), none of the three men mentioned here appear earlier in the charter. If taken in isolation, then, it might appear random that Ketill Auðunarson's name is preceded by a preproprial article. But the exact same scenario is found in example (11) (which will not be repeated here), which is taken from another charter issued on the same day and written by the same scribe (Vågslid 1989: 227). In this charter we also find that Halli and Loðinn are mentioned without a preproprial article while Ketill is mentioned with one. This consistent practice indicates that the presence of the preproprial article is meaningful, and not random. A closer look at the people in these charters clarifies the function of the preproprial article in this context.

One of the two issuers of these charters is named as Finnkell from Rauden in Tønsberg; he and the other issuer witnessed and signed off on the agreements together at Glødesgard in Tønsberg. The charters themselves were also written in Tønsberg (Vågslid 1989: 227). The two men mentioned without a preproprial article in these charters, Halli and Loðinn, are not from Tønsberg, but from Hakavika and Holtar, respectively (both places in Fiskum about 50–70 km northwest of Tønsberg). Ketill Auðunarson, on the other hand, the only person mentioned with a preproprial article, was a well-known trader in Tønsberg at the time (Gjessing 1913: 121; Pedersen 1961: 90). We see then, that the person mentioned with a preproprial article is a well-known citizen from the same town as the scribe and issuers of the charters, whereas the other men appear to have come to town for the purpose of entering these agreements. It is reasonable to assume, then, that Ketill Auðunarson was personally acquainted with the issuers and scribe of these charters, and that the preproprial article signals that these people are familiar with him, and that his identity is known to them from personal experience.⁹

9. In Modern Norwegian, the 3rd person singular pronouns *han* 'he' and *ho* 'she' can also be used before proper names in a different context than the one addressed in this section. The pronouns in this usage differ phonologically from the preproprial articles in that they bear some stress and have non-reduced forms, and differ morphologically in not being inflected for case (Johannessen 2008: 169–170). From a semantic and pragmatic perspective, they function nearly as the opposite of preproprial articles. According to Johannessen (2008: 163–166), they signal that either the speaker or the listener does not know the person in question, and according to Lie (2008: 90–91; 2010), they are used to introduce a previously unmentioned person into the discourse. These pronouns, which Johannessen calls “psychologically distal demonstratives”, are in other words used to mark unfamiliarity or non-givenness – the exact opposite of what preproprial articles are used for. In this section, I have shown that pronouns that precede proper names in examples (17–20) signal either familiarity or givenness. For this reason, I conclude that these pronouns are more likely to be preproprial articles rather than “psychologically distal demonstratives”. Also note that “distal” demonstratives function as determiners in a

5.6 Cooccurrence of null subjects and preproprial articles

As mentioned in earlier sections (see, e.g., section 5.2), Kinn acknowledges that the existence of preproprial articles in Old Norwegian would be incompatible with her analysis of null subjects. This does not, in her view, constitute a problem, as she claims that preproprial articles are absent in the Old Norwegian language, and that apparent cases of preproprial articles before proper names are actually appositions. In the sections above, I have argued against this assessment and for a preproprial article analysis. In this section, I turn to the case of Middle Norwegian. Here, Kinn agrees that preproprial articles do exist, but she claims to have found no texts in which preproprial articles and null subjects cooccur (2016a: 258, 273). In her view, then, the incompatibility of preproprial articles and null subjects is supported by both the Old and Middle Norwegian data. Below I will demonstrate that we do find preproprial articles and null subjects cooccurring in both languages.

The examples of null subjects in (21–23) below are taken from the same chapters as examples (8–9) and (13) of preproprial articles. Furthermore, in all cases, the sentence with a null subject appears, in the text editions of these works, no further than a page away from the sentence(s) containing preproprial articles. In example (21) below, the preproprial article and the null subject even cooccur in the same sentence. Examples (21) and (22) are from Old Norwegian, whereas (23) is from Old Icelandic, which also has null subjects. As before, the null subject is marked in the examples with *pro*.¹⁰

- (21) *Ok í því kemr hann Ásbjörn í stofuna. Snarask pro þegar at honum*
 and in that comes he Ásbjörn in room.DEF turns [he] immediately at him
Póri.
Pórir
 ‘And then Ásbjörn comes into the room. He turns immediately towards Pórir’ (Johnsen 1922: 45).

DP (Johannessen 2008). The status of these pronouns as preproprial articles versus “distal demonstratives” would therefore not affect the overall argument made in this paper, which is that 3rd person pronouns function as determiners in Old Norwegian.

10. It could be argued here that the second sentence in (21) is not in fact a separate sentence, but rather a clause coordinated with the previous sentence. Here I have followed Kinn’s own criteria, by which (21) must be taken as two separate independent sentences (2016a: 91). The example in (21) is also annotated as two separate sentences with a referential null subject in Kinn’s underlying corpus, cf. <http://foni.uio.no:3000/sentences/220004>. The sentence in (22) has what Kinn calls a “generic null subject”. Kinn (2016a: 111–112) includes generic null subjects in her definition of referential null subjects, and so I will follow that approach here.

- (22) *Ef þér segið mér þat satt, at hann etr þat allt, þá skal pro drepa Daniel.*
 if you say me that true that he eats that all then shall [one] kill Daniel
 ‘If you tell me that it is true that he eats everything, then Daniel shall be killed’
 (*Hauksbók* 1892–1896: 162).
- (23) *Síðan fóru þeir ok kómu til vatnsins, ok fengu þar engi skip þau, er fór væri.*
 then went they and came to water.DEF and got there no ships that REL able were
Fóru pro aþr síðan ok sggðu konungi sína ferð
 went [they] back then and said king their travel
 ‘Then they went and came down to the water, but they could not find any ships there
 that were useable. They went back and told the king what had happened’ (Einarsson
 2001: 37).

Kinn (2016a: 257–258; 2016b: 124) discusses an early Middle Norwegian charter cited by Dahl (2015: 98–99, 252), which evidently demonstrates that preproprial articles emerged in the language of “some speakers” as early as 1430. The charter displays six occurrences of personal pronouns followed by proper names, but Kinn is not convinced that these are preproprial articles; regardless, she claims that preproprial articles at any rate “are rare at this stage”. More importantly, as preproprial articles and null subjects cannot cooccur on Kinn’s analysis, she points out that, “As predicted by my account, there are no null subjects in the charter cited by Dahl (2015)”. At the same time, she reports to have found charters with both null subjects and personal pronouns followed by proper names, but these examples are rejected because “in none of the texts does a preproprial article analysis seem convincing”, although no further details are provided about these examples or where they can be found (2016a: 258). It is later claimed that “I have seen no instances of preproprial articles co-occurring with null subjects” in Middle Norwegian (2016a: 273).

Below, I present a Middle Norwegian charter that is even older than the charter cited by Kinn (2016a) and Dahl (2015) (1422 vs. 1430) and that has more occurrences of preproprial articles (ten vs. six). In addition to demonstrating that these really are preproprial articles, I will show that the charter also has a referential null subject.¹¹

11. The charter is rendered in full here to showcase the wide usage of preproprial articles. The content of the charter as such is not particularly relevant here, so it will for reasons of space not be translated. Excerpts from the charter that are discussed in more detail are glossed and translated in examples (24–26).

Middle Norwegian charter from 1422

Qllum mǫnnum þeim, sem þetta bréf sjá eða heyra, sendir Eyvindr Sigurðarson [ok] Bárðr Sveinsson loqréttumenn kveðju guðs ok sína, kunnigt gerandi at vit várum í hjá. Heyrðum **pro** á, at Ásbjörn Gunnarsson [ok] Sǫlvarr Eyvindarson seldu jorð þá, en Háland heitir nørðra, sem liggir í Sanda sokn í Víkadal skipreiðu.

Item seldi hann ok, Ásbjörn fyrrnefndr, sex mánaðarmatarból með fullu já ok handabandi Ástríðar Erlendsdóttur, minnar eignarkonu, frjáls [ok] ákærslulaus fyrir hverjum manni.

Item seldi ok Sǫlvarr í fyrrnefnda Hálandi þrjú mánaðarmatarból í fullu ok loqligu umboði Ingibjargar, stjúpdóttur sinnar. Váru þau ok í handaband: Jón, móðurfaðir **hennar** Ingibjargar, ok Helga, móðir **hennar** Ingibjargar, ok Arni, fõðurbróðir **hennar** Ingibjargar.

Item seldu þeir ok, **hann** Ásbjörn ok **hann** Sǫlvarr, hérna Háland fyrrnefnda frá sér ok sínum eptirkomandum ok til **hans** Hróalds Sigurðarsonar ok hans eptirkomandum, ok til æverðligrar eignar með holti ok haga, vǫtnum ok veiðistöðum, hlutum ok hlunnendum ok alt, þat til hennar liggir ok ligit hefir, frá fornu ok nýu, útan garðs ok innan, engu undanteknu.

Item kendust ok þeir, **hann** Ásbjörn ok **hann** Sǫlvarr, at þeir höfðu uppborit fyrsta sal ok øfsta ok ǫll þar ímillum, eptir því sem í kaup þeira kom.

Item skal **hon** Ingibjörg leysa aprt, ef hon vil, þrjú mánaðarmatarból í fyrrnefnda Háland, sem **hann** Sǫlvarr lagði út.

Ok til sannenda hér um settum vit okkur innsigli, Ásbjörn Gunnarsson ok Jón, með þessara fyrrnefndra góðra manna innsiglium fyrir þetta bréf, en gort var á sunnudaginn næsta fyrir óláfsmessuaptan *anno domini* 1422 (DN IV 818, Hægstad 1915: 121–122; Hødnebo 1966: 48–49).

The charter follows a typical template in which there is an opening, a main part with a list of *items*, and a closing. The referential null subject is in the opening, glossed in (24) below.

- (24) [...] *kunnigt gerandi at vit várum í hjá. Heyrðum pro á, at [...]*
 [...] known making that we were in by heard [we] on that [...]
 ‘[...] making it known that we were present. We heard, that [...]’.

The phrase *Heyrðum pro á, at [...]* is analyzed here with a referential null subject because this is how Kinn analyzes it when it appears in other charters

(2016a: 223, 240, 243).¹² The main part of the charter displays a very interesting pattern regarding the usage of the prepropral article, and a usage that falls neatly in line with the pattern discussed earlier in section 5.5. We notice that the three individuals mentioned the most in this charter – Ásbjörn, Sǫlvarr, and Ingibjörg – do not have a prepropral article attached to their names the first time they are mentioned in this main part, but then appear consistently with prepropral articles whenever they are mentioned again throughout the rest of the charter (nine times in total). As discussed in more detail in section 5.5, I posit that this pattern stems from the fact that these individuals' names and identities are new information when they are first mentioned, and then given information afterwards. The prepropral article is a marker of givenness, as discussed before.

In two of the sequences with personal pronouns and names, the collocations clearly reveal that we are dealing with prepropral articles; cf. examples (25–26).

- (25) Item *seldu þeir ok, hann Ásbjörn ok hann Sǫlvarr, herna Háland fyrrnefnda*
thus sold they and he Ásbjörn and he Sǫlvarr this Háland aforementioned
 'And thus they, Ásbjörn and Sǫlvarr, sold the aforementioned Háland'.
- (26) Item *kendust ok þeir, hann Ásbjörn ok hann Sǫlvarr, at þeir höfðu [...]*
thus acknowledged and they he Ásbjörn and he Sǫlvarr that they had [...]
 'And thus they, Ásbjörn and Sǫlvarr, acknowledged that they had [...]'.

In both cases, the sequence *hann Ásbjörn ok hann Sǫlvarr* is an apposition to the subject pronoun *þeir*; thus, for that reason, the personal names cannot be appositions to the pronoun *hann*. If they were, the pronoun *hann* would function as the main element in the apposition to the pronoun *þeir*. Recall from section 5.4 that the pronoun in an actual apposition *hann Ásbjörn* should be able to stand on its own (condition 1). So if the sequences of personal pronouns plus proper names in (25–26) are appositions, we should be able to leave out the names and read *þeir, hann ok hann* 'they, he and he'. Such a construction makes very little sense, of course, since an apposition like *hann ok hann* 'he and he' does not add any meaningful information to the already existing pro-

12. According to Kinn, 1st person null subjects, which in her view do not exist in Old Norwegian (see section 4), are not instances of DP-deletion (see section 2) when they occur in Middle Norwegian, but instances of "early discourse ellipsis" (2016a: 265–267; 2016c: 304). It is not clear to me from Kinn's discussion why her analysis would not allow these types of null subjects to cooccur with prepropral articles. Instead of speculating on that any further, I simply demonstrate here that Kinn's observation that null subjects and prepropral articles do not cooccur in Middle Norwegian texts is not a correct observation for the Middle Norwegian text corpus (2016a: 258, 273).

noun *þeir* ‘they’. This is especially true for this language, in which the masculine form *þeir* unambiguously reveals that all the members of the set it refers to are male. The only meaningful way of interpreting the collocations in (25–26) would be to read *þeir, hann Ásbjörn ok hann Sǫlvarr* ‘they, Ásbjörn and Sǫlvarr’, in which the meaningful and disambiguating information added to the pronoun *þeir* is the names of the people that *þeir* refers to. There is, therefore, no doubt that we are dealing with preproprial articles in this charter from 1422.

6 Conclusion

In the Old Norwegian text corpus, there is an apparent asymmetry in the distribution of referential null subjects. While they are relatively common in the 3rd person, they are markedly rarer in the 1st and 2nd person. In recent work, Kari Kinn (2016a,b,c) claims that this difference is the result of a grammatical restriction in the language of the scribes, according to which 3rd person null subjects are grammatical, whereas 1st and 2nd person null subjects are ungrammatical.

Kinn proposes the following technical implementation to account for this difference: 1st and 2nd person pronouns are *determiner phrases*, or DPs, while 3rd person pronouns are *φ-feature phrases*, or ΦPs. A syntactic process in the Old Norwegian grammar deletes ΦPs, thereby creating 3rd person null subjects, but the same process cannot delete DPs, and this ensures that 1st and 2nd person pronouns stay intact.

For this theoretical analysis to be possible, two conditions must hold true for Old Norwegian: (1) 1st and 2nd person null subjects cannot exist, and (2) 3rd person pronouns cannot be DPs. In this article, I have demonstrated that neither of these two conditions is supported by the empirical data. With respect to the first condition, there is no question that we do find 1st and 2nd person null subjects in the Old Norwegian texts. Kinn’s suggestion to dismiss all such cases as omission errors is not supported by the data, as the instances are neither randomly distributed (as errors should be) nor limited to the locations in the manuscripts where Kinn hypothesizes they should occur. When it comes to the second condition, data from Modern Norwegian suggest that 3rd person pronouns must be interpreted as DPs if the language uses those pronouns as preproprial articles. If 3rd person pronouns in Old Norwegian are not DPs, then Old Norwegian cannot have preproprial articles. Although Kinn claims that this prediction holds, empirical data from Old Norwegian texts demon-

strate quite clearly that prepropral articles do exist in the language. As a result, 3rd person pronouns must be DPs in Old Norwegian.

The conclusion that the Old Norwegian 3rd person pronouns are DPs should not be a surprise, given the history of these pronouns. It is generally agreed that they originated as demonstratives in early Proto-Norse, as the initial consonant *h-* in *hann* 'he' and *hon* 'she' stems from a demonstrative element seen in many related Indo-European languages (cf. e.g. de Vries 1962: 209; Seebold 1984: 61, 65). Without evidence to the contrary, we should assume that words that originated as determiners in Proto-Norse, and that function as determiners in Modern Norwegian, also were determiners at the intermediate stage of Old Norwegian.

In conclusion, there does not seem to be any empirical evidence to support the idea that there is a difference in the syntactic structure between 1st and 2nd person pronouns, on the one hand, and 3rd person pronouns, on the other hand, in Old Norwegian. They all appear to have the ability to function as determiners, thus indicating that they are all determiner phrases, or DPs. Their syntactic structure can therefore not be responsible for the observed asymmetry in how often they appear as null subjects. It seems more likely that this difference has something to do with *performance* issues, and more specifically with discourse-related properties.

References

- Axel, Katrin. 2007. *Studies in Old High German syntax. Left sentence periphery, verb placement and verb-second*. Linguistik Aktuell/Linguistics Today 112. Amsterdam: John Benjamins.
- Beito, Olav T. 1986. *Nynorsk grammatikk. Lyd- og ordlære*. 2nd ed. Oslo: Det norske samlaget.
- Burton-Roberts, N. 1994. Apposition. *The encyclopedia of language and linguistics*. Ed. by R. E. Asher & J. M. Y. Simpson. Vol. 1. Oxford: Pergamon, 184–187.
- Chapman, Kenneth G. 1962. *Icelandic-Norwegian linguistic relationships*. Norsk Tidsskrift for Sprogvidenskap. Suppl. bind 7. Oslo: Universitetsforlaget.
- Chomsky, Noam. 1957. *Syntactic structures*. Janua linguarum. Studia memoriae Nicolai van Wijk dedicata 4.'s-Gravenhage: Mouton & Co.
- . 1965. *Aspects of the theory of syntax*. Cambridge, MA: The M.I.T. Press.
- . 1975. *The logical structure of linguistic theory*. New York, NY: Plenum.

- . 1986. *Knowledge of language. Its nature, origin, and use*. Convergence. Westport, CT: Praeger.
- . 1995. *The minimalist program*. Current studies in linguistics 28. Cambridge, MA: The MIT Press.
- . 2000. Minimalist inquiries: the framework. *Step by step. Essays on minimalist syntax in honor of Howard Lasnik*. Ed. by Roger Martin, David Michaels, & Juan Uriagereka. Cambridge, MA: The MIT Press, 89–155.
- Chomsky, Noam & Howard Lasnik. 1993. The theory of principles and parameters. *Syntax. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung*. Ed. by Joachim Jacobs, Arnim von Stechow, Wolfgang Sternefeld, & Theo Vennemann. Vol. 1. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft 9. Berlin: Walter de Gruyter, 506–569.
- Dahl, Östen. 2015. *Grammaticalization in the North. Noun phrase morphosyntax in Scandinavian vernaculars*. Studies in Diversity Linguistics 6. Berlin: Language Science Press.
- Déchainé, Rose-Marie & Martina Wiltschko. 2002. Decomposing pronouns. *Linguistic Inquiry* 33(3): 409–442.
- Delsing, Lars-Olof. 2003. Syntaktisk variation i nordiska nominalfraser. *Dialektsyntaktiska studier av den nordiska nominalfrasen*. Ed. by Øystein Alexander Vangnes, Anders Holmberg, & Lars-Olof Delsing. Tromsø Studies in Linguistics 22. Oslo: Novus, 11–64.
- DN = Diplomatarium Norvegicum*. 1847–2011. *Oldbreve til Kundskab om Norges indre og ydre Forhold, Sprog, Slægter, Sæder, Lovgivning og Rettergang i Middelalderen*. Ed. by Chr. C. A. Lange & Carl R. Unger. 23 vols. Christiania: P. T. Mallings Forlagshandel.
- Einarsson, Bjarni, ed. 2001. *Egils saga Skallagrímssonar*. Vol. 1: *A-redaktionen*. Efter forarbejder af Jón Helgason. Editiones Arnarnagmagnæ. Series A 19. København: C. A. Reitzels forlag.
- Einarsson, Stefán. 1949. *Icelandic. Grammar, texts, glossary*. Baltimore: John Hopkins.
- Faarlund, Jan Terje. 2004. *The syntax of Old Norse. With a survey of the inflectional morphology and a complete bibliography*. Oxford: Oxford University Press.
- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie, & Kjell Ivar Vannebo. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ferraresi, Gisella. 2005. *Word order and phrase structure in Gothic*. Orbis Supplementa 25. Leuven: Peeters.

- Fertig, David. 2000. Null subjects in Gothic. *American Journal of Germanic Linguistics and Literatures* 12(1): 3–21.
- van Gelderen, Elly. 2013. Null subjects in Old English. *Linguistic Inquiry* 44(2): 271–285.
- Gjessing, Helge. 1913. *Tunsbergs historie i middelalderen til 1536*. Utgit av Tønsberg Museum med bidrag av Tønsberg Sparebank. Kristiania: Steen'ske bogtrykkeri og forlag.
- Haugen, Einar. 1982. *Oppdalsmålet. Innføring i et sørtrøndsk fjellbygdemål*. Oslo: Tanum-Norli.
- Hauksbók*. 1892–1896. *Udgiven efter de arnamagnæanske håndskrifter no. 371, 544 og 675, 4° samt forskellige papirhåndskrifter*. Udgiven af det kongelige nordiske Oldskrift-Selskab. København: Thieles Bogtrykkeri.
- Heggstad, Leiv. 1931. *Norsk grammatikk. Større utgåve*. 2nd ed. Oslo: Olaf Norlis forlag.
- Helgason, Jón. 1960. Introduction. *Hauksbók. The Arna-Magnæan manuscripts 371, 4to, 544, 4to, and 675, 4to*. Manuscripta Islandica 5. Copenhagen: Ejnar Munksgaard, v–xxxvii.
- Heltøft, Lars. 2012. Zero expression of arguments in Old Danish. *Acta Linguistica Hafniensia* 44(2): 169–191.
- Heusler, Andreas. 1932. *Altisländisches Elementarbuch*. 3rd ed. Heidelberg: Carl Winters Universitätsbuchhandlung.
- Holtmark, Anne. 1956. Innledning. *Legendarisk olavssaga. Etter Uppsala Universitetsbiblioteks Delagardieska samlingen nr. 8 ii*. Corpus Codicum Norvegicorum Medii Aevi, Quarto Serie 2. Oslo: Selskapet til utgivelse av gamle norske håndskrifter, 1–24.
- Huddleston, Rodney & Geoffrey K. Pullum. 2002. *The Cambridge grammar of the English language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Husmann, Jørgen. 1943. *Bygdestubber*. Oslo: Gunnar Stenersens forlag.
- Hægstad, Marius. 1915. *Vestnorske maalføre fyre 1350*. Vol. 2.1: *Sudvestlandsk. Rygjamaal*. Videnskapsselskapets skrifter. II. Hist.-filos. klasse. 1914 5. Kristiania: Jacob Dybwad.
- Hødnebo, Finn, ed. 1960. *Norske diplomer. Til og med år 1300*. Corpus Codicum Norvegicorum Medii Aevi, Folio Serie 2. Oslo: Selskapet til utgivelse av gamle norske håndskrifter.
- , ed. 1966. *Utvalg av norske diplomer. 1350–1550*. Nordisk filologi. Tekster og lærebøker til universitetsbruk. Serie A: Tekster 13. Oslo: Dreyers forlag.

- Håberg, Live. 2010. *Den preproprielle artikkelen i norsk. Ei undersøking av namneartiklar i Kvæfjord, Gausdal og Voss*. MA thesis. University of Oslo.
- Håkansson, David. 2013. Null referential subjects in the history of Swedish. *Journal of Historical Linguistics* 3(2): 155–191.
- Iversen, Ragnvald. 1918. *Syntaksen i Tromsø bymaal. En kort oversigt*. Følgeskrift til «Maal og Minne» 1918. Kristiania: Bymaals-lagets forlag.
- . 1972. *Norrrøn grammatikk*. 7th ed. Revidert ved E. F. Halvorsen. Aschehoug.
- Johannessen, Janne Bondi. 2006. Just any pronoun anywhere? Pronouns and “new” demonstratives in Norwegian. *A Festschrift for Kjell Johan Sæbo. In partial fulfilment of the requirements for the celebration of his 50th birthday*. Ed. by Torgrim Solstad, Atle Grønn, & Dag Haug. Oslo, 91–106.
- . 2008. The pronominal psychological demonstrative in Scandinavian: Its syntax, semantic and pragmatics. *Nordic Journal of Linguistics* 31(2): 161–192.
- Johannessen, Janne Bondi & Piotr Garbacz. 2014. Proprial articles. *Nordic Atlas of Language Structures Journal* 1: 10–17.
- Johannessen, Ole-Jørgen & Erik Simensen. 1975. *Norsk språk 1250–1350. Primærkilder og sekundærlitteratur*. Ein bibliografi. Oslo.
- Johnsen, Oscar Albert, ed. 1922. *Olafs saga hins helga. Efter pergamenthaandskrift i Uppsala Universitetsbibliotek, Delagardieske samling nr. 8ii*. Utgit av Den norske historiske kildeskriftskommission. Kristiania: Jacob Dybwad.
- Jónsson, Finnur. 1892–1896. Indledning. *Hauksbók. Udgiven efter de arnamagnæanske håndskrifter no. 371, 544 og 675, 4° samt forskellige papirhåndskrifter*. Udgiven af det kongelige nordiske Oldskrift-Selskab. København: Thieles Bogtrykkeri, i–cxxxix.
- Juel, Gunnar. 1991. *Hovedtrekk av syntaksen i Kristiansund bymål*. Kristiansund: Holm trykk.
- Kinn, Kari. 2014. The cognitive status of null subject referents in Old Norse and their Modern Norwegian counterparts. *Information structure and syntactic change in Germanic and Romance languages*. Ed. by Kristin Bech & Kristine Gunn Eide. *Linguistik Aktuell/Linguistics Today* 213. Amsterdam: John Benjamins, 173–199.
- . 2016a. *Null subjects in the history of Norwegian*. Ph.D. thesis. University of Oslo.

- . 2016b. Null arguments in Old Norwegian: Interaction between pronouns and functional domains. *Cambridge Occasional Papers in Linguistics* 9: 108–129.
- . 2016c. Referential vs. non-referential null subjects in Middle Norwegian. *Nordic Journal of Linguistics* 39(3): 277–310.
- Kinn, Kari, Kristian A. Rusten, & George Walkden. 2016. Null subjects in early Icelandic. *Journal of Germanic Linguistics* 28(1): 31–78.
- Knudsen, Trygve. 1952. Innledning. *Gammelnorsk homilieboek. Etter AM 619 Qv. Corpus Codicum Norvegicorum Medii Aevi, Quarto Serie 1*. Oslo: Selskapet til utgivelse av gamle norske håndskrifter, 1–39.
- Larsen, Amund B. 1907. *Kristiania bymål. Vulgærsproget med henblik på den utvungne dagligtale*. Utgit av Bymålslaget. Kristiania: Cammermeyers boghandel.
- . 1926. *Sognemålene*. Hermed to sprogkarter for Sogn. Oslo: Jacob Dybwad.
- Lie, Svein. 2008. Veldig sånn festejente. *Ny forskning omkring talespråk*. Ed. by Janne Bondi Johannessen & Kristin Hagen. Oslo: Novus, 78–95.
- . 2010. Bakgrunnsdeiksis og demonstrativer. *Festskrift til Bo Ralph*. Ed. by Kristinn Jóhannesson, Ida Larsson, Erik Magnusson Petzell, Sven-Göran Malmgren, Lena Rogström, & Emma Sköldberg. Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning 39. Göteborg: Göteborgs universitet, 168–177.
- Mørck, Endre. 2011. *Leddstillinga i mellomnorske heilsetninger. Funksjons- og feltanalyse og materialpresentasjon*. Oslo: Novus.
- Målføresynopsisen*. URL: <http://www.edd.uio.no/synops/work/hovedside.html>.
- Noreen, Adolf. 1923. *Altnordische Grammatik*. Vol. 1: *Altisländische und altnorwegische grammatik (laut- und flexionslehre). Unter berücksichtigung des urnordischen*. 4th ed. Sammlung kurzer Grammatiken germanischer Dialekte 4. Halle (Saale): Max Niemeyer.
- Nygaard, M. 1905. *Norrøn syntax*. Kristiania: H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard).
- Næs, Olav. 1979. *Norsk grammatikk. Elementære strukturer og syntaks*. 4th ed. Oslo: Fabritius.
- Ott, Dennis. 2016. Ellipsis in appositives. *Glossa* 1(1): 34. 1–46.
- Ottosson, Kjartan. 2003. Heimenorsk innverknad på islandsk språk i mellomalderen, særleg i morfologien. *Útnorður. West Nordic standardisation and variation*. Papers from a symposium in Stockholm. October 7th 2001. Ed. by Kristján Árnason. Reykjavík: University of Iceland Press, 111–152.

- Papazian, Eric. 1978. Han og ho. Eit uromantisk oversyn over formene av desse pronomena og bruken av dei i norsk. *På leit etter ord. Heidersskrift til Inger Frøyset frå medarbeidarar og studentar*. Ed. by Ingeborg Hoff. Skrifter frå Norsk Målførearkiv 33. Oslo: Universitetsforlaget, 235–281.
- Pedersen, Tord. 1961. *Drammen. En norsk østlandsbys utviklingshistorie*. Vol. 1. Drammen.
- Popper, Karl R. 1994. *Logik der Forschung*. 10th ed. Die Einheit der Gesellschaftswissenschaften. Studien in den Grenzbereichen der Wirtschafts- und Sozialwissenschaften 4. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck).
- Rusten, Kristian A. 2015. A quantitative study of empty referential subjects in Old English prose and poetry. *Transactions of the Philological Society* 113(1): 53–75.
- Sandøy, Helge. 2003. Språkendingar med eller utan kontakt i Vest-Norden? *Útnorður. West Nordic standardisation and variation*. Papers from a symposium in Stockholm. October 7th 2001. Ed. by Kristján Árnason. Reykjavík: University of Iceland Press, 81–110.
- Schlachter, Eva. 2012. *Syntax und Informationsstruktur im Althochdeutschen. Untersuchungen am Beispiel der Isidor-Gruppe*. Heidelberg: Universitätsverlag Winter.
- Seebold, Elmar. 1984. *Das System der Personalpronomina in den frühgermanischen Sprachen. Sein Aufbau und seine Herkunft*. Ergänzungshefte zur Zeitschrift für Vergleichende Sprachforschung 34. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Seip, Didrik Arup. 1955. *Norsk språkhistorie. Til omkring 1370*. 2nd ed. Oslo: H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard).
- Sigurðsson, Halldór Ármann. 1993. Argument-drop in Old Icelandic. *Lingua* 89: 247–280.
- . 2006. The Icelandic noun phrase. Central traits. *Arkiv för nordisk filologi* 121: 193–236.
- de Smet, J. 1970. Het subjectspronomen in de oudnederfrankische psalmfragmenten. *Studia Germanica Gandensia* 12: 145–158.
- Sprouse, Jon. 2007. Continuous acceptability, categorical grammaticality, and experimental syntax. *Biolinguistics* 1: 123–134.
- Thráinsson, Höskuldur. 2007. *The syntax of Icelandic*. Cambridge syntax guides. Cambridge: Cambridge University Press.
- Venås, Kjell. 1977. *Hallingmålet*. Oslo: Det norske samlaget.

- Vigfusson, Gudbrand. 1874. *An Icelandic-English dictionary. Based on the ms. collections of the late Richard Cleasby.* With an introduction and life of Richard Cleasby by George Webbe Dasent. Oxford: Clarendon Press.
- de Vries, Jan. 1962. *Altnordisches etymologisches Wörterbuch.* 2nd ed. Leiden: E. J. Brill.
- Vågslid, Eivind. 1989. *Norske skriparar i millomalderen.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Walkden, George. 2013. Null subjects in Old English. *Language Variation and Change* 25(2): 155–178.
- . 2014. *Syntactic reconstruction and Proto-Germanic.* Oxford studies in diachronic and historical linguistics 12. Oxford: Oxford University Press.
- Aasen, Ivar. 1864. *Norsk Grammatik.* Omarbeidet Udgave af “Det norske Folkesprogs Grammatik”. Christiania: P. T. Mallings Forlagsboghandel.

Sverre Stausland Johnsen

Department of Linguistics and Scandinavian Studies

University of Oslo

PO Box 1102 Blindern

NO-0317 Oslo

stausland.johnsen@iln.uio.no

Kristin M. Eide (red.). *Norsk andrespråkssyntaks*. Oslo: Novus forlag 2015, 487 s.

Det finnes knapt et felt innenfor lingvistikken som er så raskt voksende som andrespråkstilegnelse og -læring. Antallet referanseverk som har utkommet på feltet de siste 10–15 årene gir en god indikasjon på dette. Eksempler er Doughty & Long (2003), Robinson & N. Ellis (2008), R. Ellis (2008), Ritchie & Bathia (2009), Long & Doughty (2009), Macaro (2010), Gass & Mackey (2012) og Hershensohn & Young-Scholten (2013). I samme tidsperiode har det kommet ut en rekke forskningsbaserte introduksjonsbøker for feltet, blant (mange) andre Gass & Selinker (2008), Ortega (2009), R. Ellis (2015) og Benati & Angelovska (2016). Det er derfor fullt og helt på sin plass at det kommer et større oversiktsverk i Norge om andrespråksforskning, skrevet på norsk og med fokus på norsk som andrespråk. Boka inneholder ti artikler, alle skrevet av forskere med nåværende eller tidligere tilknytning til NTNU, Trondheim: Kristin Melum Eide, som også er redaktør for utgivelsen, Tor A. Åfarli, Olaf Husby, Fufen Jin og Guro Busterud. Gitt de fleste bidragsyternes forskningsfokus, dreier det seg ikke bare om en overordnet bok om norsk som andrespråk. Boka har som tittel *Norsk andrespråkssyntaks*, noe som betyr at syntakskomponenten i (andre-)språkstilegnelse vies en helt spesiell plass. Dette er spørsmål vi vil komme tilbake til i gjennomgangen under.

Tittelen *Norsk andrespråkssyntaks* rettferdiggjøres i bokas syv første kapitler som involverer fire av de fem bidragsyterne (Eide, Åfarli, Jin og Busterud) og som alle plasserer sin forskning innenfor chomskyansk generativ syntaks. Kapittel 1, “*Kompetanse*” og “*performanse*”: *kunnskap og produksjon* (Eide og Busterud), tar utgangspunkt i det grunnleggende skillet i generativ grammatikk mellom begrepsparet *kompetanse* og *performanse* og viser hvordan det spiller inn i nyere språkstilegnelsesteorier. Mer grunnleggende gjøres det rede for det som ofte ses på som den “chomskyanske revolusjonen” i lingvistikken, og da med spesielt fokus på språklæringsteorier. Chomsky lanserte sine teorier på 1950-tallet som en reaksjon mot rådende behavioristisk inspirerte språklæringsteorier. Barn lærer sin fulle morsmålsgrammatikk (L1) i en alder av 0–4 år, noe som betyr, i følge Chomsky, at tilegnelsen av slike komplekse systemer umulig bare kan baseres på imitasjoner og stimuli-respons, slik blant andre Skinner hadde hevdet. Det chomskyanske paradigmet svar på dette var at deler av barnets mentale grammatikk måtte være medfødt og felles for alle språk i form av en universell grammatikk (UG). Dette kalles “medfødt-hypotesen” og denne

internaliserte grammatikken er det egentlige studieobjektet for lingvistikken slik Chomsky så (og ser) det. Kapitlet til Eide og Busterud tar for seg utviklingen av generativ grammatikk gjennom ulike etapper av teorien fram mot Prinsipp og parameter-teorien på 1980-tallet og fram til i dag. Alle språk er bygd etter universelle prinsipper (UG), som slik er felles for alle språk, og parametre, eller “åpne prinsipper”, som varierer fra språk til språk (s. 32–34). Slik sett er barnet avhengig av språklige stimuli i kombinasjon med universalgrammatikken for å “sette” sin L1-grammatikk. På et tidspunkt, gjerne postulert som den “kritiske periode” (mellom alderen av 6–7 år og tidlig pubertetsalder), vil så barnet miste evnen til fullt og helt å tilegne seg et (nytt) språk på morsmålsliknende måte. Spørsmålet Eide og Busterud stiller, i tråd med en stor forskningstradisjon i det generative paradigmet på 1990-tallet og tidlig 2000-tall, er om UG også er aktiv i andrepråkslæring. To teorier, som vil få større plass senere i boka (flere kapitler, særlig kapittel 6), testes for dette: *Failed Functional Features Hypothesis* (FFFH) og *Full Transfer, Full Access* (FTFA¹). FFFH antar at visse UG-parametre ikke kan endres i voksen alder, mens FTFA mener at alle UG-parametre kan endres, også i voksen alder.

En syntaks for norsk som andrespråk etableres i kapitlene 2 (*UG-basert andrespråksteori og syntaktisk struktur*) og 3 (*UG-basert andrespråksteori og leddstillingsvariasjon*), begge forfattet av Tor A. Åfarli. Disse kapitlene er basert på Åfarli & Sakshaug 2006², men tilrettelagt for målsettingene med den nye boka. Spørsmål som introduseres i kapittel 2 gjelder hvordan og i hvor stor grad UG samt innlærers L1 spiller inn i tilegnelsen av norsk som andrespråk. Den tredelte setningsgrammatikken som i en eller annen form kjennetegner all nyere generativ syntaks, bestående av VP, TP og CP, innføres med vekt på likheten mellom L1- og L2-læring, men diskuteres også i lys av modningsteorier og UG. Spørsmål som dette føres videre og eksemplifiseres i kapittel 3 hvor leddstillingsmønstre i ulike L1 og L2 er hovedfokus. Ulike leddstillingsmønstre avhenger i stor grad av om språkene har verbflytting fra V til T, og, som i norsk, videre til C. Variasjon i leddstilling kan på den måten relateres til UG-teoriene fra kapittel 1 og spørsmålene om andrespråksinnlærers fulle eller delvise tilgang til universalgrammatikken og/eller sin egen L1-grammatikk i tilegnelsesprosessen.

1. På flere steder i boka omtales denne teorien som *Full Transfer, Full Aksess* (sic). Dreier det seg om feilskrivning eller et forsøk på fornorsking?

2. Åfarli, T. A., Sakshaug, L. 2006. *Grammatikk : syntaks og morfologi med norsk i sentrum*. Oslo : Det Norske Samlaget.

I modellene for L2-grammatikker fra kapittel 2 og 3 spiller verbale kategorier en sentral rolle. Dette bygger opp til kapittel 4 om *Tilegnelse av verbale kategorier* av K. M. Eide hvor spørsmål om VP-, TP- og CP-nivået og om hvordan tempus (T), modalitet (M) og aspekt (A) tilegnes utvikles ytterligere. Det er i dette kapitlet utbyggingen av *mellomspråksgrammatikker* tar form for alvor, og da med vekt på det funksjonelle nivået og finitthetskategoriene TMA. Norsk er (på linje med andre germanske språk) et V2-språk med verbet på andre plass i fortellende hovedsetninger. Når et slikt språk skal tilegnes som andrespråk, må innlæreren beherske både morfologiske (verbbøyninger) og strukturelle sider (verbflytting) av setningsbygging, noe som er et vedvarende problem i innlæringen av germanske språk, inkludert norsk (s. 177). Siden TMA-markører finnes i de fleste språk, er finitthetskategorien slik sett et vel egnet testområde for sammenlikningen mellom første- og andrespråksgrammatikker.

Finittet spiller også en avgjørende rolle i det påfølgende kapitlet 5 *Anaforer; relasjonen mellom nominaler og finittet* av Guro Busterud. Mer spesifikt handler dette kapitlet om bindingskonstruksjoner i norsk som L1 og L2. Bindingskonstruksjoner er et yndet objekt for lingvistiske teori, men de viser seg også, ikke overraskende, å være vanskelig å tilegne seg for andrespråksinnlærere av norsk. Kapitlet tar utgangspunkt i en klassisk versjon av bindingsteorien og fokuserer på skillet mellom “anaforer” (eller refleksiver) og “pronominaler”. Prinsipp A av bindingsteorien sier at anaforer må være bundet i sitt lokale domene (*Marit_i elsker seg selv_i*), mens pronominaler ikke kan være bundet i sitt lokale domene (*Marit_i elsker henne*_j*; kan ikke bety at Marit elsker seg selv). *Seg (selv)* er en anafor, mens *henne* er et pronominal. Anaforer og pronominaler har komplementær distribusjon. Norsk har også ikke-lokal binding, kalt langdistansebinding (*Jon_i hørte Marit snakke om seg_j*; hvor *seg* (langdistanse-)bindes av Jon). I siste delen av kapitlet viser forfatteren så hvordan anaforer både kan gi oss innsikt i spørsmålet om UGs tilgjengelighet for andrespråksinnlæring og tilegnelse av språkspesifikke trekk (s. 217). Anaforer kan variere med hensyn til (bindings-)domene, (subjekt- eller objekts-)orientering og (enkel eller kompleks) morfologi. Verdier for disse områdene kan variere fra språk til språk og språkinnlæreren må sette (eller resette) verdiene i møte med input fra målspråket. Slik parameter-(re-)setting er igjen underlagt prinsipper fra UG. Siden norsk har både kortdistanse- og langdistansebinding, og i tillegg stor grad av dialektal variasjon, viser bindingsfenomenet seg å være et godt eksempel på be-

rettigheten av et formelt teoretisk fundament for studiet av norsk andrespråksyntaks.

Kapitlene 6 og 7 er delvis bygd på (og oversatt fra) Fufen Jins avhandling fra 2007.³ Kapittel 6 om *Nyere andrespråksteorier* (Jin, Eide, Busterud) setter fokus på teorier fra 1990-tallet og tidlig 2000-tall som omhandler parameter-(re-)setting. Mer presist settes de to teoriene *Failed Functional Features Hypothesis* (FFFH) og *Full Transfer, Full Access* (FTFA) opp mot hverandre i spørsmålet om parametre fra UG er tilgjengelige og mulige å endre i voksen alder. Kapitlet inneholder detaljerte gjennomganger av arbeider innenfor de to retningene etterfulgt av en nyskrevet del (6.5) om nyere teorier om tredjespråkstilegnelse. Mens man i det meste av forskningen opp til helt ny tid har skilt mellom L1 og L2 (= S1 og S2 i boka hvor S2 er alle språk som tilegnes etter førstespråket), er det de helt siste årene blitt større og større fokus på forskjeller mellom andrespråk (L2) og tredjespråk (L3 = S3 som samlebetegnelse for L3). Det dreier seg om et nytt fagfelt og de (få eksisterende) teoriene som presenteres fokuserer på både UG, L1 og L2 som transfer-kilder til tredjespråkstilegnelse. På samme måte som kapittel 6, er kapittel 7 *Tilegnelse av nominale kategorier* (Jin, Eide) basert på Fufen Jins avhandling fra 2007 (se note 3). Mens verbale kategorier var hovedtema for kapittel 4, ser kapittel 7 i detalj på kompleksiteten i andrespråkstilegnelse (bøyningsystem, kongruenstrekk for genus, numerus og definitthet) av norske nominalfraser hvor norsk (første- og andrespråk) settes opp mot romansk (italiensk og spansk), engelsk og kinesisk. Valget av disse språkene for sammenlikningen er ikke tilfeldig. Som norsk er italiensk og spansk språk med et relativt komplekst system for nominalfrasen (ekspisitt markering av genus, numerus og definitthet), engelsk har et relativt enkelt nominalsystem (markering utelukkende av numerus), mens kinesisk har lite bøyningsmorfologi generelt (s. 288 ff.). Et eksperiment settes så opp for å teste i hvilken grad de ulike informantgruppene for italiensk, spansk, engelsk og kinesisk har problemer med tilegnelse av nominalsystemet i norsk som andrespråk. Resultatene viser at flesteparten av informantene fra den romanske gruppen, men også halvparten av den engelske gruppen, oppnådde målspråksliknende resultater for norske nominalfraser med artikkel- og adjektivbøying. De kinesiske informantene hører til den minst målspråkslike gruppen. Resultatene – også typer feil i den minst målspråkslike gruppen – testes så i lys av FFFH-hypotesen og FTFA-hypotesen fra de foregående kapitlene. Funn fra

3. Jin, F. 2007. *Second language acquisition and processing of Norwegian DP internal agreement*. Doktoravhandling, NTNU. Uheldigvis er referansen til Jins avhandling uteglemt i bibliografien for kapittel 6.

Jins avhandling støtter ikke opp, fullt og helt, rundt noen av disse teoriene. Det er nemlig stor individuell spredning innad i de homogene informantgruppene, noe man ikke ville forvente gitt de teoretiske hypotesene. Kapitlet viser imidlertid på en god måte interessen for teoretisk fundering av hypoteser og muligheten for å sette opp meningsfulle eksperimenter.

Kapitlene 8 til 10, fra side 325 til 487, – alle forfattet av Olaf Husby – har et mer didaktisk perspektiv enn bokas øvrige kapitler. Innholdet i disse kapitlene er heller ikke rettet mot syntaks slik bokas overordnede tittel (*Norsk andrespråkssyntaks*) sier. Kapittel 8 *Andrespråk og uttale* tar for seg uttale og uttaleundervisning i andrespråk generelt og i norsk som andrespråk spesifikt. Det setter også uttaleundervisningen inn i et historisk perspektiv, fra Johan Storm og Reformbevegelsen på slutten av 1800-tallet, og i lys av utviklingen av didaktiske modeller (fra Den direkte metoden via Den audio-lingvale metode til nyere tids Kommunikativ kompetanse), med vekt på både persepsjon og produksjon og (psykologiske, sosiale, pedagogiske og lingvistiske) faktorer som har innflytelse på uttaleferdigheter i andrespråket. Kapitlet inneholder også en egen del med presentering av modeller for tilegnelse av andrespråksfonologi. Kapittel 9 *Andrespråkstilegenelse : anvendt og teoretisk perspektiv* setter andrespråksforskningen og anvendt lingvistikk inn i et større vitenskapsteoretisk perspektiv. Mens studiet av førstespråkstilegenelse tradisjonelt regnes som del av teoretisk lingvistikk, har andrespråksforskning blitt regnet som del av anvendt språkvitenskap (s. 407). Man finner i dette kapitlet også diskusjon av termen andrespråksforskning (andrespråk = språk som tilegnes etter morsmålet) satt opp mot termen fremmedspråk, forholdet mellom (språk-)tilegnelse og læring samt en historisk gjennomgang av feltets (rivende) utvikling frå 1950-tallet og fram til i dag. Her finner man også et langt videre teoretisk spenn enn det rent generative som dominerer i bokas syv første kapitler. Husby skiller mellom to underkategorier for den kognitiv-komputasjonelle retningen, først den hypotetisk-deduktive (= generative) modellen (kalt den “eldre tradisjonen” s. 428), så den nyere versjonen, kalt “informasjonsprosessering”, men han behandler også kort forholdet mellom kognitive modeller og sosiolingvistiske modeller (den såkalte “social turn”) som har vunnet terreng de siste årene. Bokas siste kapittel *Norsk som andrespråk : Undervisning og forskning* ser på fagfeltet norsk som andrespråk både i et teoretisk og praktisk perspektiv. Vi finner en diskusjon om fagets plass i rammeverk for skolen og i praksis (fram til Kunnskapsløftet i 2006), men også som universitetsfag (typer emner, institusjonsforankring ved

de norske universitetene) og som eget forskningsfelt (lærebøker, forskningsprosjekter, tidsskrift, nettsteder, m.m.).

Norsk andrepråksyntaks gir et omfattende, interessant og kjærkomment bidrag på norsk om norsk som andrespråk. Boka inneholder ti nyskrevne – og velskrevne – artikler, med både teoretisk og praktisk perspektiv. Den bør leses av alle på feltet, uavhengig av teoretiske interesser og preferanser, men den burde faktisk inngå som grunnlesning for et lingvistikkpublikum langt videre enn det. Her reises spørsmål om forholdet mellom første-, andre- og tredjespråkstilegnelse, testing av presist formulerte hypoteser, veiing av best egnede teoretiske modeller og mye annet. Nettopp i lys av slike åpenbare styrker er det likevel noen spørsmål man kan stille for bokas overordnede struktur.

Som vi har sett dekkes bokas tittel egentlig strengt talt bare av syv av bokas totalt ti kapitler. Man kunne også tenkt seg et noe mer omfattende innledningskapittel (innledningen er på knappe fire sider) som sier litt mer om bokas bruksområder. Det er nemlig slik at kapitlene – noe som er entydig positivt – ikke er løse, men tenkt i en helhetsstruktur. Med slike helhetsperspektiver er det en klar linje mellom mange av kapitlene. Fra de teoretisk overordnede kapitlene 1–3 til kapitlene 4–5 og 7 for eksempel. Likevel kunne man spørre seg om plasseringen av både kapittel 6 og 8. Kapittel 6 om nyere andrespråkteorier i syntaks hører egentlig hjemme som bakteppe for mye av det som diskuteres i de tidligere kapitlene (kapitlet annonseres flere ganger underveis). Kapittel 6 har også klare overlappinger innholdsmessig med kapittel 8 selv om dette siste kapitlet går langt bredere teoretisk enn det overordnet generative i størsteparten av de øvrige kapitlene. Disse spørsmålene om bokas struktur kunne også stilles ved at kapittel 7 om tilegnelsen av nominale kategorier vel så naturlig kunne følge direkte etter tilegnelsen av finittet i kapittel 5. Det er ellers velkomment at forholdet mellom andrespråkstilegnelse og tredjespråkstilegnelse vies plass i kapittel 7, selv om man her kanskje kunne ønske seg enda mer. Det dreier seg om til dels helt unge forskningsfelt (se Rothman et al. 2013). Og siden det her dreier seg om muligheten for å relatere spørsmål om språkstilegnelse og språklæring til tredjespråklæring både i det norske samfunnet og i den norske skole kunne dette danne utgangspunkt for ytterligere perspektivutvidelse for boka. Det er for øvrig påfallende at språklæring i klasserommet så og si ikke er nevnt med ett ord i løpet av bokas nesten 500 sider. Dette blant annet fordi det finnes mye oppdatert faglitteratur på feltet (se for eksempel Mackey & Gass 2005/2015), også innenfor det generative paradigmet som dominerer i boka som helhet (se Whong et al. 2013).

Valget av det generative paradigmet som bokas egentlige teoretiske rammeverk begrunnes klart og tydelig. Her kunne man tenke seg at det ligger en potensiell fare i å snevre inn leserkretsen til dem med sammenfallende teoretisk interesse og bakgrunnskunnskap. Det bør imidlertid ikke bli tilfellet. For lesere med annen teoretisk innretning og preferanse vil det nettopp være interessant å se både forskningsfokus, forsknings spørsmål og (graden av suksessrate i) forsknings svar innenfor konkurrerende rammeverk. Likevel kunne man på dette punktet ha ønsket seg ytterligere rettferdiggjøring. I bokas innledningskapittel refereres det for eksempel – med rette – til R. Ellis (1985). Etter publiseringen av *Norsk andrespråkssyntaks* foreligger det nå en helt nyrevidert utgave av Ellis sitt arbeid (R. Ellis 2015). I innledningen til den nye utgaven skriver Ellis:

Some areas I addressed in the first edition have since fallen out of favour. I have not included a separate chapter on learner strategies for example. [...] I also decided to omit dealing with linguistic universals and **Universal Grammar**. This is a more controversial decision and will be a disappointment to those who view SLA as a testing ground for theories of grammar. My decision was based partly on what I considered to be of relevance to the primary readers of this book – language teachers or students training to become teachers – and partly on my own conviction that purely linguistic theories, especially those that assume a separate language faculty, cannot provide an adequate account of how second languages are learned. SLA (= Second Language Acquisition), of course, does have a role to play in linguistics, but that would need a very different kind of book to this on. (R. Ellis 2015 : 1–2)

Å utelate kapitlet om UG i andreutgaven av boka (2015) er selvsagt Ellis sitt eget valg, men det gir muligens en indikasjon om statusen til teorien i dag.⁴ I nytgivelsen av VanPatten, Williams (2015) er også UG-rammen bare en av mange konkurrerende rammeverk innenfor et felt som nå er blitt så stort at det nesten sprenges. Noe mer overraskende er det at *Norsk andrespråkssyntaks* ikke tar innover seg utvikling på feltet av psykologisk andrespråkforskning (Jegerski, VanPatten 2014). På dette feltet er flere av teoriene faktisk i utgangspunktet basert på generativ teori.⁵ Det ville derfor være naturlig at retninger som er eksperimentelle av natur og nettopp baserer seg på testing i kontrollerte settinger ble omtalt, og kanskje til og med satt opp mot funn i det mer rene

4. For en oppdatert statusrapport sett fra innsiden om generativ andrespråkforskning, også etter utgivelsen av *Norsk andrespråkssyntaks*, se Sprouse (2016).

5. For eksempel *M(odular) O(n-line) G(rowth and) U(se of) L(anguage)*-modellen til Truscott og Sharwood Smith og VanPattens egen teori om *Input Processing*. Se Jegerski, VanPatten 2014 : 1-19.

chomskyanske paradigmet fra *Norsk andrespråkssyntaks*. Disse kommentarene til tross, dette er en bok som bør leses av alle med interesse for både teoretiske og praktiske sider av tilegnelsen og innlæringen av norsk (og andre) andrespråk.

Bibliografi

- Benati, Alessandro G., Angelovska, Tanja 2016. *Second Language Acquisition. A theoretical introduction to real world applications*. London: Bloomsbury.
- Doughty, Catherine J., Long, Michael H. 2003. *The Handbook of Second Language Acquisition*. NY: Blackwell Publishing Company.
- Ellis, Rod. 2008. *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Ellis, Rod. 2015 (1985). *Understanding Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Gass, Susan M., Mackey, Alison. 2012. *The Routledge Handbook of Second Language Acquisition*. NY: Routledge.
- Gass, Susan M., Selinker, Larry. 2008 (1994). *Second Language Acquisition. An Introductory Course*. NY: Routledge.
- Herschensohn, Julia., Young-Scholten, Martha. 2013. *The Cambridge Handbook of Second Language Acquisition*. NY: Cambridge.
- Jegerski, Jill, VanPatten, Bill. 2014. *Research Methods in Second Language Psycholinguistics*. NY: Routledge.
- Long, Michael M., Doughty, Catherine J. 2009. *The Handbook of Language Teaching*. Oxford: Blackwell Publishing Company.
- Mackey, Alison, Gass, Susan M. 2015 (2005). *Second Language Research. Methodology and Design*. London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Macaro, Ernesto. 2010. *The Bloomsbury Companion to Second Language Acquisition*. London: Bloomsbury.
- Ortega, Lourdes. 2009. *Understanding Second Language Acquisition*. London: Routledge.
- Ritchie, William C., Bathia, Tej K. 2009. *The New Handbook of Second Language Acquisition*. Bingley: Emerald.
- Robinson, Peter, Ellis, Nick C. 2008. *Handbook of Cognitive Linguistics and Second Language Acquisition*. NY: Routledge.
- Rothman, Jason, Cabrelli Amaro, Jennifer, de Bot, Kees. 2013. Third language acquisition. In: Herschensohn, Julia, Young-Scholten, Martha. (eds.). *The*

- Cambridge Handbook of Second Language Acquisition*. NY: Cambridge. 372 – 393.
- Sprouse, Rex A. 2016. What are Generative Interlanguage Models Models of? In: Stringer, David et al. (eds.). *Proceedings of the 13th Generative Approaches to Second Language Acquisition (GASLA 2015)*. MA: Cascadilla Proceedings Project. 1-13.
- VanPatten, Bill, Williams, Jessica. 2015 (2007). *Theories in Second Language Acquisition*. London: Routledge.
- Whong, Melinda, Gil, Kook Hee, Marsden, Heather. 2013. *Universal Grammar and the Second Language Classroom*. Berlin: Springer.

Hans Petter Helland
Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk
Universitetet i Oslo
Postboks 1003 Blindern
0315 Oslo
h.p.helland@ilos.uio.no

Janne Bondi Johannessen og Kristin Hagen (red.): *Språk i Norge og nabolanda. Ny forskning om talespråk*. Oslo: Novus forlag 2014, 335 sider.

Bogen *Språk i Norge og nabolanda: Ny forskning om talespråk* er en artikelsamling, som formidler den nyeste viden inden for talesprogsforskningen. Bogen består af et indledende kapitel samt 13 artikler skrevet af 21 førende sprogforskere i Norden. Artiklerne er inddelt i tre overordnede emneområder: *Syntaks: Ordstilling og konstruksjoner* (5 artikler), *Morfologi og fonologi* (4 artikler) samt *Leksikografi: leksikalske ord, partikler og funksjonsord* (4 artikler). Der findes bidrag skrevet på både norsk og svensk. Alle artikler er udstyret med et indledende abstrakt samt et engelsk ditto sidst i artiklen.

Som det fremføres i indledningen, er hensigten med bogen at formidle de nyeste landvindinger inden for talesprogsforskningen. Eller som redaktørerne formulerer det: ”helt ny forskning på et helt ferskt materiale” (s. 7). Bogen udspringer af et seminar, afholdt i 2013 på Oslo Universitet, om nyere forskning om dialekter og talesprog i Norden. De fleste af foredragene fra seminaret er nu samlet i denne bog. I de skriftlige bidrag er forfatterne blevet bedt om ikke at svinge sig op til ”høyttravende teoridiskussioner”, men hellere ”gjøre artiklene tilgængelige for et noe bredere publikum enn det de vanligvis skriver for” (s. 7). Hvad der mere konkret menes med ”et bredere publikum”, bliver ikke præciseret, men ud fra formuleringen må man formode, at der snarere sigtes til lægfolk med interesse for sprog end til fagfolk med specialviden inden for lingvistik. En sådan målsætning stiller følgelig specifikke krav til hvordan man fremlægger resultaterne. Man bliver f.eks. nødt til at tage i betragtning, at læseren næppe er bekendt med fagterminologien, og at en bredere kontekstualisering af de forskellige problemstillinger er nødvendig. Meget af det som vi som sprogforskere lader være implicit må ekspliciteres.

Bogen må dermed betragtes som et bidrag til almen kundskabsformidling, og er på en måde en uafhængig opfølger til bogen *Språk i Oslo: Ny forskning omkring talespråk* (Novus forlag 2008, læs Dukes anmeldelse i NLT 28(1): 2010). Begge bøger er redigeret af Johannessen og Hagen, og sigter mod at formidle de nyeste forskningsresultater om talesprog. Det ser i det hele taget ud til, at almen sprogformidling er populært for tiden, i hvert fald i Norge. Man kan f.eks. i disse måneder opleve en udstilling ved navn ”Oslo sier. Språk i byen” på Bymuseet i Oslo (åben frem til sommeren 2017). Udstillingen har opnået stor succes blandt publikum (personlig kommunikation med museums-

direktøren), hvilket understreger, at der er bred folkelig interesse for sprog, og dermed potentielt også et marked for den aktuelle bog.

Den røde tråd i bogen er det nye empiriske materiale – *Nordisk dialektkorpus*, som alle artikler tager udgangspunkt i. Derudover er bidragsyderne stillet frit mht. hvilke sproglige fænomener de behandler, og hvordan de mere konkret vinkler deres undersøgelse. Tilgangen adskiller sig fra det, man normalt er vant til i forskningsbaserede artikelsamlinger, som oftest kredser omkring en snæver problemstilling eller et bestemt emnefelt. En interessant løsning, som kan byde på mange spændende resultater og iagttagelser. På den anden side kan en sådan tilgang medføre, at det bliver en samling af enkeltstående resultater, som stritter i hver sin retning uden en fælles referenceramme at knytte dem an til. Det kan blive svært for den almene læser at bevare overblikket.

Nordisk dialektkorpus er resultatet af et mangeårigt nordisk netværkssamarbejde. Formålet var at indsamle dialektdata fra de nordiske lande for, på et empirisk grundlag, at kunne undersøge grammatisk variation inden for ét eller på tværs af flere skandinaviske sprog (Johannessen et al. 2009). Korpusset består af transskriberede interviews og samtaler med 821 informanter fra 228 lokaliteter i Norge, Sverige, Danmark, Island og Færøerne (s. 15). Transskriptionerne er grammatisk tagget og samlet i et elektronisk søgbart korpus, som også er suppleret med lyd- og videofiler. Søgeprocedurer og -muligheder er i bogens indledende kapitel grundigt beskrevet og illustreret med *screenshots* af brugergrænsefladen. Den grundige beskrivelse er nyttig, da korpusset er frit tilgængeligt til forskningsformål, og introduktionen kan således fungere som lokkemad for nysgerrige læsere.

Af et talesprogskorpus at være har *Nordisk dialektkorpus* som helhed en betragtelig størrelse (p.t. over 2,8 millioner løbende ord). På den anden side er de fem delkorpusser af meget varierende størrelse (jf. tabel 1, s. 16 og følgende gennemgang s. 17-18). Den norske del udgør næsten 80 % af korpusset (ca. 2,2 millioner løbende ord), mens de øvrige fire varierer fra lidt over 300.000 løbende ord i svensk til 56.000 i islandsk. Det er således kun den norske del, der har den nødvendige størrelse for at kunne foretage data-drevne og kvantitativt funderede sprogundersøgelser. Samtidig betyder det, at sammenligninger med de andre sprog kun kan foretages i begrænset omfang. Heri ligger nok også en del af forklaringen på, hvorfor størstedelen af artiklerne handler om norsk, mens bidrag om dansk og de andre skandinaviske sprog er mere sparsomme.

Korpusset og dets oprindelige formål lægger op til undersøgelser af syntaktisk variation inden for ét eller på tværs af flere skandinaviske sprog og dialekter. Det frie emnevalg og frie vinkling af artiklerne har dog resulteret i 13 ganske forskellige bidrag. Bidragene dækker de traditionelle lingvistiske kerneområder, og giver et godt indblik i det mangesidige forskningsfelt som sprogforskningen beskæftiger sig med. Samtidig demonstrerer artiklerne hvilke varierede undersøgelsesmuligheder et enkelt sprogkorpus kan rumme.

De 13 artikler er som nævnt inddelt i tre overordnede emneområder. De fem artikler i første del *Syntaks: Ordstilling og konstruktioner* tæller følgende: Kristine Bentzen om ordstillingen i sætninger med adverbialt *kanskjel/kanske* i forfæltet i hhv. norsk og svensk; Tor Arne Haugen om polyvalente adjektivkonstruktioner i norsk skrift- og talesprog; Janne Bondi Johannessen, Marit Julien og Helge Lødrup om konstruktioner for ejerskabsrelationer på tværs af de skandinaviske sprog; Ida Larsson og Björn Lundquist om objektplacering ved partikelverber i svensk og norsk; samt Øystein Alexander Vangsnes og Marit Westergaard om ordstillingen i *hv*-spørgsmål i norsk.

Bogens anden del – *Morfologi og fonologi* – består af: Lars-Olof Delsing om ændringer i verbalsystemet i en nordsvensk dialekt; Thórhallur Eythórsson og Jóhannes Gísli Jónsson om kasusvariation ved oblique subjekter i færøsk og islandsk; Unn Røyneland og Brit Mæhlum om udbredelse af retroflektion i to norske dialekter ud fra et sociolingvistisk perspektiv; samt Leiv Inge Aa, Kristin Melum Eide og Tor A. Áfarli om kongruensbøjning af perfektum participium i tre lingvistiske kontekster i norsk.

Sidste del om *Leksikografi: leksikalske ord, partikler og funktionsord* omfatter fire artikler: Ruth Vatvedt Fjeld om slægtskabstermer i norske dialekter og skriftsprog; Helge Sandøy om anvendelsen af kvantorerne *einkvan*, *nokon* og *som* i norsk; Jan Svennevig om brugen af den pragmatiske diskursmarkør *nå* i norsk; samt Åse Wetås' sammenligning af *Nordisk dialektkorpus* med det ældre talesprogs materiale – *Norsk målføresynopsis*.

Artiklerne i samlingen demonstrerer, hvordan sproget og sprogbrugen varierer og forandrer sig over tid, og viser i den forbindelse også en metodisk og teoretisk diversitet, som går på tværs af redaktørernes emnemæssige inddeling af bogen.

Flere af studierne kigger på variationen af en sproglig variabel på tværs af norske dialekter eller på tværs af to eller flere skandinaviske sprog. Nogle forfattere tager en mere traditionel, dialektologisk tilgang til variationen, og fokuserer på lingvistisk og geografisk betingede variationsmønstre (f.eks. Bentzen,

og Vangsnes & Westergaard). Ved at inddrage et skriftsprogskorpus demonstrerer Haugen, at der er forskelle mellem skrift- og talesprog (medialt variation). Derudover er der flere forfattere, der forsøger at inddrage ikke-lingvistiske, sociale aspekter som forklaringen på variationen, men som konkluderet af forfatterne selv, og grundigere diskuteret af Røyneland & Mæhlum (se nedenfor), er *Nordisk dialektkorpus* ikke fuldt egnet til denne type variationsstudier.

Nogle artikler fokuserer på den historiske udvikling og undersøger hvordan sproget forandrer sig over tid. Larsson & Lundquist gør dette ved at inddrage ældre svensk skriftsprogsmateriale, for derved at sætte de forskellige udviklingstrin i moderne svensk og norsk i perspektiv. Sandøy og Svennevig demonstrerer i hver sin artikel, hvordan man på baggrund af samtidigt talesprog kan undersøge sprogforandringsprocesser over tid. De opererer med den fra sociolingvistikken kendte *apparent-time* hypotese (dk. forestillet tid, no. tilsynelatende tid), hvor sproglige forskelle mellem yngre og ældre sprogbrugere (mellem to generationer) ses som udtryk for en ingangværende sprogforandring. Også Wetås' artikel, som drøfter sammenligneligheden af *Nordisk dialektkorpus* med det ældre dialektmateriale fra *Norsk målføresynopsis* (indsamlet i 1950-70), knytter an til sprogforandringsstudier. Hun argumenterer for, at man med en vis forsigtighed og med visse begrænsninger kan supplere det nye materiale med det gamle for dermed at undersøge sprogforandring over tid, hvilket hun illustrerer med nogle konkrete eksempler.

En tredje gruppe artikler tester eksisterende påstande og hypoteser på et empirisk grundlag. To artikler af hhv. Johannessen, Julien & Lødrup og Aa, Eide & Åfarli demonstrerer, hvordan man på baggrund af data-drevne undersøgelser kan tilbagevise eller i hvert fald justere eksisterende påstande fra den grammatiske litteratur. Delsing viser til gengæld, hvordan en generel hypotese kan bruges som forklaringsmodel for ændringer i en nordsvensk dialekt.

Endelig er der to artikler – Røyneland & Mæhlum og Fjeld – som delvis skiller sig ud fra de andre. Disse to bidrag indeholder en eksplicit drøftelse af værdien af *Nordisk dialektkorpus* som empirisk basis for andre sprogvidenskabelige discipliner end de oprindeligt tiltænkte dialektologiske syntaksstudier. Røyneland & Mæhlum vurderer korpuset ud fra en sociolingvistisk tilgang, mens Fjeld drøfter korpussets muligheder ud fra leksikografisk synsvinkel. De første konkluderer, at *Nordisk dialektkorpus* med fordel kan bruges til at opdatere eksisterende dialektkort, mens yderligere materiale bør inddrages, hvis man vil foretage grundigere analyser af variationsmønstre og forandringstendenser ud fra en sociolingvistisk tilgang. Også Fjeld konstaterer, at *Nordisk dialekt-*

korpus til en vis grad kan bidrage til leksikografisk arbejde, men at anvendelsen, som følge af korpussets størrelse, har sine begrænsninger.

Det er tydeligt, at forfatterne skriver om emner, som de har forsket i i årevis. Dette har en positiv effekt på kvaliteten af undersøgelserne. På den anden side medvirker dette til, at teksterne undertiden bliver lidt indviklede, da man opererer med et terminologisk apparat, som nok er kendt for lingvister, men som ikke nødvendigvis bliver forstået af det brede publikum. Nogle skribenter har nemmere ved at slippe den akademiske stil end andre, som glemmer at forklare og eksemplificere de anvendte begreber i tilstrækkeligt omfang.

Med tanke på samlingens homogenitet og mulighed for at blive forstået af den almene læser, havde det været ønskeligt med en mere ensartet praksis for angivelse (glosering og oversættelse) af eksempelsætninger. Nogle artikler anvender både glosering og oversættelse af danske eksempler (f.eks. s. 36), mens andre hverken gør det ene eller det andet for islandske og færøske eksempler (f.eks. s. 73), som trods alt ikke er umiddelbart forståelige for fastlandsskandinaver. Nogle fælles retningslinjer for eksempelangivelse, bl.a. baseret på en overvejelse af hvilke sprog der alment regnes som indbyrdes forståelige, havde været på sin plads.

Det er svært helt at undgå trykfejl og andre smuttere, og det vil man som læser generelt se igennem fingrene med. Der er dog et par ærgerlige fejl, som påvirker forståelsen. På side 255 er der f.eks. rod i tabel 8. Ordet 'lillebror' er angivet to gange, mens ordet 'storesøster' mangler. Fejlen er problematisk, da tabellen ikke kommenteres i teksten, og man kan derfor ikke ræsonnere sig frem til den rigtige læsning. På side 263 henvises der til kort 1 på den efterfølgende side, hvor man burde kunne se udbredelsen af de svenske og danske eksempler. På kortet kan man dog knapt nok se noget af Danmark. På side 234 diskuterer forfatterne fænomenet "smittsam supinum" og illustrerer dette med bl.a. sætningen (18c) *Han er heilt ferdig å stroke [stryke] kleða, han*. Eksemplet indeholder dog hverken et supinum eller et modalverbum før "den smitta infinitiven", som der ellers bliver hævdet i teksten, og som skulle være forudsætningen for "smitten".

Bogen giver mange interessante eksempler på hvordan sprog varierer og forandrer sig over tid, og hvordan variation kan forklares ved hjælp af både lingvistiske og ekstra-lingvistiske faktorer. Det er alt sammen meget spændende. Når man har været igennem hele bogen, sidder man dog tilbage med mange enkeltresultater, som kan være svære for den almene læser at få hoved og hale i. Man kunne have ønsket sig, at redaktørerne havde forsøgt at fremdrage nogle

fælleslinjer eller overordnede konklusioner på tværs af artiklerne. Det havde hjulpet den almene læser at bevare overblikket, og at få med et mere overordnet budskab eller to.

Mens redaktørerne i indledningen indikerede, at målgruppen skulle være det brede publikum, er jeg usikker på, i hvor høj grad bogen vil tiltale Ola Nordmann eller familien Danmark. Jeg vil dog absolut anbefale bogen til sproglige studerende ved højere læreanstalter. Udover at formidle den nyeste viden på talesprogsfronten, kan bogen fungere som inspirationskilde til videre forskning. Man kommer vidt omkring i de lingvistiske kerneområder. Desuden er artiklerne, måske lidt i modsætning til den ønskede målsætning, skrevet med en videnskabelig tilgang, hvor hypoteser bliver opstillet, påstande testet empirisk, resultater fortolket med en vis forsigtighed og med forbehold for empiriens utilstrækkelighed samt med inddragelse af tidligere forskningsresultater. Heller ikke mere garvede sprogforskere vil kede sig over bogen, men vil kunne finde interessante resultater om udviklinger i talesprog i norsk og de andre skandinaviske sprog.

Og får man efter at have læst bogen blod på tanden, og gerne vil vide mere om hvordan det står til med talesprog i nabolandet Danmark, kan man fortsætte læsningen med bogen *Hvad ved vi nu – om danske talesprog?* (redigeret af Gregersen og Kristiansen, 2015).

Henvisninger

- Duke, Janet. 2010. Anmeldelse af *Språk i Oslo: Ny forskning omkring talespråk*. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 28(1), 127–131.
- Gregersen, Frans og Tore Kristiansen (red.). 2015. *Hvad ved vi nu – om danske talesprog?* København: Sprogforandringscentret.
- Johannessen, Janne Bondi og Kristin Hagen (red.). 2008. *Språk i Oslo. Ny forskning omkring talespråk*. Oslo: Novus forlag.
- Johannessen, Janne Bondi, Joel Priestley, Kristin Hagen, Tor Anders Åfarli og Øystein Alexander Vangnes. 2009. The Nordic Dialect Corpus – an Advanced Research Tool. I: Jokinen, Kristiina & Eckard Bick (red.) *Proceedings of the 17th Nordic conference of computational linguistics NODALIDA 2009. NEALT proceedings series*, vol. 4, 73–80.
- Udstillingen “Oslo sier. Språk i byen”, Bymuseet i Oslo (fra 4. maj 2016 til sommeren 2017). (<http://www.oslomuseum.no/16-oslomuseum/utstillinger/262-oslo-sier-sprak-i-byen>)

Anu Laanemets
Sprogforandringscentret
Københavns Universitet
Njalsgade 136
DK-2300 København S
Danmark
laanemets@hum.ku.dk

Meklenborg Salvesen, Ch. & H. P. Helland (eds.): *Challenging clitics*. Amsterdam: John Benjamins 2013, 315 p.

1 The puzzling behaviour of clitics and its consequences

Despite being at the center of many discussions since the 1930s, clitics are still puzzling objects for any theory of natural languages. Great advances have been made in their description, analysis and in assessing the consequences that those analyses have for general linguistic theory, but still there are a number of basic problems about the nature of clitics, the structures built by them and the factors that determine their behaviour that have not been solved to complete satisfaction of all researchers. The articles compiled by Meklenborg Salvesen and Helland in this volume make a significant contribution to the understanding of these questions, but more importantly still, raise new questions and problems. The puzzling behaviour of clitics is best summarised in this famous quote from Sapir (1930: 70–71), discussing the nature of pronominal enclisis (right-attachment of a clitic to a host, as in Spanish *da-me-lo* ‘give-me.DAT-it.ACC, Give it to me’)

Enclisis is neither true suffixation nor juxtaposition of independent elements. It has the external characteristics of the former (including strict adherence to certain principles of order), the inner feeling of the latter.

The citation takes us immediately to the core of the problem. Clitics have a distribution that is too free to be morphological affixation and too constrained to be simple word combination. This is a basic fact that can easily be illustrated in Spanish: unlike affixes, whose position is fixed with respect to a root or stem, an object clitic can precede or follow a verbal host (1a, 1b), but there are many positions where an object DP can appear but the related clitic cannot (2a, 2b).

- (1) a. Lo puedo leer.
 it.ACC can.1SG read
- b. Puedo leer-lo.
 can.1SG read-it.ACC
 ‘I can read it’
- (2) a. Juan leyó ayer {el libro / *lo}.
 Juan read yesterday the book / it.ACC
- b. Juan leyó {el libro / *lo} ayer.
 Juan read the book it.ACC yesterday

This basic fact is not only a challenge from a descriptive perspective – the distribution of clitics across contexts is not always entirely obvious, as Meklenborg Salvesen & Helland point out in the introduction to this volume. It also raises a number of questions that have not yet received a satisfactory answer, despite being extensively discussed in some classic works (Kayne 1975, Zwicky 1977, Sportiche 1996, van Riemsdijk 1999, Bok-Bennema 2006, Anagnostopoulou 2006, Spencer & Luís 2012, among many others).

Assume that in a language *L* we manage to identify an object *Cl* as a clitic – although the criteria to differentiate clitics from affixes are not always obvious; see the contributions by Migdalski on different Slavic languages, Girard on Cajun French and Meklenborg Salvesen on the diachrony of French clitics as examples of situations of grammaticalisation or partial grammaticalisation which blur the distinction between clitics and affixes. Furthermore, assume that we have managed to correctly describe its distribution, finding properties that group inside natural classes the contexts where it is proclitic and the contexts where it is enclitic – something that, again, is far from obvious, see Bamba Dione on Wolof in this volume for a particularly puzzling distribution, and Fernández-Rubiera in Asturian, Galician and European Portuguese; European Portuguese is also discussed (among other languages) in Mavrogiorgos. When those descriptive problems are in place, then (at least) the following analytical questions emerge.

- a) Is the distribution of that clitic accounted for in syntax – typically by head movement of a verb, in phonology – to meet prosodic constraints, or through a combination of both? As we shall see, the articles in this volume answer these questions in different ways for different languages.
- b) Are clitics heads (X^0) or phrases (XP)? Clitic climbing is very local (excepting restructuring contexts (Rizzi 1982), which are just apparent counterexamples), as one expects from the constraints on head movement, but they also show in some cases the distribution of XP s merged in specifier positions (cf. Sportiche 1996, who notes that some clitics license parasitic gaps). Similarly, prosodically, are they feet (Selkirk 1995) or prosodic words (Nespor & Vogel 1986)? Again, the articles gathered here do not answer in the same way.
- c) Sequences of clitics pose their own questions. We know that in sequences of clitics, there are rigid ordering restrictions – even in languages where the ordering of DP arguments is relatively free – and that sequences of clitics move as a unit (3).

- (3) a. {Me lo / *Lo me} dio. [Spanish]
 me.DAT it.ACC it.ACCme.DAT gave.3SG
 ‘He gave it to me’
 b. Puede dar- me- lo.
 can.3SG give- me.DAT-it.ACC
 d. *Me puede dar-~~me~~-lo.
 me.DAT can.3SG give-~~me~~-it.ACC

These sequences have received the name of ‘clitic cluster’, but what is a clitic cluster? How is it created? What determines the internal ordering of clitics inside the sequence? Some of the articles in this volume provide different answers to this question, although all of them seem to agree that there are different kinds of clusters.

- d) An additional problem is that clitics are defined more by negative properties than by positive properties (van Riemsdijk 1999). The surface definition of clitic as some semi-independent element with a more rigid distribution than full DPs, PPs or adverbs does not guarantee that cross-linguistically objects that display this kind of behaviour are exactly the same kind of entity. This opens the door for a natural situation, where clitics in language L are not identical to clitics in language L'. How many types of clitic languages are there? How restricted is the space of possibilities that defines a clitic system? Again, different answers are given in the chapters contained in this volume.

In what follows, I overview the body of work reflected in this volume through the contribution they make to the previous set of questions.

2 Clitic placement: syntax or phonology?

The first and perhaps the most wide-ranging question posed by the distribution of clitics is whether their distribution is an effect of syntax, phonology or an interaction of both. Barbosa (1996), Condoravdi & Kiparsky (2001) or Revithiadou (2006) illustrate analysis where clitics have one single position in the syntax (thus, they do not move), but phonological constraints can make them linearise in variable positions. Kayne (1991), Rivero & Terzi (1995) or Uriagereka (1995) exemplify analyses where the variable position of clitics is obtained through syntactic movement.

There are three papers in this volume where this question is absolutely central. Fernández-Rubiera (this volume) provides an example of analysis where syntax is the driving force of the position of the clitic. A crucial datum in his article, which makes a substantial contribution to the analysis of the position of clitics in embedded contexts, is that Asturian allows enclisis and proclisis in clauses embedded under assertive predicates (4), while Galician and European Portuguese just allow proclisis (5).

- (4) a. Digo [qu' ayúda- me] [Asturian]
 say.1SG that help.3SG-me.ACC
 b. Digo [que me ayuda]
 say.1SG that me.ACC help.3SG
 'I that that (s)he helps me out'
- (5) a. Xulia dixo [que Mon {o dixera / *dixera-o}] [Galician]
 Xulia said that Mon it-ACC had.said
 b. O Pedro disse [que o Paulo {o dissera/*dissera-o}] [E.Portuguese]
 the Pedro said that the Paulo it.ACC had.said

His analysis is to propose a CliticP where clitics are placed; FinP (Rizzi 1997) immediately dominates it, as a phase head with an edge condition that triggers displacement of an element –either A'-movement or head-movement–. Enclisis is triggered when the verb moves to Fin⁰ picking the clitic as it moves through Clit⁰. Proclisis emerges when the verb stays in situ because another element, for instance an A'-moved wh-element, has satisfied the edge condition of FinP. The data in (5) are explained because in these languages a complementiser is invariably placed as the head of FinP in embedded clauses, which licenses its edge condition and prevents verb-movement. As for (4), his proposal is that Asturian *que* 'that' can be a materialisation of Fin (as in 4b, where the assertive verb selects FinP) or ForceP (4a); speaker-commitment effects are related to whether the assertive verb selects ForceP or FinP, and thus on the surface they correlate with clitic placement.

Mavrogiorgos (this volume) advocates for a combination of syntactic factors and prosodic constraints to account for clitic placement in his article, that develops ideas originally published in his 2010 book. Interestingly, his proposal differs from others contained in this volume in that he proposes that different languages have different types of clitics. Syntactically, clitics can be placed in TP, a position immediately c-commanded by CP (Uriagereka's FP), and a finer-grained typology depends on whether the head FP is associated to a phono-

logical condition that requires an X / XP host preceding the clitic –in such cases, the verb might spell out in FP without associated syntactic movement. Bulgarian V-movement is given as an example of a structure where the verb is forced to spell out high, producing surface enclisis.

Bamba Dione's analysis of clitics in Wolof (this volume) can be taken to be an analysis where movement of any kind is avoided to account for the position of clitics. Advocating a Lexical-Functional Grammar approach, the position of clitics is treated as regulated mismatches between C(onstituent)-structure, F(unctional)-structure and P(honological)-structure. Lexically, clitics are already listed with a number of constraints and diacritics specifying the kinds of hosts they can take, and their ultimate placement is treated as a (non biunivocal) correspondence between phonology and syntax in the parallel architecture that defines LFG. In a sense, then, this approach shares with Mavrogiorgos' the claim that neither syntax nor phonology fully account for clitic placement, and their analysis has to be done at the interface between the two components. This position contrasts with Sandalo & Galves (this volume), who (as we will see below) treat the position of clitics in Portuguese as a purely phonological operation.

One general observation that seems to emerge from these three analyses is the following: what we are calling 'clitic' cross-linguistically is likely to be a cover term that puts together inside the same box entities that might not share much with each other: just their surface distribution. This claim is explicit in Mavrogiorgos, when he acknowledges that there are two distinct prototypical classes of clitic languages (see *infra*) and a cline between the two extremes where many systems can occur; but it is also the only reasonable answer given the solid evidence that the three papers invoke for their distinct analyses.

3 Clitics: what are they?

As we have mentioned already, it is also unclear whether clitics are heads or phrases, given that there is contradictory evidence even within one single linguistic system. A few years ago, after the advent of Bare Phrase Structure (Chomsky 1995), a popular way to dissolve the contradiction was the observation that if we give up the axiomatic three levels of the X-bar theorem (X^0 , X' and XP) a single X not taken any complement would ambiguously be an X^0 (as it does not dominate any other node) and an XP (as it is not dominated by other node with X as its label). The answers given these days are more complex,

as these articles reflect, and are extended to other foundational issues such as their relation with affixes, or what their prosodic behaviour tells us about their nature.

All the articles that explicitly discuss the nature of clitics in their analysis assume that clitics are heads –in the languages considered in the article, and for the clitics considered, as none of these works makes general claims about all classes of clitics cross-linguistically–, we find Fernández-Rubiera, Galves & Sandalo (for Portuguese), Migdalski (in general, for the wide range of Slavic languages considered in his article) and Pavlou & Panagiotidis (for Cypriot Greek). The claim that clitics are heads in these papers is almost forced by internal assumptions of the frameworks: specifically, these analyses require that at some point the verb and the clitic become one complex head, which (by Structure Preservation, cf. Emonds 1976) means that clitics at that point must behave as heads.

The ambiguity between phrase and head that the best-studied clitics (e.g., French object clitics) typically exhibit is not explicitly discussed in any of the papers: either the analysis is built around their head-properties or the conclusions reached for them are compatible with both a head-analysis and a phrase-analysis (such as the intervention effect for interrogatives discussed in Dalmi for Hungarian, see below). However, other potential structural ambiguities are explicitly discussed in other levels of grammar.

There is one ambiguity that is analysed in several of the papers in this volume: the cline between clitics and affixes. A common concept that appears mentioned in these discussion is that of grammaticalisation, and particularly the side of grammaticalisation which turns free elements into semi-free elements, and from there, into bound morphemes. Sandalo & Galves (this volume) study the phenomenon of enclisis in European Portuguese, and particularly discuss the fact that the process of enclisis in Modern (European) Portuguese does not trigger gliding and is not stress-sensitive (or changes the position of stress). They compare the distribution of enclitics in contemporary Portuguese with Classical Portuguese (roughly, between 1500 and 1850) and note that up to 1700, enclisis only appears in texts in a 20% of cases, and normally associated to the presence of a preverbal contrastive topic and phonologically heavier initial elements that can define an Intonational Phrase. They assume a Distributed Morphology architecture of grammar and argue that grammaticalisation has turned the enclitic pronouns in Portuguese into more affix-like by dealing with them by shifting the operation that reorders them.

There are three Phonological Form operations in DM that can reorder two elements: lowering (which is sensitive only to the hierarchical organisation of abstract morphemes, preceding the insertion of phonological exponents in their terminals), local dislocation (which applies at the point in which morphemes are linearised) and prosodic inversion (which applies after the whole segmental and suprasegmental structure of the sequences has been defined) (Embick & Noyer 2001). Sandalo & Galves argue that in Classical Portuguese the rule that triggered enclisis was prosodic inversion, as it is sensitive to the size of the pre-clitic constituent and the presence of focused elements. Grammaticalisation of the enclitic involved reanalysing the operation that adjoins it to the verb as lowering in Contemporary European Portuguese, and thus making the clitic closer to a suffix; they argue, contra Barbosa (2008), that the rule is not local dislocation: if the operation precedes vocabulary insertion, then it is predicted that enclisis will not be stress-sensitive, as at that point no segmental or suprasegmental structure has been built yet.

Girard (this volume) studies clitics in Cajun French, a colloquial variety that has its own particularities with respect to what we could call ‘standard’ colloquial French. She notes that subject clitics display several properties of affixes, among them that they are repeated with the verb in coordination contexts (just as verb inflection is repeated and cannot be the target of ellipsis), their phonetic reduction, that they are fixed in a linear position (proclitically, even in interrogative contexts, cf. 6) and their almost completely systematic co-occurrence with subject strong pronominal forms and subject DPs, even in cases where the strong subject cannot be dislocated (7):

- (6) Mais quoi il faisait?
 but what he was-doing?
 ‘But what was he doing?’
- (7) Personne il a rien dit.
 nobody he has nothing said
 ‘Nobody said anything.’

As noted in Cinque (1990), quantified pronouns like ‘nobody’ reject topicalisation, so (6) must be an instance of an overt subject doubled by the clitic *il*. This supports an affixal status of the subject clitic. However, not all properties match those of an affix: subject doubling is not compulsory (for instance, when the subject is a *wh*-element), and sometimes the forms do not cliticise. From

here Girard concludes that subject clitics in Cajun French have not reached a full affixal status, and are still in the middle of a grammaticalisation process towards that category. With respect to object clitics, she reaches similar conclusions: object doubling is possible, but not compulsory (something unexpected if object clitics are object agreement affixes), and sometimes in fact the strong pronominal form (*moi*) is preferred over the clitic form (*le*). A thought provoking additional contribution of Girard's article is that this incomplete grammaticalisation towards an affixal status is matched by a reduction in the number of morphological contrasts that the paradigm does. For instance, the form *les*, originally accusative, is frequently used in dative contexts (8). Interestingly, and although this is not discussed in the articles neither do I have an explanation for it, in Spanish, where clitics have been argued to have become affixal markers (Fernández-Soriano 1993), there are also reductions in the object paradigm, but in the opposite direction: in many varieties, the dative clitic *le* is used in accusative contexts, masculine and sometimes even feminine (9).

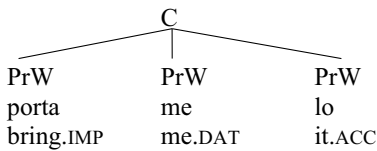
- (8) *Moi j' les ai dit ça.*
 I 1SG-them.ACC.PL have said that
 'I have told them so.'
- (9) *A las chicas, les he visto.*
 DOM the girls, them.DAT.PL have.1SG seen.
 'The girls I have seen.'

Finally, Pavlou & Panagiotidis (this volume) study the clitic *-nde* in Cypriot Greek, which they treat as a validational marker conveying speaker confidence in the truth of the assertion. When *-nde* attaches to a verb, it is incompatible with an enclitic object pronoun, and its distribution is restricted to 1st person plural verbal forms. This makes *-nde* an element that shows both clitic and affix properties. They suggest an analysis where syntax explains the distribution, although the analysis is not fully developed in this paper: the idea is that the validational marker is attached to the verb early in the structure, so it does not compete with a clitic merged above TP (in Uriagereka's FP, which they assume is the locus of clitics in Greek as well). However, somehow the presence of the validational marker forces the verb to stay low, and not move up to FP or above, with the immediate consequence that enclisis is avoided. This article is an example of how the suffix-clitic cline is analysed in a way that it is treated as epiphenomenal, and the contrasts that distinguish the two categories are un-

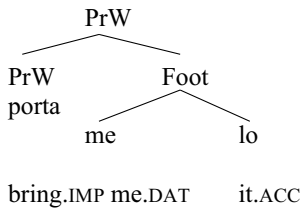
derstood as the interaction of an accumulation of syntactic factors, none of which alone is enough to define something as a clitic or an affix.

At another level, Pescarini (this volume) studies one aspect of clitic clusters in early Italo-Romance varieties (see also below), centering the discussion around the problem of whether enclitics correspond phonologically to prosodic words or feet attached to the prosodic word defined by the host. For the varieties he studies, he advocates for the second option (what he calls ‘the asymmetric approach’), even if this means allowing recursivity of prosodic constituents and non-exhaustive prosidification at all levels.

(10) a. Symmetric structure (Nespor & Vogel 1986)

b. Asymmetric structure (following Peperkamp 1995)

Pescarini brings up very convincing evidence in favour of (10b); for instance, there are varieties, like Neapolitan, where one single enclitic does not attract primary stress, but a bisyllabic sequence does (11) (Peperkamp noted plenty of similar examples in her original data).

- (11) a. Pòrta=te
 bring-you.REFL
 b. Pòrta=té =nne
 bring-you.REFL-of.it

Early Italo-Romance apocope is another argument in favour: apocope takes place twice in a Prosodic word containing a sequence of two enclitics. This is

predicted by (10b), as there are two levels of Prosodic Word, one where the foot has not been attached and another one after the clitic cluster is attached.

(12)	a. portare -me -lo	[No Apocope]
	bring.INF-me.DAT-it.ACC	
	b. portar(e)-me-lo	[Inner Apocope]
	c. portar(e)-me-l(o)	[Inner and Outer Apocope]

In general, the results published in this volume with respect to the nature of clitics confirm the impression that clitics do not fit perfectly well inside any simple division between affixes and other entities. This could be argued to support an architecture of grammar where ‘affix’ is not a primitive generated in a morphology autonomous from syntax, but a surface epiphenomenon that emerges from the complex interaction between phonological and syntactic factors—only in this way can we account for the fact that some objects display only part of the typical affix properties.

4 Clitic clusters and their ordering

Moving now to the problem of what a clitic cluster is, two papers in this volume aim at disentangling aspects of the grammar of clitic clusters, and a third paper contains claims about clitic clusters which are central for the arguments given.

There are two open questions about clitic clusters which these two papers (Pescarini—who studied these facts even deeper in Pescarini 2012—and Meklenborg Salvesen) contribute to. The first one is what the internal structure of a clitic cluster is. The answer given by the two papers is the same: it depends, because there are at least two classes of clusters.

A sequence of clitics can be a split cluster or a true cluster. In the split cluster, each clitic belongs to a different head in a sequence of heads (13a). In the true cluster, the two clitics are found under the same head, or one is adjoined to the other: what is important is that both are contained under the same XP (13b).

(13)	a. [clitic-ACC [clitic-DAT]]
	b. [clitic-DAT clitic-ACC [clitic-DAT]]

5 Classes of clitics and classes of clitic languages

But the crucial focus in Migdalski's analysis is that Slavic cliticisation corresponds to at least two patterns. In languages where cliticisation is verb-adjacent (e.g., Bulgarian), clitic sequences cannot be split: his proposal is that in such languages clitics cluster as multiply-attached elements that combine with the head T. In Serbo-Croatian, which displays a second-position clitic system, clitics can be split, as mentioned before. His proposal is that this property correlates with whether the language in question has an active T projection or has undergone a diachronic change whereby the temporoaspectual system is defined as aspectual and no T is involved; in that second case, second-position cliticisation is the only option, and clitics attach to other heads dominating the verb.

Mavrogiorgos also divides clitic languages in two classes, with a cline between them, but his focus is on the distribution of the enclitic and proclitic patterns. Some languages are sensitive to the finiteness of the verb (for instance, Spanish), and some languages are sensitive rather to the presence or absence of a pre-verbal constituent (Tobler-Mussafia languages, where clitics tend to appear in second position).

Of course, not all languages have clitics to the same extent, and one question is how a multilingual subject treats this difference. Katchaturian (this volume) reports the acquisition process of Italian clitic pronouns by a trilingual child (Russian, Norwegian, Italian). She notes that at a first stage, the use of clitics in Italian is directly related to the morphological form of the verb—and are presumably interpreted as part of non-morphologically decomposed imperative forms—. At a second stage that is triggered by the child's increasing awareness of word-formation processes, the use of clitics drops considerably, and 1st and 2nd person object clitics are replaced by strong pronominal forms, which is by far the most common non-target consistent documented structure. Katchaturian argues that this change is produced by analogy with Russian and Norwegian, where clitics (in the Italian sense) are non-existent. That the influence goes in this direction confirms the intuition that clitics are somewhat marked with respect to strong pronouns.

6 Interactions with other phenomena and general conclusions

Finally, one of the papers in the volume singles itself out because, rather than discussing the nature of clitics, it provides evidence that clitics are active syn-

tactic elements which can create intervention effects. Dalmi (this volume) analyses the distribution of Hungarian *vajon* ‘if... at all’, which she treats as a context-sensitive interrogative that signals an operator-variable chain (specifically, an interrogative operator – q-variable). When the variable is overtly signaled by a clitic *-e* attached to the verb (which now is in FinP), the operator-variable chain signaled by *vajon* blocks long wh-movement out of a subordinate clause, in accordance with Boskovic’s (1997) Freezing Principle that forbids movement of an operator when it has already established an operator-variable chain.

All in all, what we can see in the articles gathered in this volume is that the study of clitics still has central unanswered questions that cross-cut morphology, syntax and phonology. All these papers make significant contributions to the questions they choose to discuss, and the reader is left with the clear conviction that the notion itself of clitic is likely to be a cover term for a family of objects that share the property of being linearised in verb-adjacent positions but differ in the following respects:

- a) the factors that their distribution is sensitive to
- b) the more or less affix-like properties they display
- c) the type of clusters they form
- d) the factors that determine their position inside clusters
- e) the type of prosodic category they form

Judging from the quality of the answers, and even more importantly, the questions posed by these articles, it is easy to predict that clitics will be at the center of numerous debates in linguistics for a long time.

References

- Anagnostopoulou, Elena. 2006. Clitic doubling. In H. van Riemsdijk et al. (eds.), *The Blackwell Companion to Syntax*. Oxford: Blackwell, pp. 519–581.
- Barbosa, Pilar. 1996. Clitic placement in European Portuguese and the position of subjects. In A. Halpern & A. Zwicky (eds.), *Approaching second*. Stanford: CSLI, pp. 1-40.
- Barbosa, Pilar. 2008. Dislocação local, cliticização e Spell Out cíclico. *Diacrítica* 22, pp. 131-156.

- Bok-Bennema, Reineke. 2006. Clitic climbing. In H. van Riemsdijk et al. (eds.), *The Blackwell Companion to Syntax*. Oxford: Blackwell, pp. 469–518.
- Boskovic, Zeljko. 1997. Superiority effects with multiple wh-fronting in Serbo-Croatian. *Lingua* 102, pp. 1–20.
- Cinque, Guglielmo. 1990. Types of A'-dependencies. Cambridge (Mass.): MIT Press.
- Condoravdi, Cleo & Paul Kiparsky. 2001. Clitics and clause structure. *Journal of Greek Linguistics* 2, pp. 1–39.
- Embick, David & Rolf Noyer. 2001. Movement operations after syntax. *Linguistic Inquiry* 32, pp. 555–596.
- Emonds, Joseph. 1976. *A transformational approach to English syntax*. New York: Academic Press.
- Fernández-Soriano, Olga. 1993. *Los pronombres átonos*. Madrid: Taurus.
- Kayne, Richard S. 1975. *French Syntax. The transformational cycle*. Cambridge (Mass.): MIT Press.
- Kayne, Richard S. 1991. Romance clitics, verb movement and PRO. *Linguistic Inquiry* 22, pp. 647–686.
- Nespor, Marina & Irene Vogel. 1986. *Prosodic phonology*. Dordrecht: Foris.
- Peperkamp, Susan. 1995. Enclitic stress in Romance. In Audra Dianora et al. (eds.), *Papers from the 31st Regional Meeting of the CLS*. Chicago: CLS, pp. 234–249.
- Pescarini, Diego. 2012. Prosodic restructuring and morphological opacity. The evolution of Italo-Romance clitic clusters. *lingbuzz/001477*.
- Revithiadou, Anthi. 2006. Prosodic filters on syntax. *Lingua* 116, pp. 79–111.
- Rivero, María Luisa & Arhonto Terzi. 1995. Imperatives, V-movement and logical mood. *Journal of Linguistics* 31, pp. 301–322.
- Rizzi, Luigi. 1982. *Issues in Italian syntax*. Dordrecht: Foris.
- Rizzi, Luigi. 1997. The fine structure of the left periphery. In L. Haegeman (ed.), *Elements of grammar*. Dordrecht: Kluwer, pp. 281–337.
- Sapir, Edward. 1930. Southern Paiute, a Shoshonian language. *Proceedings of the American Academy of Arts and Sciences*, 65, 1.
- Selkirk, Elizabeth. 1995. The prosodic structure of function words. In J. Beckman et al. (eds.), *Papers in Optimality Theory*. Amherst: GSLA, pp. 439–470.
- Spencer, Andrew & Ana Luís. 2012. *Clitics: an introduction*. Cambridge: CUP.

- Sportiche, Dominique. 1996. Clitic constructions. In L. Zaring & J. Rooryck (eds.), *Phrase structure and the lexicon*. Dordrecht: Kluwer, pp. 213-276.
- Uriagereka, Juan. 1995. Aspects of the syntax of clitic placement in Western Romance. *Linguistic Inquiry* 26, pp. 79–124.
- van Riemsdijk, Henk. 1999. Clitics: a state-of-the-art report. In H. van Riemsdijk (ed.), *Clitics in the languages of Europe*. Berlin: Mouton de Gruyter, pp. 1–30.
- Zwicky, Arnold. 1977. *On clitics*. Bloomington: Indiana University Linguistics Club.

Antonio Fábregas
Office 1019
Faculty of Humanities, Social sciences and Education
UiT-Norges Arktiske Universitet
N-9037, Tromsø, Norway
antonio.fabregas@uit.no

Gulbrand Alhaug og Aud-Kirsti Pedersen (red.): *Namn i det fleirspråklege Noreg*. Oslo: Novus 2015. 363 s.

Namn i det fleirspråklege Noreg er tittelen på den nyutkomne boka. Innholdet er en samling på 13 artikler og like mange forfattere. Lingvister og navneforskere har gått i lag, og sammen har de klart å skape noe nytt, unikt og spennende.

Selv om studieobjektet er navn, er det ikke den tradisjonelle, filologiske tolknings siden som blir behandlet her, men bruken av stedsnavn og personnavn i forskjellige språkmiljøer som er i kontakt med hverandre. Stoffet er tematisk ordnet i tre hoveddeler: Del I med fire artikler om stedsnavn, II med to om stedsnavn og personnavn og III med syv om personnavn.

Først ut er Aud-Kirsti Pedersen med en fyldig oversiktsartikkel, “Norske stadnamn i fleirspråklege område”. Ved hjelp av et stort materiale drøfter Pedersen hva som lingvistisk sett skjer med stedsnavnene i områder der flere språk lever i kontinuerlig kontakt med hverandre: Troms og Finnmark med samisk-kvensk-norsk språkkontakt, Nordland og Trøndelag med sørsamisk-norsk kontakt og Finnskogene der det inntil begynnelsen på 1900-tallet har vært finsk-norsk kontakt. Siden den semantiske funksjonen til navn (*proprier*) er å denotere et objekt uten å beskrive det, er det mange slags språklige tilpasninger som kan skje når språkkontakt finner sted. Pedersen opererer med tre hovedtyper av tilpasninger: 1. Lydlig tilpasning, 2. Semantisk tilpasning, 3. Begge deler. Ofte arter den semantiske tilpasningen seg som direkte oversettelser. Siden språkene samisk, kvensk og norsk har samme leddstruktur, er det ofte ikke mulig å avgjøre overføringsretningen, og derfor blir det språklige opphavet i mange tilfeller også vanskelig å avgjøre.

Det neste bidraget, av Kaisa Rautio Helander, har tittelen “Samiske stedsnavn i Norge”. Tematikken faller i to hoveddeler. De første 20 sidene er en innsiktsfull innføring i samiske stedsnavn med vekt på språkstruktur og geografisk variasjon. Ved hjelp av fine kart illustrerer forfatteren hvordan formen på ett og samme ord varierer mellom sørsamisk, umesamisk, pitesamisk, lulesamisk, nordsamisk, enaresamisk, skoltesamisk, akkalasamisk, kildinsamisk og tersamisk. Artikkelen viser eksempler på samisk kasusbøying av stedsnavn. Karakteristisk for samiske naturnavn er at de ofte danner navnegrupper med felles forledd (fint eksemplifisert på s. 56–57). På de siste 18 sidene tar Helander opp den muntlige samiske navnetradisjonen i møte med offentlig navnebruk. Fra slutten av 1800-tallet og flere tiår inn i 1900-tallet stod myndighetene

for en hard fornorskingspolitikk. I navnsettingen på offentlige norske kart skulle norske navn ha prioritet. Samiske navn ble i en periode forsøkt oversatt til norsk, trass i at en nøyaktig oversettelse ofte ikke er mulig. Denne fornorskingspolitikken ble i løpet av 1900-tallet forlatt, og den harde språklige undertrykkelsen gradvis opphevet. Men fremdeles er det slik at samiske bostedsnavn i liten grad er å finne i offentlige dokumenter og på kart. På dette feltet mener forfatteren at samisk navnetradisjon er blitt utsatt for en fortielse som ennå gjør seg gjeldende.

Irene Andreassen behandler “Kvenske stedsnavn i Norge” i en artikkel rik på perspektiver og vinklinger. Det er nå vanlig å bruke betegnelsen ‘kvensk’ om de finske dialektene i Norge, et sterkt truet språk i dag. I 1999 fikk kvenene status som nasjonal minoritet, og i 2005 fikk kvensk status som eget språk. Vi får vite at ordet ‘kven’ er gammelt i Skandinavia, og allerede brukt i Ottars beretning fra slutten av 800-tallet. Ordet har vi også i Kvænangen, som må være et svært gammelt navn. De eldste kvenske stedsnavn vi vet om, er dokumentert fra slutten av 1500-tallet. Andreassen gir en oversikt over hvilke kommuner som har mange kvenske stedsnavn; deretter følger en mengde navneeksempler, gjerne i sammenlikning med et samisk eller et norsk navn på samme sted. På s. 87 får vi denne artige opplysningen: ”Ikke mange vet at vi også har kvensk navn på en by langt unna Nord-Norge, nemlig Bergen, som heter *Peruna* på kvensk.” Kvenene er tradisjonelt jordbrukere, og de har derfor utnyttet naturen på en annen måte enn sjøsamene. Blant kvenske terrengnavn er mange navn på utslåtter, der ord som *-niity* eller *-kanttä* (‘eng, jorde’) ofte er å finne som sisteledd. Forfatteren gir eksempler på et rikt utvalg forskjellige kvenske navn og navnebruk, dessuten opplysninger om navneinnsamlinger og faglitteratur.

Tuula Eskeland tar for seg navngivningen på de norske Finnskogene. Selv om det finske språket i disse østlandske grensetraktene mot Sverige nå må regnes som utdødd, er minner etter språket bevart i en stor mengde navn. Framstillingen har et diakront perspektiv der Eskeland viser hvordan navnsettingen kan inndeles i bestemte perioder. De eldste navnene er av norsk/svensk opprinnelse, så som innsjønavnet Røgden. Den første innvandringen av finskspråklige fant antakelig sted i 1620-årene, og med den oppstod mange finske navn. Etter ca. 1850 taper det finske språket terreng, og norske stedsnavn begynner igjen å oppstå. Etter ca. 1950 finnes det flere eksempler på at lokalbefolkningen gir et finsk navn til et nytt hus, og finske navn som *Kiviniemi*, *Moustasuo*, *Kuikkala* og *Einola* tas i bruk på nye navnebærere.

“Norsk romani” er tittelen på bidraget fra Rolf Theil. Artikkelen åpner med en sammenliknende historisk-lingvistisk plassering av dette språket som forkortes NR og som ikke må forveksles med romanés, språket til sigøyerne (rom-folket). Mens romanés er morsmålet til sigøyerne, er norsk romani andrespråket til taterne. Om dette skriver Theil: “Taterar eg kjenner, fortel at dei talar mest norsk seg imellom til dagleg, men innimellom slår dei over på NR.” Norsk romani “har ein viktig funksjon som løyndemål. Over heile verda finst det folk som tidt treng å tala med kvarandre på eit mål storsamfunnet ikkje skjønar. Det gjeld i sær utstøytte og underpriviligerte folk – hjå oss tradisjonelt omreisande handelsfolk og handverkarar, omstreifarar, sirkus- og tivlifolk og kriminelle” (s. 126). Et særkjenne på slike hemmelige språk er det forfatteren kaller ordkamouflering, og i denne artikkelen viser Theil hvordan en slik forvringning kan arte seg når man kommuniserer navn. Personnavn som Fredrik, Vilhelm, Emma og Marie kan bli til *Frøydi*, *Hélmen*, *Ímmus* og *Márken*. Stedsnavn som Norge, Oslo, Hønefoss og Romsdalen kan bli til *Dánniken* (egentlig Danmark), *Baro-fåron* (‘Storbyen’), *Kakkni-fåron* (‘Hønebyen’) og *Pánian* (elv-a+n) (s. 129). Eksemplene bygger for en stor del på eldre kilder, der mye er hentet fra serien “Secret languages in Norway”, som norrønfilologen og lingvisten Ragnvald Iversen gav ut 1944–1950.

I den neste artikkelen på drøyt 25 sider, “Navnetegn – tegn for personer og steder blant norske døve”, gir Odd-Inge Schröder en instruktiv innføring i et levende og naturlig språk den jevne lingvist ofte ikke har så mye kjennskap til. Forfatteren mener at det å kjenne reglene for steds- og personnavn er nyttig for forståelsen av hvordan tegn oppstår i norsk tegnspråk generelt. I artikkelen beskrives både stedsnavntegn og personnavntegn, men slik at persontegnene får mest plass. Stedsnavntegn inndeles i typer som 1. Stedstegn med ukjent opphav. 2. Noe karakteristisk ved stedet. 3. Oversettelseslån. 4. Fleipetegn. Vi får eksempler på navnetegn som har dialektvariasjon. Noen tegn kan gå over til å bli oppfattet som politisk ukorrekte. Landstegnet INDIA har vært utført med å prikke seg selv på pannen – refererende til kastemerket. Plutselig ble dette tegnet ikke lenger ansett som politisk korrekt, og det ble nødvendig å bruke et annet tegn. Delen om persontegn innleder forfatteren slik: “For norske døve er persontegn ens eget navn på tegnspråk, mens personnavnet er på skrift eller talespråk. Vi kan derfor hevde at norske døve gjerne har to ”navn” om seg selv. Det ser ut til å være et universelt trekk ved de ulike tegnspråkene i verden å ha persontegn, selv om det er lite forsket i” (s. 150). Persontegnene brukes generelt som referanse og ikke som tiltale. Tegnene kan endres i løpet av en

persons liv, eller det samme tegnet beholdes gjennom livet. En kan også ha to eller flere persontegn etter hvem en prater med, bestemt av sosiale og geografiske forskjeller. Persontegnene deles inn i 1. Arvetegn, dvs. persontegn som har eksistert i mer enn 50–150 år. 2. Opprinnelse, dvs. ikonisk opprinnelse. 3. Oversettelseslån. 4. Initialtegn. 5. Bokstaver-tegn. 6. Blandede tegn. Et arvetegn for PER er nokså likt tegnet for Sverige, og Schröder antar at det kan skrive seg fra en døv svenske, Per Person, som kom fra Sverige i 1850-årene og ble lærer på døveskolen i Trondhjem (s. 153). Navn med ikonisk opprinnelse kan ha utgangspunkt i tegn for utseende, f.eks. forskjellige former for smil, krøller, briller, hår, nese, fregner, klær, skjegg, hake, sko, yrker, hobby, etc. Som eksempel på oversettelseslån nevner Schröder tegnet for BJØRN ”som Bjørn med begge klohåndformer som beveger seg alternerende bortover”, eller METTE ”som for å mette med flathånd som klapper på maven” (s. 158). Noe som gjør denne artikkelen særlig verdifull, er den store mengden av eksempler med forklaringer. Dessuten er teksten illustrert med en rekke fine bilder som viser konkrete tegn.

Håkan Rydvings ”Personnamn bland samer” greier ut om hvordan tradisjonell samisk navngivning har foregått og hvordan denne navnekulturen, som hadde viktige sosiale og religiøse funksjoner i tillegg til den individualiserende funksjonen, fra midten av 1500-tallet og fram til omkring 1700 ble rammet av en intens utryddelseskampanje fra myndighetene. De samiske arvenavnene forsvant. Skandinaviske navn tok over, dvs. vanlige navn fra storsamfunnet (oftest av ikke-nordisk opphav). Å ha to navn har vært vanlig, ett skandinavisk fra en kristen navnedåp og ett samisk med et etterfølgende rituale der en ’vasker vekk’ det skandinaviske navnet. Artikkelen har også med litt om fornyet interesse for samiske navn i vår egen tid, om tilnavn og om gamle slektsnavn. Spesielt for Rydvings bidrag er det pragmatisk-lingvistiske perspektivet han har på navnebruken. Vi får demonstrert hvordan personnavn og personbetegnelser kan opptre i dialogiske kontekster, med setninger som viser både omtale og tiltale. Setningene er utformet på nordsamisk, med parallelltekst på svensk.

I artikkelen ”Møte mellom to ulike navnesystemer – det finske og det norske” sammenlikner Gulbrand Alhaug og Minna Saarelna personnavnbruken blant kvenene i nord og skogfinnene i sørøst. Forfatterne har gransket et stort statistisk tilfang med vekt på utviklingen de siste ca. 150 år. I disse to finskpråklige miljøene, en vestlig og en opphavlig østlig finsk type, har navnetradisjonene vært innbyrdes forskjellige. Det gjelder bl.a. slike ting som bruken

av dobbeltnavn og mellomnavn. I møtet med norsk navnesystem framkommer ulike former for tilpasninger, og det gjelder både fornavn og etternavn. Artikkelen er innholdsrik. Blant mye annet inneholder den fine illustrasjoner på ulike kompromiss-strategier i tilpasning til norsk navnesystem.

Nordreisa er en kommune som til langt inn på 1900-tallet var trespråklig, norsk, kvensk, samisk. Anna-Riitta Lindgren tar i "Personnavn på tre språk i Nordreisa" et utpreget moderne, sosiolingvistisk utgangspunkt ved å hevde at en person har mer enn ett navn, minst et fornavn og et etternavn – som gir anledning til navnealternativer alt etter hvem man snakker med og hvilken situasjonskontekst man befinner seg i. Materialet er innhentet på 1970-tallet, da en trespråklig personnavnvariasjon fremdeles var levende. I dette miljøet fantes personer som hadde god kjennskap til både norsk, samisk og kvensk og som derfor også hadde muntlige navnevarianter på alle tre språk, ved siden av sitt offisielle skriftfesta norske navn. Selv om trespråkligheten har vært i tilbakegang, har utviklingen samtidig gått i retning av å oppvurdere minoriteters språk. Det har ført til at noen innbyggere på nytt tar i bruk et kvensk eller samisk navn i den offisielle skriftlige varianten, og som forfatteren gir eksempler på.

"Slektsnavn på Finnskogen" er tittelen på Jan Myhrvolds bidrag. Omkring år 1600 fant der sted en folkevandring fra Finland og vestover, en kultur der de, ulikt områdene lenger vest, hadde arvelige slektsnavn som ofte endte på *-(i)nen*. Navnene ble brukt muntlig, de gikk i arv fra far til sønn; kvinnene beholdt sitt slektsnavn etter at de var gift (s. 245). Skogfinnene brukte de gamle finske slektsnavnene muntlig så lenge det finske språket levde. Vi taler her om en muntlig navnekultur som ikke eksisterer lenger, og derfor er kildene naturlig nok sparsomme. I artikkelen blir det opplyst at den kunnskapen vi har om disse slektsnavnene, i hovedsak stammer fra nedtegnelser til en person med navn Carl Axel Gottlund og hans reiser i området i 1817 og 1821.

Mary Barthelemy har sett på "Namn i ein farande familie" tilhørende romanifolket. Artikkelen presenterer en materialsamling med fornavn, kallenavn og etternavn i en stor familie ut fra kilder fra 17- og 1800-tallet. Tilfanget som gjennomgås er stort, og resultatet er ikke sammenfattet i noen konsis konklusjon. Navn som *Karl* og *Fredrik* er påfallende mye brukt, likeledes patronymene *Karlsen* og *Fredriksen*. Et funn er også at romanifolk har vært tidlig ute med å bruke slektsnavn, og de kan være av mange slag. Men det virker også som om slektsnavnene deres ofte er lite faste, og at de skifter mer enn ellers.

Sterkt empirisk er også artikkelen til Guro Reisæter, som på en inngående måte har studert navngivningen blant innvandrere i Tromsø. Forfatteren diskuterer terminologiske problemer og viser gjennom et rikt eksempeltilfang måter fremmedspråklige navngivere tilpasser seg det norske samfunnet på. Det er gjerne ikke snakk om noen sterk tilpasning til norsk navneskikk, men ulike kompromisser og strategier, f.eks. utenlandske navn som er lette å uttale og skrive på norsk eller som likner et norsk eller et europeisk navn.

“Utanlandsk påverknad på fornamna i Noreg frå 1700-talet til i dag” av Gulbrand Alhaug danner en velfungerende avrunding på dette rike innsynet i navn og navnebruk i det flerspråklige Norge. Å sette den bakre tidsrammen til 1700-tallet er naturlig, for det er innenfor denne perioden at fremmede og utenlandske navneskikker kommer i bruk i det norske samfunnet på en annen måte og i langt større omfang enn tidligere. I den gamle nordiske navnekulturen hadde en person bare ett fornavn, menn hadde mansnavn og kvinner hadde ‘uavhengige’ kvinnenavn. I løpet av 1700-tallet går disse reglene for navneskikk i oppløsning. Flere fornavn (dobbeltnavn) blir utbredt. Dessuten blir det vanlig å lage kvinnenavn av mansnavn, i første rekke ved å tilføre mansnavnet et feminint suffiks etter kontinentalt mønster, og kvinnenavn som *Hansine*, *Albertine*, *Jensine*, *Antonette* etc. blir tatt i bruk. Ifølge Alhaug skyldes disse nye trendene særlig påvirkning fra Tyskland. I siste halvdel av artikkelen ser forfatteren på hvilke språkmiljøer som i særlig grad har påvirket det norske folks valg av personnavn etter 1900, og tar da spesielt for seg engelske navn, tyske navn, franske navn og bibelnavn. I de to-tre seineste tiår har det skjedd en voldsom økning av bibelnavn som ikke kan skyldes noen økt interesse for kristendommen. Alhaug beskriver dette som et paradoks, men antar – uten å være for sikker – at forklaringen er å finne i påvirkning fra amerikansk navnekultur. Helt på slutten nevner forfatteren den sterke muslimske innvandringen siden slutten av 1900-tallet, men hevder at dette har påvirket navneskikken til etniske nordmenn ”i liten grad”. Her mener jeg det er grunn til å spørre: Kan vi være så sikre på det? Noe det norske folk selvsagt har oppdaget, er at muslimer er særdeles flinke til å gi barna navn fra deres hellige bok, Koranen. Og da burde det vel ikke overraske om mange begynner å tenke slik: ”Når *de* bruker navn fra *sin* hellige bok, kan *vi* bruke navn fra *vår* hellige bok”. Etter min mening burde en slik mulig drivkraft for mer bruk av bibelnavn ha vært naturlig å trekke inn i drøftingen, selv om påvirkning fra USA også skulle være en mulig faktor her.

”Namn i det fleirspråklege Noreg” har et mangfold av perspektiver. I Rolf Theil møter vi den kunnskapsrike allmenningvisten, i Kaisa Rautio Helander en tydelig strukturalistisk-lingvistisk betraktningssmåte, hos Håkan Rydving en til dels pragmatisk-lingvistisk orientering, mens Anna-Riitta Lindgren har en sociolingvistisk innfallsvinkel. Mange av bidragsyterne har omtanke for navns kulturhistoriske og kulturpolitiske sider. Odd-Inge Schrøders nyskapende arbeid tar opp i seg mye av både det ene og det andre. I Aud-Kirsti Pedersen møter vi en typisk metodeorientert språkforsker, i Gulbrand Alhaug en ekspert i personnavn-statistikk. Noe forfatterne har klart svært bra i denne boka, er å formidle fagkunnskap på en interessant, informativ og leservennlig måte. Tekstene er forholdsvis lettlete, illustrasjonene er instruktive og tiltalende.

På grunn av den spesielle funksjonen navn (*proprier*) har som en grammatisk og semantisk størrelse i språksystemet, blir navnene – i en verden full av språkdød – ofte noe en kan kalle ‘språket etter språket’. Stedsnavn kan leve videre – lenge etter at det språket de ble skapt på, er forsvunnet. Jeg håper at denne boka kan inspirere til videre forskningsoppgaver der moderne, lingvistisk funderte aspekter ved navn blir belyst. Det burde ligge mye spennende å gå løs på her, for navn er noe som må ha eksistert i alle språksamfunn til alle tider.

Vidar Haslum
Universitetet i Agder
Institutt for nordisk og mediefag
NO-4604 Kristiansand
vidar.haslum@uia.no

Toivonen, I., P. Csúri & E. van der Zee: *Structures in the mind: Essay on language, music, and cognition in honor of Ray Jackendoff*. Cambridge, MA: MIT Press 2015, xxxiv pp. 403.

It is an insurmountable task to pay homage to the impact that Ray Jackendoff has had on the fields of cognitive science and linguistics more generally. The numerous publications and prestigious accolades alone (such as being the recipient of the Rumelhart Prize in Cognitive Science in 2014) signal his unique place in the field. Ida Toivonen, Piroska Csúri, and Emile van der Zee (TCV) have compiled an edited volume that contains essays from the various academic domains that Ray Jackendoff has contributed to over the course of his career. The introduction contains laudatory remarks from renowned scholars such as Paul Bloom, Noam Chomsky, Barbara Partee, and Steven Pinker, which together provide an impressive reflection on Jackendoff's impact on these related disciplines.

The volume is partitioned into three subsection; one devoted to linguistics, with a focus on Jackendoff's theories of parallel architectures in language and cognition and conceptual semantics (which make up the bulk of this volume), a second extending studies in linguistics to psycholinguistics and cognitive neuroscience, and a third and final one that goes beyond these first two subsection by including works on the evolution of linguistics, consciousness, and the connection between music theory and general linguistics.

As noted above, contributions that concentrate on aspects of linguistic theory predominantly point out the potential advantages of the concept of a parallel architecture or conceptual semantics. Jackendoff's long-standing collaborator, Peter Culicover, begins the volume by addressing some of the virtues of the *Simpler Syntax* (Culicover & Jackendoff, 2005) model and how its core claims corroborate with recent work in other areas of cognitive science. Urpo Nikanne adopts a similar tone, outlining the virtues of conceptual semantics. The remaining chapters in this section apply Jackendoff's parallel architecture and/or conceptual semantics. Topics addressed include semantic and syntactic coordination (Daniel Büring & Katharina Hartmann), the syntax-semantic interface pertaining to prepositional phrases (Joost Zwarts), the light verb-esque behavior of *say*-verbs (Jane Grimshaw), non-promotional passives and unspecified subject constructions (Joan Maling & Catherine O'Connor), agentive subjects and semantic case in Korean (Max Soowon Kim), and lexical aspect (Henk Verkuyl).

The sections on psycholinguistics and ‘language and beyond’ complete the volume. Speaking first on the psycholinguistic contributions, María Mercedes Piñango and Edgar B. Zurif takes a closer look at the neurolinguistic and psycholinguistic properties of syntax-independent of enriched semantic composition (‘An evolving view of enriched semantic composition’). Barbara Landau and Lila R. Gleitman’s chapter (‘Height matters’) complements the previous one in demonstrating that, in some instances, syntax alone can also determine semantic interpretation. In their contribution (‘Accessibility and linear order in phrasal conjuncts’), Bhuvana Narasimhan, Cecily Jill Duffield, and Albert Kim explore the differences that adults and children employ when presenting new and old information in syntactic structure, with the latter (adults) commonly presenting old information before new information in a linguistic representation, while the former (children) often employ the opposite strategy (i.e., placing new before old information). In their study, these authors attempt to tease apart cognitive factors such as ease of production, ease of comprehension, working memory, frequency, and priming effects. They anchor their empirical findings in a version of Jackendoff’s conceptual semantics. Finally, Willem Levelt’s note (‘Sleeping beauties’) discusses how some unique ideas in Western science or discovered, forgotten, and later on, rediscovered. This essay addresses how novel scientific ideas can often be ‘sleeping beauties’. The third and final section of this volume consists of essays that touch upon Ray Jackendoff’s contributions in cognitive science and music theory that extended beyond the common domains of linguistic theory. Topics such as the evolution of the speech code (Daniel Silverman), the notions of arbitrariness and iconicity at the syntax-semantics interface (Heike Wiese & Eva Wittenberg), the biology and evolution of rhythm (W. Tecumseh Fitch), neural substrates for linguistic and musical abilities (Yosef Grodzinsky), the structure and ambiguity in a song by the composer, Robert Schumann (Fred Lerdahl), and an essay debunking the Cartesian *Theater of the Mind* interpretation cognition in favor of a view of cognition serving a monitoring function (Daniel Dennett). This section, and the volume as a whole, concludes with Neil Cohen’s comic illustration (‘Climbing trees and seeing stars: Combinatorial structure in comics and diverse domains’) which shows that studies in linguistics will ultimately reach their full maturity and reach the widest audience when they include and encompass related domains in cognitive science.

The volume is bold in design in its attempt to be inclusive to the domains of linguistic theory and cognitive science that Ray Jackendoff’s research has

made strong contributions to over the course of many decades. Linguists will find the first two sections of this volume and first two contributions of the final section most relevant and enjoyable. Perhaps what is most impressive is the way the editors were able to harness the various related strands of Jackendoff's influences into a coherent volume. In my opinion, this volume is a fitting tribute to Ray Jackendoff's work and continued inspiration to the fields of cognitive science and linguistics proper.

References

Culicover, P., & Jackendoff, R. 2005. *Simpler syntax*. Oxford: Oxford University Press.

Michael T. Putnam
Penn State University
239 Burrowes
University Park, PA 16802 (USA)
mike.putnam@psu.edu

Montrul, Silvina: *The acquisition of heritage languages*. Cambridge: Cambridge University Press 2015 xvi, pp. 384.

The last two decades have witnessed a dramatic increase in the interest in heritage language acquisition, maintenance, and attrition by both scholar and layman alike. The formal study of heritage languages and the status of their grammars have in many ways served as an important missing, complementary subfield of inquiry in our quest to better understand bi- and multilingual grammars in the mind and society. To date, what this nascent field has been sorely lacking is a volume – or a canonical set of works – that functions as a solid reference upon which future research can be built. In this work Silvina Montrul takes on the unenviable task of presenting this type of reference work for both specialist and neophyte to this ever-growing field of study. In my estimation, this book is an invaluable resource for a wide audience, although it is probably most useful for scholars new to the field.

As stated in first chapter of the book, the author's primary aim is to create a work "that provides a comprehensive and authoritative overview of the state-of-the-science of heritage language acquisition" and that "aims to fill this gap by presenting the outcome of linguistic research conducted in the last decade [...] by addressing theoretical, empirical, and practical issues in heritage language acquisition" (p. 11). The scope and content of the chapters in this book are as follows: Chapter 2 takes on the task of making sense of the various definitions that exist in the literature on heritage languages and heritage speakers. The following chapter, Chapter 3, engages in a detailed overview of structural properties commonly found in heritage grammars. Importantly, Montrul, when possible, provides a two-generation comparison of these structures in the parental generation and those who are native speakers who did not grow up in a language contact situation. Here Montrul draws on numerous studies that display a wide array of different languages and language families, which is quite impressive. Montrul leads her readership through a detailed excursion through the language acquisition process in this unique language contact situation, including a focus on the unique sociolinguistic situations that accompany heritage language acquisition in Chapter 4. Discussions of theoretical approaches to heritage language acquisition and methodological concerns when designing studies for these populations are the primary topics of Chapters 5 and 6 respectively. Chapter 7 and 8 share a strong connection with the materials and discussions introduced in Chapter 4, with the former addressing research find-

ings and their implications for formal approaches to language change and language acquisition. In a similar vein, Chapter 8 compares the differences and similarities between heritage language acquisition and second language acquisition. Beyond serving as a summary of key findings, in Chapter 9 Montrul also briefly considers the implications that this research program could have on education and language policy.

Although this book is successful in its presentation and treatment of the acquisition of heritage languages, there are a few areas that could be improved upon, in particular those parts of the book that discuss the controversies surrounding the mental representations of the grammatical systems of heritage languages across the lifespan and critical periods (determined by age and order of acquisition) in L1 acquisition. The idea that the competence grammars of heritage speakers may be ‘incomplete’ when compared with monolingual baseline grammars has fueled a contentious debate (see e.g. Austin et al. 2015: chapter 3 for an overview of these controversies), and the same can be said concerning the reasons behind age of acquisition effects on ultimate attainment. Occasionally one has the impression that the arguments that support both sides of these crucial debates do not receive equal treatment. With respect to biologically-based theories of L1 acquisition, there is no mention of studies such as Hernandez et al. 2005, which provides an alternatively plausible “competition”-view of age effects in the language acquisition and learning of children and adults. A more comprehensive and balanced overview of these debates would improve an otherwise superb effort. The most unfortunate aspect of this project, which is beyond the control of the author, is the fact that this edition is only available in hardback, thus making it too expensive to purchase for many who actively work on heritage grammars.

This book, when combined with Schmid’s (2011) textbook on language attrition, equips its readership with the relevant background and necessary tools to both follow and conduct important research in the area of heritage language studies. This work stands to become a foundational work in the field for years to come.

References

- Austin, J., Blume, M., & Sánchez, L. 2015. *Bilingualism in the Spanish-speaking world: Linguistic and cognitive perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Hernandez, A., Li, P., & MacWhinney, B. 2005. 'The emergence of competing modules in bilingualism.' *Trends in Cognitive Science* 9: 220-225.
- Schmid, M. 2011. *First language attrition*. Cambridge: Cambridge University Press.

Michael T. Putnam
Penn State University
239 Burrowes Building
University Park, PA 16802 (USA)
mike.putnam@psu.edu

Jan Heegård Petersen: Kalasha texts – With introductory grammar. Linguistic consultants: Nabaig, Sikandar Ghulam Khan and Taj Khan. Travaux du Cercle Linguistique de Copenhague Vol. XXXV. In: *Acta Linguistica Hafniensia – International Journal of Linguistics*, volume 47, supplement 1, pp. 1–275.

The book under review is an outcome of several years of field work conducted by the author in an outlying part of the Hindu Kush. The texts in Kalasha language were recorded and transcribed by him and his language consultants between 1995 and 1997, and between 2004 and 2006. Kalasha has around 3,000 to 5,000 speakers and is a threatened Indo-Aryan language spoken in the Hindu Kush Mountains of Pakistan. Like several other languages in the area, also Kalasha adopted fairly recently an adapted version of the Persian script. However, this is of limited practical relevance. Out of the more than 30 languages that are spoken in the high mountains of North Pakistan none is employed as a medium of instruction in the local schools. Pakistan's language and education policy differs significantly from that in India with its Three Language Formula which frequently means studying in a regional language and learning Hindi and English as second languages. It is also a regrettable fact that the present 'cultural climate' in the area does not really encourage caregiving to oral traditions in regional languages. And, of course, there has always been only a small number of enthusiasts ready to deal with all the difficulties and problems that are part of linguistic field work in such remote areas. It is necessary to point all this out because such circumstances make publications like the present one all the more important and valuable.

The author's book comprises eight chapters. They deal with the cultural and linguistic setting, a summary of the Kalasha grammar, characteristics of the regional oral traditions and other related issues, and the texts. The oral texts have been put into writing in three different ways: first as running texts (with translation) by using the usual transcription/transliteration standards in South Asian linguistics, second in an interlinear presentation where the original text is presented both in broad transcription (easy to read for non-specialists) and according to IPA. This procedure is quite elaborate but it has the advantage that the book can also be used by non-linguists. Kalasha language and culture has always had a great attraction for anthropologists and linguists. Here follow some remarks on background and history of research.

The Kalasha people still follow a polytheistic religion akin to Hinduism in India. But their religion has preserved a number of archaic features otherwise only known from the ancient Vedic religion. This is paralleled by the fact that the Kalasha language is also remarkably archaic when compared with other Indo-Aryan languages further south. The author's grammatical description is, however, purely synchronic. This is not meant as a criticism because this method serves the purpose of making the original texts understandable. Still, I will add some historical and typological facts in order to make the background of the Kalasha language clearer, and why the language is so interesting. The Indo-Aryan languages (including Nuristani) spoken in the north-west of South Asia have a preeminent role in our understanding of the history of the Indo-Aryan branch of Indo-European. This is so despite the fact that these languages are only known since the second part of the 19th Century and none of them owns old written texts that could be used for historical reconstruction.¹ Here I have to mention the name of the eminent Norwegian linguist Georg Morgenstierne who conducted field work already in the 1920s and then for many decades in the mountains that now belong to East Afghanistan and North Pakistan. It was Morgenstierne's merit to clarify the complicated situation of this linguistic area. Thus he showed that the Nuristani languages spoken in the neighborhood of Kalasha – though they have many features in common with Kalasha – have preserved linguistic traits older than the Vedic language and even going back to the common Indo-Iranian stage. Consequently, Morgenstierne postulated a third branch of Indo-Iranian – namely Nuristani – besides Indo-Aryan and Iranian. Neighboring Kalasha and other Indo-Aryan languages in the area, which are traditionally termed Dardic languages, have been given by Morgenstierne the status of being purely Indo-Aryan – i.e. direct descendants of Old Indo-Aryan (OIA) – even though he sees them also characterized by many “aberrant” traits.

The author summarizes the discussion around the linguistic classification of Nuristani and Dardic (pp. 21 –23) and accepts the traditional view that Nuristani (which comprises four or five major languages) constitutes a separate branch within Indo-Iranian and that the linguistic status of Dardic (which comprises circa twenty-seven languages, according to *Ethnologue*) is controversial. Since I have been working on this question for a longer time, I feel bound to name here a minimum of three arguments regarding the historical linguistic

1. That is to say that the history of the rest of the Indo-Aryan languages, which constitute the bulk, can be traced back to the Vedic language spoken around 3.500 years ago practically without interruption.

status of Dardic and Nuristani in the shortest possible way. The very small selection of the following arguments will be substantiated with plenty of data in my forthcoming publications.

(1) It is generally agreed that Dardic preserved OIA archaisms not found elsewhere in New Indo-Aryan. This holds also good for Nuristani. In his article on Nuristani in the *Encyclopedia Iranica*² Richard Strand lists a series of grammatical features characteristic for Nuristani. However, all features have parallels either in Iranian (a few) or in Indo-Aryan (many). This fact stumbles against the generally accepted principle that language branches are characterized not by preservation of archaisms but by linguistic innovations not found elsewhere.

(2) On p. 31 the author presents the Kalasha consonant inventory. This contains a very symmetrical subsystem of four orders of voiced and unvoiced dental, retroflex (postalveolar) and alveopalatal (alveolar) affricates and fricatives. However, such presentation conceals historical facts: not only do the unvoiced fricatives [s, ʃ, ç] have historical origins that are different from their voiced counterparts [z, ʒ, ʒ], the voiced fricatives are pronounced as such only in words of Perso-Arabic origin. Otherwise, there is frequently variation between the pronunciation of [z, ʒ, ʒ] and [dʒ, dʒ, dʒ], and the palatal sound is mostly, at least word-initially, pronounced as an affricate. Consequently, these two orders do not have any minimal pairs and it is both historically and functionally more reasonable to postulate an underlying subsystem of three orders and not of four: two affricate orders (voiced and unvoiced) and one fricative order (only unvoiced). From an historical point of view, the development of palatal affricates versus dental affricates (the emergence of the retroflex affricates is a separate story) is by nature 'Iranian' in so far as it reflects the differences of the Proto-Indo-European orders of labiovelar versus palatovelar stops. This distinction has not been preserved (in this way) in Indo-Aryan which has only one order of palatal affricates. Yet, this 'Iranian' subsystem (frequently also including subsystems with retroflex affricates) is presently found in Nuristani, Dardic, Kashmiri and many varieties of West Pahlāri (spoken in the Central and Western Himalayas). Although the difference between palatal and dental affricates has disappeared in many cases due to continuing depalatalization in later periods,³ still a number of examples can be found as in Nuristani Prasun *ʒon-* 'kill' < Proto-Indo-European (PIE) **g^{uh}en-* versus **z(ə)n-* 'know' < PIE **g^{neh}3-* (but OIA *han-* versus *jan-*). But this 'Iranian' type of palatalization is

2. See <http://www.iranicaonline.org/articles/nurestani-languages>.

3. It started in Indo-Iranian times but it seems that this process is ongoing even today in various Indo-Aryan languages especially in north-western South Asia.

also found in Dardic, e.g. in Kalasha *vi-čái-k* ‘to rest from working’ (not found in Nuristani) with second element < PIE **k^{ueih}₁-* ‘rest, quiet’ versus *zant* ‘pregnancy’ < PIE **g^{eh}₁-* ‘beget, engender’.

(3) As mentioned above, there are many examples for innovations not only found in Nuristani but also in other NIA languages. An example for one such type (not mentioned by Strand) is found on p. 62: Kalasha *juó* ‘second’ parallels Dardic Khovar *jū* ‘two’ and Kashmiri *zab* ‘two’. The same numeral is also found in the Nuristani Prasun word *inj’ü* ‘dyadic; twin’ with first syllable < OIA *yamá-* ‘twin’, thus basically meaning ‘twin-two’. The forms cannot derive directly < OIA *dva-* ‘two’. Ralf Turner (1966) suggested hesitantly in the *Comparative Dictionary of the Indo Aryan Languages* (p. 380) for Khovar “*jū* < **dyu* < **dui*?” But reconstruction of **dui* is not necessary because Kalasha *váraš* ‘hawk’ versus Khovar *yúruž* ‘hawk’ suggests opposing trends for palatalization and velarization as a regional feature.⁴ Thus there must have existed in the area between Nuristani, Dardic and Kashmiri not only reflexes of OIA *dva* ‘two’ but also of **dyu* ‘two’. The historical (2) and the areal (3) example must suffice to clarify that the discussion about the history and internal structure of the Indo-Iranian family has not yet ended. In my forthcoming publications I will suggest that the fissure of Indo-Iranian into Iranian and Indo-Aryan did not only lead to – using the terminology of Malcolm Ross (1996) – lectal⁵ differentiation in the wake of the two new branches, but there also continued to exist an older linkage of lects between the two poles of Iranian and Indo-Aryan, with Old Nuristani and Old Dardic constituting two such lects.

Coming back to the summary of the grammar: On p. 33 the author deals shortly with stress. He mentions that there are a few minimal pairs with different stress positions in homonym words, and then he states that Kalasha does not feature – as distinguished from neighboring languages like Palula, Kalam Kohistani or Indus Kohistani – phonemic tonal contrast. But Indus Kohistani does not have phonemic tonal contrast (Kalam Kohistani does have this), instead it has a two-element pitch accent system. The pitch accent systems found in several Dardic languages are inherited from the quite similar Vedic pitch accent system. For Kalasha, this has been shown in an excellent article by the author of the book under review (2012). The fact that Kalasha has only few

4. Note also that the author mentions (p. 31) that the two lateral approximants in Kalasha show varying degrees of palatalization and velarization in their phonetic realization. This velarization seems to be phonetically comparable with the retroflexion of vowels which is so typical for Kalasha. Palatalized consonants and morphological palatalization of consonants are otherwise especially common in Kashmiri and Prasun.
5. Lect is the collective term for dialect and language.

examples for phonemic stress oppositions may be due to an east-west cline: whereas in further eastern Dardic languages like Indus Kohistani and Shina phonemic stress distinguishes not only lexemes but fulfills also grammatical functions like verbal causativization, further east in Kalasha and in Nuristani these functions seem to be much less relevant. Most of the other topics presented in the summary of the grammar have already been described and analyzed by the author and by others in older publications and thus do not need here further discussion.

The chapter on grammar is followed by a chapter dealing with the linguistic and stylistic characteristics of oral performance (pp. 75-82). Here (as well as in the selection of oral texts) the author concentrates on the specific performance form of storytelling. Among the features distinguishing the language of storytelling from everyday language he mentions a.o. the artistic use of creaky and breathy voice (p. 75). In fact, these are phonetic features found in normal speech in different Dardic languages, for instance in Kalam Kohistani (Baart 1997). Other characteristics are a.o. word repetition and “ritualized openings and closenings” (p. 77). In the following chapter, the author presents seven oral texts that can be allocated to different genres: animal fable, travel account, ‘wit and wisdom’-type story, myth, and fairy tale. The stories were rendered both by male and female speakers; several of them are known to be especially good storytellers. But it seems that none of them is a religious specialist, called in Kalasha *dehár*, *dehál* ‘shaman’. It would have been interesting to have a specimen of the oral performance of a Kalasha shaman and compare his language with the stories of the lay persons because performances of the former can be – as is known from other areas in South Asia – much more artistic and stylistically complex than performances of the latter.⁶ And there is here yet another point: There exists a common designation for ‘shaman’, ‘medium’ or ‘musician of a deity’ in many places between Nuristan and the Central Himalayas, for instance Nuristani Waigalī *dāl* ‘Kafir soothsayer, shaman’, Indus Kohistani *dīāl* ‘female oracle, shaman’, Baṅgāñī (a variety of West Pahārī) *devāl* ‘professional musician of a deity’, etc. All these words, also including Kalasha *dehár*, *dehál*, go back to OIA *devapāla*- ‘god defender’. But the designation of a specific group of religious specialists with this term is only found between Nuristan and Central Himalayas. A local person once defined the term for me more precisely, he said: “The *devapāla* is the guru and the deity is the disciple.”

6. Some such oral texts have actually been published by Morgenstierne, Halfdan Siiger and Pierpaolo di Carlo (see the author p. 11) but, as a rule, they have not been analyzed under a stylistic perspective.

There is no doubt that in the mountainous stretch from Nuristan to the Central Himalayas these *devapālas* once were (and in some places still are) the main carriers of traditional knowledge and lore, and that they once held a much higher social position than they do today (for more details see Joshi 2011 and Zoller 2016).

Finally some comments on some of the stories: Text 8.2 ‘The story of the unfortunate daughter’ is actually a somewhat camouflaged fairy tale even though the Kalasha words for ‘fairy’ *parī* or *sūci* do not appear in the text. Early in the story the heroine enters into a mountain where she encounters superhuman beings. This is followed by the motif of the hero and two ‘wives’. Both motifs are also found e.g. in the lore of Indus Kohistan and of the Central Himalayas. Also the last story ‘A king without sons’, called by the author a “heroic story,” contains a considerable number of motifs also known from other places in South Asia, but again especially from the high mountains, and, of course, from the Aarne-Thompson classification system of folktale motifs. Some examples: The king, who has no son, has also a horse without filly (in Central Himalayan stories is a comparable motif: when a hero is born also a filly is born in the family [see Oakley and Gairola 1935]); the childless king and queen are visited by a holy man who gives them a fruit to eat which makes the queen pregnant (for parallels in the Central Himalayas and in Rajasthan see Zoller 2014: 44f.); the motif of animal helpers – important in this story – is found in many places in South Asia, etc.

Before summing up, I want to mention that the book contains only a very small number of typing mistakes. However, the pagination in the *Contents* (pp. 3-5) differs from the actual formation of the book by two pages. That is, the first story has in the *Contents* the pagination number 81, but actually begins on page 83.

Constituting a community of a few thousand people with a venerable religion and surrounded by other communities which are much superior in number and which nowadays practice a strict form of Islam, it is clear that the archaic Kalasha language with its ancient traditions has little chance for survival. Even though there still continues to exist traditional lore in the mountains of North Pakistan, one can see that quite a lot has been lost. For instance, traditions of long oral epics can now hardly be found even though most likely they were performed there in the past. Morgenstierne found only some tiny survivals of the epic tradition of the *Mahābhārata* in Nuristan (Zoller 2014: 180), even though he visited the area only a few decades after the forced con-

version of the former 'Kafirs' to Islam. On the other hand, oral epic traditions of the *Mahābhārata* are still much alive in the Central Himalayas. But such dramatic changes do not only take place through force, and languages do not only disappear when their speakers die out. One tribe of the Munda-speaking Sora (living in southern Orissa and northern Andhra Pradesh) gave up within the short period of around ten years (ca. 1995-2005) its old religion and most of its members stopped speaking Munda and shifted to Indo-Aryan Oriya (Mallebrein 2011). In addition to the danger of irredeemable loss of small languages and local cultures, field linguists have more recently realized that in many places of the world also traditional ethnobotanical knowledge (phytomedicine) is rapidly disappearing and is thus in equal urgent need of documentation. An institution very active in this field which I want to mention here is the *Living Tongues Institute for Endangered Languages* founded by the linguist Gregory D.S. Anderson (<http://livingtongues.org/>).

I formulated my concluding remarks also in order to make clear that Jan Heegård Petersen's newest publication is much more than the documentation of the lore of a small, exotic and far-away community. It is a very well-made book, it does a good service to a small community whose language and culture is threatened, and it contains a collection of stories whose reading is a pleasure.

References

- Baart, Joan L. G. 1997. *The sounds and tones of Kalam Kohistani: With wordlist and texts*. Islamabad: National Institute of Pakistan Studies and Summer Institute of Linguistics. (Studies in Languages of Northern Pakistan 1).
- Joshi, Maheshwar P. 2011. *Śūdrōṃ kā brāhmaṇattva: Madhya Himālayī anubhav*. Dehradun: Śrī Yugśail Kalyāṇ Samiti.
- Mallebrein, Cornelia. 2011. *Die vertauschten Götter: Religionswechsel in Indien*. Heidelberg: Synchron Wissenschaftsverlag der Autoren.
- Oakley, E. S. and Tara Dutt Gairola. 1988 (1935). *Himalayan folklore*. Gurgaon: Vintage Books.
- Ross, Malcolm. 1997. Social networks and kinds of speech-community events. In: Roger Blench and Matthew Spriggs (eds.), *Archaeology and language 1: Theoretical and methodological orientations*. London and New York: Routledge.
- Turner, Ralph L. 1966. *A comparative dictionary of the Indo-Aryan languages*. London: School of Oriental and African Studies.

- Zoller, Claus Peter. 2014. *Die Pṛañḍyaṅ: Ein mündliches Mahābhārata Epos aus dem Garhwal Himalaya*. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag.
- 2016. *Proto Indo-European – Indo-Aryan – Himalayan Aryan languages: New perspectives on some old questions*. Keynote address at International Seminar Unfolding Central Himalaya: The cradle of culture (December 11–14, 2015). Dehra Dun: Doon Library & Research Centre.
- Forthcoming. Outer and Inner Indo-Aryan, and northern India as an ancient linguistic area.

Claus Peter Zoller
University of Oslo
Institute for Culture Studies and Oriental Languages
Niels Henrik Abels vei 36
P. A. Munch's hus
c.p.zoller@ikos.uio.no